

SCHITE

(Traduceri și originale)

I A Ș I

EDITURA LIBRĂRIEI ȘCOALELOR FRĂȚII ȘARAGA

1897

46.849.

ACADEMIA R. S. R.	
FILM LA IAȘI	
Inv.	46.849

	1
	cl
	clor
Inv.	12021

TIPOGRAFIA H. GOLDNER Str. PRIMARIEI No. 17

RESBUNARE

de Carmen Sylva

OAPTE senină cu stele. Din văi se ridică încet răcoare. Oltul urlă între doi pereți înalți de stîncă, sorbind în valurile lui șivoaiele spumoase ce se prăvălesc de prin ponoarele munților.

La gura unuia dintre șivoae se arată o mोगîndeată neagră, umbra unui om înalt, par'că și mai înalt p'în întuneric. De o dată se ivește și luna și îneacă valea cu lumina ei albăstrie și curată, întunecînd și mai mult umbrele în care s'a ascuns tainicul drumet. Lumina se ridică să domnească peste odihna satelor, peste somnul pădurilor care resuflă încet, și'n răcoarea umedă a livezilor adie mirosul de maldăr cosit.

Trecătorul necunoscut se abate de pe potecă și trece 'nlături printr'o liveze unde se odihnesc niște vaci. Vre-un hoț de vite, su mai încape vorbă.

E un om drept ca bradul, vînjos și ușurel la mers, îmbrăcat cu un mintean sur. In briul

lat de curea, poartă arme; e încălțat cu cisme cu carîmb peste ȋțarii albi de abă. Pălăria de pîslă, în care a 'nfipt o floare de câmp, acopere niște plete lungi și ascunde fruntea curmată cu o dungă dreaptă și două sprincene stufoase sub cari scînteiază niște lumini ca jêraticul. Să fure orî să omoare? Ce-o fi vrënd?

Mai întăiū își rêsucește mustața cu dejtele lungi și nervoase; apoi scoate din brîu un cuțit și o frînghie.

Fără sgomot, încet-încet, s'a apropiat de-o vacă. Dinții lui strălucesc cu un zimbet fioros și nasul i se coroiază ca ciocul vulturului.

„Tot pot scoate eū o pereche de opinci din pielea ta“, șoptește omul. Leagă bine picioarele vitei și 'ncepe să croiască o bucată lată 'n patru colțuri de pe coastele vii... O mugitură din adînc se pierde d'între dealuri: omul nici n'o aude par'că. Vita se cutremură și se sbuciumă sub lucrarea tăiușului ascuțit: omul jupoaie partea de piele ce și-a ales și apoi o taie pe din două.

Sîngele țîșnește și se scurge pe iarבă. Omul își ia frînghia, merge de spală cele două petece de curea crudă în șipotul de-aproape, le face sūl una peste alta, le vîră'n brîu și pîere iar în întunec.

Luna își urmează cărarea ei știută, aruncând pe de-asupra stîncilor sălbatice priviri adînci către Olt. Valurile crețe și spumoase selipesc și aleargă la vale în rēcoroasa lor clocoteală. Ele nu știu nimic; nimic n'aū văzut, n'aū auzit nimic valurile repezi și spumoase.

Acuma omul nostru a ajuns la pragul colibeï sale ; rîdică clanța. In năuntru, în loc de pat, e o laviță de lemn rezemată de zid. Nevasta tîneră nu doarme. A aprins făclia de la Paști și cu mâinile le piept, cu ochii țintă, se închină.

Sînge pe mâinile lui bărbatu-sëu ! Dă un țipăt. Omul începe să rîză.

„N'ai teamă Ancuțo ! Mi-am tăiat numa o păreche de opinci din vaca a albă. Lasă că'i am eũ grije și de pielea lui !“

Și zicënd astea, stinge feștila cu vîrfu de degetu-lui și se trîntește îmbrăcat pe laviță. Obosit cum este, adoarme 'ndată.

După douë trei ceasuri, luna se acopere, cerul se 'ncarcă de nori... De-odată pornește un vînt puternic, urlă pe întinsul tăcut, bate din toate părțile coliba, îi sguidue bîrnele învelișului și cercevelile de la ferestruici, rëstoarnă niște ghiveciuri de flori din tinda de-afară și deșteaptă copilul care doarme 'n copaiu lui atîrnată de frînghiu în tavan.

Lîngă vatră, în tindă, sare din somn drept în picioare o fată tîneră. Se repede și 'ncepe să sufle în tăciunii stinși ca să aprinză lumina.

Chipul ei luminat de flacăra roșietică a tăciunilor amintește trăsurile omului de-adineaori : nasul tot coroiat, ochii îndrăciți infundați, fruntea plină de voință îndărătnică, și përul negru ca funinginea și lăsat pe spate în plete neregulate care îi cad pînă în jos de genunchi.

Când voinica asta sălbatică se ridică drept în picioare, atinge cu mîna 'n tavan.

Ascultă... tresare... A țipat copilul.

„Ancuțo, nu vrei lapte pentru micuț? întreabă ea pe cumnată-sa p'în ușe.

„Da, Sando; da nu s'o fi năcrit de furtună?”

Sanda gustă laptele—nu era stricat—și'l puse la foc. Pe urmă dăte oblonul de la ferestruică într'o parte să văză ce'i afară.

Sub cerul plumburiu, vîntul gonea vîrtejuri de țerină în care s'amestecă mirosurî pētrunzătoare de ierburi și flori de munte. O tăcere... apoi o spintecătură orbitoare pe cerul negru... ș'apoi, după o resuflare glasul uriaș al trăsnetului.

Fata 'și făcu cruce; închise oblonul și trase crăticioara de la foc. Turnă dintr'o ulcică 'n alta laptele prea 'ncins... Nerăbdarea îi încruntă sprîncenele îmbinate.

Copilul plîngea tot mai tare; dar răpăiala grindinei și duduitorile tunetelor îi acopereau glasul slab.

Cînd Sanda trecu în odaia de-alături cu lapte 'ncropit, găsi făcliuța de Paștă aprinsă. Copilul nu se putea împăca—sînul mami era sleit.

„Doamne! de ce m'oiu fi speriat eū așa tare alaltăieri? Ce lapte aveam! ce lapte bun!... Și uite-acuma!... Maica Domnului, ce fulgere!”

Fata rîdică din umeri cu dispreț.

„Ce ești așa fricoasă, Ancuțo?”

Bărbatul se sculă 'ntr'o rînă:

„Lasă că ți-a plătit el spaîma ta! mormăi el printre dinți.

„A plătit'o; da' nu'mi capăt eū laptele înapoi.

„Incă de-acu 'ncolo o să'mi fie și mai frică... Doamne, cum tună!“

Și mama și copilul erau cu părul balan ca fuiorul, și amândoi cu ochii ca vioreaua. Fiind că tremură biata femeie din toate încheieturile, cumnată-sa, Sanda, luă pe copil în brațe și 'i dete să bea. Pe urmă, ridicând ochii spre frate-său, îi vèzù mâinile mângjite cu sânge.

„L-ai răpus, Dragomire?“ întrebă ea scurt.

Omul zîmbi și zise întorcându-se cătră nevastă-sa Ancuța :

„Încailea, Sanda, nu 'i fricoasă ca tine.

„Da, firește, urmă Sanda, nu mi-e frică. Numa, dacă l-ai răpus, ar fi mai bine de tine să treci muntele dincolo... Să puiș șaua pe cal ?

„Aș! răpus!... i-am ciupit numa o țiră din vaca a mai frumoasă, să 'i înțarce și ea cum a 'nțarcat Ancuța când cu focul pătului.

„Aoleu! oftă nevasta clătînând din cap... Da el... ce-o să ne facă...!

„Om vedea... Și dacă 'i vorba, ce ne-o face, i-om plăti cu vîrf și 'ndesat“, zise fata.

Copilul adormise în brațele voinicice ale Sandii. Ea îl puse la loc în copaiie, apoi mângâiă binișor pe cumnată-sa Ancuța ca să-o liniștească și trecu dincolo în tindă la vatră.

Acî înveli focul sub spuză și se trînti la culcușul ei, unde pe dată adormi adînc. Afară furtuna se depărtă mereu și, la lumina lunii, scliceau frunzele și firele ude de iarbă ca niște pietre nestimate.

De ce jupuisse Dragomir vaca lui Pîrvu, în-

vățătorul, de vie? Pentru că Pîrvu dăduse foc pătulului lui Dragomir. Dar Pîrvu de ce făcuse asta? De ce? Pentru că era ceartă și goană veche între cele două neamuri ale lor. Din moși strămoși se povestea în sat fel de fel de rele ce 'și făcuseră unii altora, și din când în când urmă mereu între ei alte grozăvii nouă. De aceea biata Ancuța trăia tot cu frica 'n sîn.

Noaptea aceea, nu putuse închide ochii de groaza închipuitelor urmări a acestei din urmă răsburări.

A doua-zi dimineța, Pîrvu învățătorul, după ce 'i trecuse fumul țuicii de cu seară, întră în clasă. Era o odăiță foarte strîmtă pentru iarnă, și vara era aproape goală. Ast-fel, acuma, găsi în clasă d'abia câți-va copii betegi, copii cari nu's bunî de nimica la muncă.

Învățătorul se purtă îmbrăcat țărănește, deși trăise câțiva ani în școli la Craiova, unde chiar fusese de mai multe ori premiu 'ntăiu la examen. Era înalt cât un mal; ochii cenușii și aprinși ca niște scînteii; părul tuns soldătește; și când era vorba de ținut o cuvîntare, apoi nu'l întrecea nimenea. Din pricina talentului lui oratoric își câștigase o mulțime de admira-tori printre săteni.

„Mă rog, vorbește din carte, n'ai ce 'i face!“ ziceau oamenii, cari se uitaū la el cu tot respectul.

În ziua aceea se sculase cu arțag, de aceea copiii tremuraū ca varga așteptându'i întrebările.

„Florico! strigă dascălul.

O ființă pipernică se ridică din bancă. Șu-

vițe de pěr încãlcit îi cădeaũ pe ochi acoperindu-ı chipul gãlbejit. În picioare, numėrãnd silabele pe degete, ea clãpãi pe nerėsufiate o fabulã fãrã sã priceapã boabã.

Dascãlul nici gãnd n'avea s'asculte.

Se isprãvise fabula... O tãcere...

„Zi'ı mereũ 'nainte!“ șopti un bãețel la spațele fetiı.

Și fata începũ altã 'bucată-aleasã. Școlariı trãgeaũ cu coada ochiului la chipul gidelui, prefãcẽndu-se cã se uitã 'n carte.

Pĩrvu sta dus pe gĩnduri... Pe o ființã 'n lume ar fi iubit-o și el—pe frate-sẽu, pe Voinea... Acu vre-o cãte-va sãptãmãni, gãsise pe bietul Voinea, rėpus în pãdure... De-atunci incoa, îi vedea trupul mort aevea. În toate serile își inneca aducerea aminte în țuicã, dar cum îi trecea fumul a doua-zi, amintirea groaznicã se 'ntorcea la loc, mai grea, mai n'empãcatã, și atunci nu mai vedea, nu mai auzea nimic alt-ceva—Voinea mort, rėpus de dușmanı!

Acu — umblã iar pe drumul cunoscut, pe unde venea 'napoi de la tĩrg, vesel, ducẽnd lui Voinea un pachet de tutun—cã ținea la bietul frãține-sẽu, nu ca la un frate, ca la un copil și cãnd se 'ntorcea acasã, nu vrea sã vie cu mãna goalã.

Se 'nseriazã ; umbra dealurilor se 'ntinde tot mai tare în drumul lui, la o cotiturã a pãteciı, drumetul dã cu ochii de un trup de om culcat pe o lespede și cu capul rezemat de un trunchiu. Tot apropiindu-se, i se pare cã e frate-sẽu... Da' de ce-o fi stãnd așa?... Doarme?..

Ce țapăn !... Atunci cuprins de un fior, iuțește mersul... Da, e frate-său—Voinea !... Pipăie 'l—rece ca ghiata ; uite-te bine—ochii duși în fundul capului ! Un rēcnet !—un rēcnet să 'i crepe pieptul ! Incepe să 'l sguđuie, să 'l cheme pe nume : „Voineo, neica ! Voineo ! Degeaba ! Omul pricepe bine ce l-a lovit, când vede o rană mare între umeri flăcăului. Degeaba 'l mai strigă—Voinea nu mai vrea să răspundă.

Pirvu cade în genunchi și începe să se bocească și să se vaite ca muierile. Puțin stă așa, și-odată 'i fulgeră prin minte un gând, care 'i svintă isvorul lacrimilor. Ia voinicește în cîrcă pe mort și 'l duce acasă...

Astea treceaă acu prin capul încruntat al învățătorului în vreme ce școlărița îi bîrîia mereu lecția pe de rost. Copila ajunsese la un fragment din istoria țerii, unde spunea cum Vlad-Vodă Țepeș își răsbunase de grozăz asupra boerilor necredincioși, punēndu'i să care piatră și var pe un colț de stîncă prăpăstios, ca să zidească o cetățuie.

La povestirea cruntei răsbunări, învățătorul își înălță capul ; de pe fruntea lui picau broboane mari de sudoare. Și el trebuia să și resbune ; știa el bine cine stătuse să repue pe Voinea !

Acu, ce mai una ș'alta ? Pirvu dăduse foc la pătulul lui Dragomir... Dar, cu câteva chile de porumb, nu se plătește viața unui flăcău... Nici vorbă, Dragomir îl omorîse pe Voinea. Flăcăul înjurase la horă într'o duminică pe Sanda, și ea ieșise din joc ; plecând acasă

foarte încruntată, Sanda arătase pumnul și mormăise niște amenințări vajnice.

Pirvu se lovi peste frunte... Nu carecumva l-o fi 'njunghiat pe Voinea chiar Sanda?... Nu se poate. Era voinic... n'ar fi putut ca o muieră să'l pue jos!... O muieră!... La gândirea aceasta rușinoasă, învățătorul simți că 'i vine ameteală.

Era departe de tot de școala lui. Glasul băguit al școlăriții se contopea în gândul lui cu vijiala gîrlii ce se rostogolea repede de vale prin mijlocul satului către Olt. În mîntea omului nostru era un fel de vîrtej: Voinea copil;... tata, popă 'n sat;... Tata lui Dragomir și al Sandii, vecin îndrăcit, moșnean hartăgos... Și omorul nelegiuit de care tot mai povestesc din când în când bătrânii de demult.

Popa vrea să 'și răsune... De ce?... Ei! De unde poate ști Pirvu... Destul că într'o zi moșneanul se 'ntorcea călare de la tîrg. Tocmai se 'ntîmplase în zîua aceea să 'și spele oile, și nu luase cu el nici-o armă. La o cotitură a drumului se 'ntâlnește cu alt călăreț; d'abea are vreme să 'l cunoască cine e—e chiar vrăjmașul lui de moarte, care a și scos pistolul de la brîu. Repede dă pîntenii calului și sboară 'n goana mare. Popa cîrnește 'n loc și se ia după el... O să 'l ajungă... Iacă biserica... Fugarul sare jos de pe cal, dă navală nebun în sfîntul locaș și gîfîind cade la picioarele iconostasului, pe care l-apucă strîns în brațe. Popa, uitatul de Dumnezeu! își repede calul în amvon, trece pragul călare și trage asupra

moşneanului; sîngele ţîşneşte pe sfintele icoane şi pe lespezile reci...

Pe popa l-aŭ răsopit—ras şi 'nchis pe toată viaţa; şi bietul Pîrvu! a rămas băetanul să crească el pe frate-său Voinea, care era mititeluţ.

În vreme ce visează învăţătorul la toate astea, şcolăriţa spune şi iar spune mereu din cartea ei pe de rost; copiii ceilalţi unii scobesc băncile cu cuţitaşele, alţii scîrţie pe plăcile lor, şi scuipă şi şterg cu mîneca, şi iar scîrţie; la ferestrele prăfuite bîzîie muştele; aerul e greu, şi cei mai micuţi cască şi se 'ntind a ploaie.

De o dată se deschide uşa de perete şi un flăcăiandru, un baciŭ tîner în cămaşe, cu bătă, căciula la o parte pe pletele lui lungi, intră d'abia trăgîndu'şi sufletul:

„Dom'le, săi! vaca 'mnitale dom'le!

„Ce vacă, mă? întrebă Pîrvu tresărînd.

„Vaca 'mnitale. . hai! degrabă!“

Bucuria şcolarilor c'aŭ scăpat de ceasul clasiî. Şi nu numai atît, mai era şi o întîmplare de senzaţie, care trebuia văzută de-aproape. Năvăliră cu toţii la uşe după profesor, şi ghionturi şi brînci, şi se repeziră toţi afară strigînd care mai de care.

O mulţime de oameni din sat s'adunaseră la imaşul lui „Domnul“. Aci vaca, sforîind turbată de chinul rănii şi de ciupiturile muştelor cari se strînseră pe carnea ei vie, smăcină iarba şi pămîntul cu coarneau, se tăvălea şi aruncă ţerînă cu picioarele în ochii bietului

vițel care cerea să sugă. Din ochii ei holbați, din privirile ei pierdute, vrea par'că s'arunce scînteii de imputare oamenilor pentru crunta suferință, cu care plătea ea nevinovată ura dintre ei.

Pîrvu, cu tot sîngele 'n cap, fără să știe bine ce face, schimbă mereu frunze mari de lipan verde udate, pe rana vitei. Veniseră o sumă de femei cu copiii în brațe. Cu capetele acoperite 'n maramele lor albe, ele steteau de jur împrejur, drept în picioare, cu gravitatea matroanelor romane chemate să se pronunțe. Copiii se 'nghesuiau împrejurul vitei și „Domnului“; dar tăceau sfioși, temându-se și de o nouă sbuciumare a dobitocului și de încruntarea învățătorului. Pe iarbă și'n țerină se svîntă sângele negru.

În capătul potecii, se arată atunci Sanda, drept în bătaia soarelui, cu fruntea sus, cu furca 'n brîu și fusu 'ntre degete, fără să sprijine măcar urciorul smălțuit pe care 'l ținea sus pe cap. Fota roșie, strînsă bine la mijloc cu betele, îi înfășură în cute mișcătoaae trupul plin. Chipul ei pîrlit de soare și vînt; sprîncelele negre și 'mbinate, expresia întregă a fizionomiei și mersul ei drept și sigur, toate dedeau acestei fete o înfățișare aspră, dar măreață. Tocmai de aceea flăcăii din sat nu se prea lungeau la glumă cu ea, pentru că la orice îndrăsneală, ea știa să le 'nchiză gura scurt cu două vorbe, mai arzătoare ca două palme.

Sanda, nemișcată, cu privirile mari și liniștite, se uită la vita canonică, și fără sa lăse a-

se luă aminte, trăgea cu coada ochiului la Pîrvu... Numele lui Dragomir, fratele ei, se auzi în mulțime, deocamdată mai șoptit, apoi din ce în ce mai tare. Șoaptele sporeau, și o grămadă de lume se strînse 'mprejurul Sandii; începură s'o strîngă de-aproape și s'o întrebe rîspicat.

Pîrvu o văzu și el în sfîrșit pe fată. Trecu printre oameni și se oprî drept în fața ei: fulgere sclipiră în ochii amîndurora.

„Dragomir mi-a făcut-o!“ zise învățătorul scrișnind.

Sanda tăcu.

„Zi tu că nu'î așa, dacă poți!“ adăogă el.

Sanda nu zice nici o vorbă, și se uită drept în ochii lui.

„Ci spune odată! ori vrei să 'ți pui mîna 'n gît!“

Ea 'l măsura din cap pînă 'n picioare, și rîspunse liniștită și rece:

„Să'mi pui tu mie mîna 'n gît? Nu crez treaba asta! Tu să mergi să dai foc, noaptea, ca hoțul, la pătulurile oamenilor, că de-atîta ești bun!“

Și dînd într'o parte binișor lumea se duse p'aci 'ncolo, fără să se mai uite 'napoi.

Pîrvu se făcuse vînet, și scrișnea mereu:

„Las'că mi-o plătești tu!...“

„Știi tu uua? îi zise un moșneag. De ce n'oiei tu de nevestă pe fata asta, mă flăcăule?... E fată voinică și harnică... și s'ar isprăvi odată și dușmănia asta 'ntre voi...“

„Eū? pe ea? de nevestă?... Mai bine mă dau de mal în Olt!“

Lumea se strecură, unul după altul, fiecare pe la daraverile lor. Copiii cum văzură că rămân singuri cu dascălul, o șterseră la sanătoasa.

Pîrvu rămase lîngă vaca lui chinuită de friguri și el cu friguri în suflet. Îi răcorea botul și limba cu apă proaspătă. Stînd la gînduri ce să facă: s'o mai 'ngrijească, ori s'o 'njunghie și să'î isprăvească odată canonul.

În vremea asta Sanda ajunsese la fîntână. Ea apucă lanțul și 'ncepî să coboare găleata printre ghizduri; o umplîu cu apă, și o trase voioșește afară. Împrejurul ei nimica, nimic pînă 'n zărea departată plină de lumina soarelui.

Sanda era frumoasă! și... știă că e frumoasă.

„A! Pîrvule, Pîrvule, nu tē-ar feri Dumnezeu să 'mî cazî tu mie odată 'n mînă!“

Și se gîndea că nu'î zisese destul, c'ar fi trebuit să'l arză mai rău, să'l fi făcut de rîsul satului întreg... Eî nu spuseră o vorbă măcar de hrana lor dată flacărilor; și el pentru o boală de vită sculase obștea 'n picioare, înjură și sbîeră—că era procopsit, om cu capul mare, învățat la carte! Și ăilalți, proști, îl ascultau cu gura căscată par'că le-ar fi citit din evanghelie.

Pe chipul Sandii se resfrîngea sălbătăcia gîndului și conștiința unei energii extraordinare. În adevăr fata ceea avea o energie de speriat, care ajunsese de poveste. Dragomir frate-sēu de cîte ori zicea: „Cât o fi soră-mea Sanda, nu mi-e frică!“

Inar'o noapte îi călcaseră hoții : cine i-a pus pe goană ? Sanda...

Alta ș'alta era Ancuța—slabă de îngerî !

„Ce ți-e iar ! îi zise Sanda intrând în băta-tură cu cofa plină. Iar ăi fi plâns ?

„N'am plâns, Sando, răspuse femeea mână-nită și îngrijată ; dar tare m'a apucat groaza ; am auzit că Pîrvu umblă ca un turbat—spune la toată lumea că are să ne puie la toți capul !“

Sanda dete din umeri.

Tocmai atunci, popa trecea pe uliță.

„Bună vremea, navastă.

„Sărut mâna, taică părinte.

„Da ce mai făcù iar bărbatu-tău Drago-mir, aî ?

„Ce, taică părinte ?

„Ce „ce“ ? tu nu știi ce ? .. Vaca lui Pîrvu.

„Care vacă ?“

Femeea se făcù galbenă la față și începù să tremure din toate încheeturile.

„Ia nu te mai face, zise popa, par'că lumea nu știe.

„Doamne ! taică părinte, da p'ale altora de ce nu le mai știe lumea ? Pătulul nostru care ne-ars... de !—ce zici și sfinția-ta ?

„Uite, eă vă spui că nu'î bine, fata mea ; mai gândiți-vă și la Dumnezeu, că o să 'nfun-dați pînă la urmă ocna“.

Și popa plecâ 'nainte dând din cap.

Ce 'ți spuse bărbăria de popă, Ancuța ? întrebâ Sanda.

„Că se ne mai gândim la Dumnezeu, ca să nu 'nfundăm ocna“.

„Bună vremea, fetelor, zise un glas străin. Amândouă se 'ntoarseră spre uliță. Era primarul.

„Nu cumva, întreabă omul, s'or fi găsinde p'aici pe la voi două petece de piele de vacă vie, că le caută stăpînul vitei.

„Nu se află, răspunse Sandă; dar, bine că'mi aduseși aminte: dumneata unde erai mai alaltăieri când ne-a ars pătulul?

„Alaltăieri?... eram la tîrg.

„Apăi de... eă gîndesc că tot p'acolo pe la tîrg or fi și petecele ălea de le cauți dumneata. Dacă t'ei mai duce, poate l'ei găsi“.

Pielele erau la loc sigur, în argăseală.

„Sluga! spune lui frate-tău multă sănătate, numai să bage de seamă că mai e și judecată și dreptate pe lumea asta, zise primarul urmîndu'si calea.

„O doamne! judecata și dreptatea —dacă nu și le face omul singur! mormăi-Sanda.

Peste două trei zile după asta, Sanda căută să pornească la o moșie mai departe, să vînză niște puî de găină. Dragomir plecase cu calul după scînduri la deal, și ea rămăsese să meargă pe jos. Iși luă puîi legați de picioare pe cobiliță și porni printre lanurile de ověz aurite care sclipeau în bătaia plină a soarelui de vară. D'abia adia un vînt ușor care făcea să joace în zarea încinsă dogoarea lui Cuptor. Era o cale bunicică pînă s'ajungă în pădure. Fata grăbea mereu.

În sfârșit iacă și pădurea cu cărărea ei umbrită.

Umblase acuma prin umbra răcoroasă cât umblase, când i se părù că nu e singură acolo, par'că venea cineva în urma ei. Pînă să se 'ntoarcă să vază cine'i, Sanda simți la spatele ei aproape o suflare caldă și gîfîită...

Pîrvu !... o ajunsese de pe urmă.

Fata dete să se 'ntoarcă, dar n'apucă să ia 'n mână cobilița de pe umere și se pomeni doborîtă cu fața la pămînt, strivită pe rărunchi de genunchii învățătorului.

Pîrvu trase cuțitul de la briu... Când Sanda auzi fișiitul tăișului ieșind din prășele, se gîndi c'atât i-a fost ei să'i fie !

În ameteala ei, simți cum îi desface de pe cap coadele, cum le răsucește pe mână și cum le taie din rădăcină... Într'o clipă dușmanul își făcù isprava. Cu cele două coade tăiate, el începù să lovească pe Sanda care se svircolea ca o șopirlă călcată pe cap

„Na ! urlă dușmanul, mai na ! Să te saturei sēmîntă spurcată !”

Și la fiece cuvînt, o lovitură de gîrbaciù. Toate sbuciumările ei fură de prisos, El încetă numai după ce osteni. Biruită, fără un pic de putere. Sanda își afundă capul în țărînă, unde stete fără să sufle, fără să miște, mai moartă.

Atuncea, Pîrvu se ridică 'n sus. Sângele i se întoarse în obraji și buzele albe de mânie. Sanda se ridică și ea. El stete drept în fața ei așteptînd-o să se năpustească asupra lui ca o fiară nebună.

Dar nu... Ea se rezemă de un copac, și aco-

perindu'și ochii cu mâneca, porni pe plâns înecată de cea mai adîncă obidă copilărească.

El rămase asemenea nemișcat în picioare, plimbându'și privirile de la coadele pe care le ținea încă 'n mână, la basmaua galbenă ce-o smulsese din capul Sandei aruncată cât colo pe mușchiul verde, și asupra căreia tremură prin dăra unei raze de soare umbrele frunzelor de gorun. Deodată privirea lui se oprî asupra Sandii — era frumoasă fată Sanda — și par'că din coadele ei tăiate trecu prin dejdele lui ca un fior ce'l furnică d'alungul brațului și i se oprî în inimă înecându'i răsufierea...

A biruit-o !. S'a isprăvit !.. A necinstit-o pe biata fată, așa, că nici leac, nici descântec nu'i mai pot folosi... Nu cu o vacă — cu o cireadă întregă și tot nu se poate pune la loc cîntea pierdută — coadele nu cresc la loc de azi pe mâine.

Se așteptă la orice din partea acestei fiare nedomesticite ; s'o apuce turba, să se repează să'l străpungă cu un cuțit punându'și toată viața ei la mijloc, să năvălească cu cobilița să'i crepe capul, ori să'l apuce cu dinții;—nu i-ar fi trecut p'în gând că Sanda are să stea mută și amărită după atâta ocară, de care chiar el simțea că i s'a sguduit sufletul.

Sanda se șterse la ochi cu mâneca ; se aplecă de'și luă basmaua, se legă strîns la cap din ceafă pînă pe sprincene și, fără o vorbă, fără o privire cătră dușmanul ei, porni iute în de-sișul pădurii unde se făcî nevăzută.

Pîrvu, neștiind la ce să se hotărască, se uită

mereu la coadele cu care rămăsese 'n mână. Ce-o să facă el cu ele? Să le lase 'n pădure?... Să le dea pe apă?... Nu; le 'ndoii frumos una peste alta, coadele cele bogate, și le virii în sinul cămașii la piept. Apoi se 'ntoarse 'n sat fluierând așa un cântec, orice cântec o fi, cum fluierii ca de urît, par'că nu s'ar fi 'ntimplat nimica.

Dar purtă 'n sîn coadele Sandii, a căror frecare dulce și ciudată semăna cu o mângâiere, o mângâiere duioasă și caldă. Ajungând acasă, își deschise dulapul, puse cu multă grije tocmai în fund, între premenelile curate, trofeul luat de la „biata“ Sanda, coadele cele frumoase, după ce se uită odată lung la ele. Apoi încuiă dulapul bine, împotriva obiceiului său, fiind-că n'avea doar nimica de preț, luă cheia, și o băgă în chimir.

Soarele se coborâ de la asfințit aruncând raze potolite printre trunchiurile străvechi ale pădurii. Sanda trecând furiș ca o ciută gonită de vînător de la un copac la altul, ajunsese 'napoi la locul unde 'și lăsase cobilița cu puii: bieții pui uitați acolo erau aproape stinși de sete, d'abia mai trăgându'și sufletul, cu cicurile deschise și cu limba uscată. Fata îi duse la fântână, le dete apă pînă 'și veniră iar în fire; luă iar cobilița pe umăr și plecă repede aruncând din când în când înapoi o privire plină de teamă.

Peste câteva cale, Sanda ajunsese la femeea căreia 'i ducea puii pentru tîrg. Intorcându-se spre casă, fata își spală la fântână obrajii care'i

ardeaŭ ca para focului. Picăturile de apă limpede atârnară în genele ei lungi îi rĂcoriră pleoapele aprinse de plîns. Apoi ea intră în de-
sişul pădurii, unde 'ncepŭ să gîndească mai lămurit la ce se petrecuse.

Iată—aci e locul unde ea a fost adineaori atît de neomenos necinstită. Un triumghiŭ de copac stă culcat mai la o parte: ea s'aşază pe el şi se gîndeşte.

...Un om a vĂzut-o plîngend.... şi cine?... Pîrvu, duşmanul ei de moarte ...ea a plîns... da, a plîns ...biruită şi ruşinată...

...Da; trebuia să'î fi crepat duşmanului capul în douĂ cu cobiliţa!... Se poate mai mare ocară pentru o fată!... şi ea care toată viaţa numai la rĂsbunare se gîndise, atît doar a putut face—să plîngă şi să fugă din faţa lui, ca un copil mişel de la şcoală.

SĂngele i se urcĂ în ochi — ea îşi desfĂcŭ legătura de pe cap. Vinele gîtului i se bĂteau să se spargă — ea îşi rupse chiotoarea cĂmăşii.

FĂrĂ voie, Sanda îşi dete cu mĂna prin pletele ei ciunte care'î cĂdeau peste ochi... şi un gĂnd ciudat îi trecŭ prin minte — de acŭ are sĂ fre şi mai sĂlbaticĂ şi mai neatĂrnatĂ de cĂt mai nainte. De odatĂ însĂ chipul lui Pîrvu, frumos şi voinic, îi cuprinse Ănchipiurea. FĂrĂ o clipĂ de iertare o stĂpĂnea icoana acestui om, biruitorul, acel ce o Ăngenunchiase şi o fĂcuse sĂ plîngĂ din adĂncul obidei.

Ea, fireşte, nu'l privise Ăn faţa, nu! plecĂnd ĂnsĂ cu ochii 'n jos, zĂrise, prin perdelele'î de

lacrămii, înfățișarea lui, nehotărîtă și oarecum stângace după o așa biruință.

...Dar ce se făcuseră coadele ei cele frumoase? Trebuie se le fi asvîrlit dușmanul în Olt!.. Măcar să i le fi smuls înapoi!... Cum și-a pierdut ea pînă 'ntr'atît cumpătul de i le-a lăsat?...

Și stă mereu și mereu, se gîndea cu coatele pe genunchi și cu degetele înfipete în capul ei despodobit. Amurgul creștea încet și 'n codrul surd domnea o adîncă liniște: n'ăi fi bănuît că acolo trăiesc atâtea mii și milioane de vietăți.

Sanda își urmă valurile gîndirii, fără s'auză tăcerea nemărginită din preajmă'i.

...Mîna de fier ce'i resucise gîtul... fiorul rece al cuțitului ce'i trecuse prin ceafă... Clipa aceea!... crezuse că'i cea din urmă ...fiindcă Pîrvu o ținuse sub genunchiul lui biruitor... El ar fi putut-o rēpune ca pe un miel. De ce n'a rēpus-o?... moartea mai bine decît așa ocară... Moartea?... Nu; mai bine...

Era fericită acuma că putea resuflă simțindu'și bătăile inimii, că nu era înghețată și 'n-țepenită sub ghiara morții!... Și cu o mișcare negândită, fata își pipăi gîtul.

Dar bătaia?... Bătută cu coadele ei lăstate... Și pe urmă? Pe urmă... par'că și lui i-era rușine pe urmă...

...De ce nu și-a mai bătut joc de ea?... De ce n'a mai înjurat-o?... De ce?

Sanda și afundă degetele în pletele'i de flăcău, și'n ochii ei se arătă din nou icoana în-

vătătorului în picioare, încruntat mai mult de rău de cât de ură...

Noaptea era acum deplină. Sanda ridică ochii — nu se mai vedea nici un trunchi, nici o cărare. Ca să mai găsească drumul trebuia s'aștepte pînă'n zori de ziuă.

De și în mintea ei se depănau tot aceleași și iar aceleași lucruri, vremea nu 'i fu lungă. Din când în când bătăile inimii și timpelor se mai potoleau, și atunci cu sînge rece ea s'apucă să și făurească un plan de răsbunare... dar voința cletinată nu putea nimica născoci, nu se putea hotărî la nimic.

Pentru ce ?

Neapărat era în coadele pe cari i le răpise dușmanul un farmec . . . Ea îl simțea bine ; câtă vreme pîrul ei o fi în mîna celui om, în puterea dînsului va fi și dînsa—o apucase și o ținea de pîr. Și ceea ce acuma o necăjea să știe. asta era : le luase el coadele ca să i le păstreze ? Aș! . . . de ce să le păstreze ? . . . Nu le-o fi asvîrlit poate numai decît... dar mai târziu, ce era să facă cu ele ?... Și poate cu șuvițe din pîrul ei corbiî or să 'și facă 'n cuiburi culcușul, ca și cu perii unei moarte.. La această gîndire neagră ar fi vrut să și capete podoabele 'napoi ori mai bine să moară... A! ce bine ar fi să nu le fi aruncat omul acela... să le fi păstrat el mai bine. Și lăcremile i se porniră iar în șiroaie bogate, fără să știe nici ea de ce, și plânse, plânse mult. Nici odată nu plînsese fata așa, și nu crezuse nici odată că așa i de bine și de dulce să poată cine-va plînge.

De departe, foarte departe se auzi cocoșul cântând cântecul dimineții... Așa de grabă? De când oare lacrămile pot scurta vremea nopților?

În adevăr se iveau zorile și cu ele formele... Iar cocoșul. Fără să știe pentru ce mai rușinată de ea însăși de cât supărată pe Pîrvu, se silî să se rîdice zdrobită de oboseala gândurilor mai mult de cât - de neodihnă. Se legă bine la cap și apucă priu pădure cararea spre casă. Din văile vecine se ridicau aburî reci și alburii; rēcoarea dimineții se urcă încet spre cer, unde se stîngeau pe rînd stelele una câte una.

Frate-sēu, Dragomir, o așteptă cu sprîncelele posomorîte înfipt în pragul porții.

„Da de unde vii tocma acuma? Unde ai umblat toată noaptea?”

„Unde... uite unde!” răspuse ea scurt și aspru.

Și foarte liniștit își desfăcū legătura.

Doamne! ce 'njurături! ce turbă sălbatică!

Dragomir nici nu mai întrebuse: cine? Știa el bine cine. El plecâ dis de dimineață de acasă; nu vrea să auză bocetele Ancuții, când o vedea și ea pe Sanda.

Fata o scurta degrabă cu bocetele cumnati-siî.

Acu nu mai putem face nimica... Iacă: oiū stă să vĕz de casă și tu ȃi umbla după treburi pe-afară!”

Sanda se apucă de lucru mai harnică de cât mai nainte. Se așeză ea la rēsboiū, și la pînză și la chilimuri; la apă, la han, și 'n toate părțile mergea Ancuța.

Dragomir umbla rătăcit pe câmp ca un lup turbat. I se păruse că toți îl ocoleau și asta îi îndârjea și mai tare ura. Fugeau toți de el; îi răspundea de silă, fără să stea să se încurce mult la vorbă. Tot satul se dedese în partea lui Pîrvu — era mai bogat și mai pricopsit „domnul“. De aceea ura lui Dragomir creștea mereu.

„O să'i dau și eu foc lui!

„Ce mai treabă! răspundea Sanda; or să'i faci la loc casa; e casa școlii.

„O să'i trag mai bine un glonț.

„Or să te bage 'n ocnă!

„Atunci, ce să'i fac?

„Dè...“ Și zicând asta, Sanda era cu gândul în altă parte.

Dragomir nu putea pune la cale nimic pe placul Sandii. Nimic nu găsea nemerit din câte-i spunea el, și ca să născocoască din mintea ei ceva nu era în stare.

În vremea aceasta, ea, spărsese ciobul de oglinda în care se văzuse așa schimbată—singura oglinjoară ce se află în casă. Adevărul e că, cu pletele ei negre sbîrlite și cu ochii ei întunecați, avea o înfățișare din cale afară sălbatică.

Voise să nimicească pe acest ghicitor mut al sufletului ei; căci, după ce'i treceau figurile de turbare, ea putea citi în fundul cugetului că ura ei era mai puțin adîncă, mai puțin sigură de cât trebuia să fie. Deodată, când lucra mai întehit la răsboi, se oprea pe loc dusă cu gândul pe altă lume, cu privirea pierdută cine

știe unde. Apoi se trezea par'că dintr'un vis, se scutura din tot trupu-i și se pornea pe lucru cu toată puterea.

„Ancuțo, zise Dragomir, într'o seară, știi tu una? Pîrvu mă biruie. Fuge toată lumea de mine, nu mai pot nici cumpără, nici vinde. Mai bine să plec de-aici și să'mi caut de lucru undeva, în altă parte. M'oiu întoarce mai încolo când s'or mai potoli lucrurile.

„Dar noi? zise femeea.

„Voi... Voi să stați ~~zici~~ să păziți casa și ce bruma mai avem și noi.“

Ancuța oftă adînc; era așa de sdrobită de la o vreme că nu mai putea ști ce era bine și ce-ar fi fost mai bine. Trăia și par'că nu trăia. Atâta bucurie mai avea să stea cu copilul pe genunchi, să'î asculte gungunirile dulci. Cât era de blîndă și de tristă, îi era teamă pentru copil și de mîngâierile adesea prea aspre ale tatălui. Și Sanda i'l împingea supărată, când mititelul începea să plîngă.

Și ăsta, zicea Sanda, o să fie o mămăigă ca mă-sa... nu ne seamănă nouă!

Intr'o zi, Dragomir când trecea p'în sat se pomeni cu o piatră după el, și apoi alta și pe urmă o ploaie de pietre, pe cari i le aruncau copiii ieșind dela școală. Se aplecă repede și începù să le arunce înapoi una câte una—pe o fetiță o rănì la glesnă, unui băiat îi sparse capul, altuia, care ridicase mîna la cap să se apere, i rupse un deget.

Fapta asta 'n sfîrșit sculă tot satu 'n picioare. Nu mai era chip... Dragomir trebuia să'și ia câmpii.

„Sando, tu ești bărbată... Îți las în seama ta și nevasta și copilul. Mai bine pentru voi să nu mai stați, până s'or mai potoli dușmanii. O să vie ea și vremea noastră... Acum sunt ei mai tari... S'au dat toți în partea dascălului... (aici, o înjurătură să se cutremure carnea pe om)... Mă duc... plec... Rămâneți sănătoși!“

Fără vorbă, Sanda dete din cap, că adecă „bine“, și i luă copilul din brațe... Ancuța fugi tocmai în fundul curții ca să nu'l vază pe Dragomir plecând, și Dragomir plecă degrabă fără să se mai uite 'napoi.

Când află că Dragomir fugise, Pîrvu își răsucî mustața cu mulțumire, mirându-se totuși că lucrurile s'au isprăvit așa de scurt.

Câte odată, învățătorul descuia dulapul și s'apucă să netezească binișor coadele tăiate. Adesea îi venise să le arunce, ca să scape de farmecul lor; dar farmecele au putere... De ce să le arunce? Și așa, simțind bine cum creștea primejdia, Pîrvu zimbea și le mângâia mereu.

Se dedese vacanță la școală: scăpaseră și școlarii și dascălul. Și era cald! Sanda nu se arătase nici la coasă, nici nicăiri, par'că intra-se 'n pământ. Ancuța făcea acuma toate treburile.. Ziua muncea și noaptea pîndea așteptându'si bărbatul, care venea din când în când în puterea nopții să'si vază casa. Venea cine știe de unde călare pe deșelate cu picioarele goale, om scăpătat care 'și pierduse fugărit tot rostul.

Și încă și alt necaz: Dragomir își teme nevasta. Int'o noapte pe lună.—ce'i veni lui!—

nu fusese cam de mult pe la el—își lăsă calul priponit tocma 'n fundul ogrăzii și încetinel, pitulându-se pe lângă măracini, s'apropiă de casă.

Nemerise bine.. Un om dădea tîrcoale pe la poartă. Dragomir cu inima oprită în loc apucă strîns praselele cuțitului. A!... e Pîrvu... Ce caută? Ce umblă de colo pînă colo?... să dea foc casii?... să omoare pe copil?... să scoată din minți... să necinstească pe Ancuța!?... Ce-o fi, bine nu e.

Dragomir totuși nu mișcă, stînd gata să se arunce la nevoie asupra dușmanului.

Pîrvu întră furișat în curte, s'apropiă binișor de o ferestruică și bătù încetinel.

...Ce'i asta?

„Sando, șopti înfundat tînerul, Sando!“

Și așteptă.

Dragomir așteptă și el.

Ferestruica se deschise în bătaia razelor lunii.

„Ce mai vrei cu mine? zise Sanda, cu glasul tremurat și cu resuflarea 'necată.

„Tot nu vrei să mă ierți?“

Sanda 'ncepù să rîză amar... și, fără să zică o vorbă, își puse mâinile în pîr arătînd omului urmările crudei lui fapte.

„Iartă-mă odată; iartă-mă!“

„Să te iert? Da de cînd încape iertare între noi?“

„Sando, nu mai am odină... M'ai fermecat... Coadele tale sunt fermecate.

„Atunci dă-mi-le 'napoi.“

„Nu se poate, acù sunt ale mele...“

Și voind să-și imblânzească vorba prea aspră, învățătorul adăugă duios :

„Lasă-mi-le mie, fată, mă rog : ce-o să mai faci tu cu ele ?

„Mi le 'nnod în cap și mai mă duc și eu la horă, în loc să stați ascunsă de lumina zilei și de ochii oamenilor ca o bufniță.

„Așa ? .. tocmai de-aia nu ți le dau. Las că ești frumoasă destul ș'așa... Nu te mai duce la horă... Stăi acasă ! să nu te mai văz jucând !“

Dragomir se lovì cu palma peste obraz și 'ncepù să fluere 'n sec cum fluera rumânul când vede ceva de s'ar cruci și dracul. Un zîmbet ciudat îi, umflă nările, și gândul îi zise :

„Acu ești al meu ! acu te-a luat gaia !“

Sanda se uită drept în ochii tînerului :

„Acuma 'mă și poruncești, ai ?

„Vezî bine .. nu te-am biruit ? N'ai să fii tu a mea ?

Drept răspuns, Sanda voi să închiză la loc fereastra.

„Stai, nu 'nchide ! mai stai ! zise el petrecîndu-și mîna între cercevea și pervazul ferestrii. Sanda strigă înecat :

„Dacă pică, Doamne ferește, frate-meu și te vede !

— Ei ș'apoi, gîndești că mî-e frică de el ?... ori poate ți-e frică ție de mine !

„Mie frică de tine ?... Acu nu mai mî-e frică.“

O tăcere... lungă tăcere. Apoi, Pirvu foarte încet :

„De ce tremurî, Sando ?... Ce tare ți se bate inima... De ce ți se bate așa tare ?

„Pentru că nu pot să 'mă răsbun pe tine...

„Lasă c'o să pot eu, șopti Dragomir, când l-ăi încurca bine de tot.

„Tot crezi că nu te-ai răzbunat destul?...

Sanda tresări :

„St!... n'ăi auzit? zise ea.

„Mi se bate și mie inima, răspuse Pîrvu.

„Nu, nu inima.

„Vre-un liliac, ori vre-o cucuvea.

„Nu... Par' că a răsuflat cineva ș'a rîs înfundat.

„Aș! de când te-ai făcut tu așa fricoasă?

„De când mi-am pierdut coadele.

„Lasă : pîrul crește la loc ca iarba cosită.“

Și tînerul dete să-î mîngâie capul. Ea se se smuncî 'napoi... era cuprinsă de neliniște :

„A ! dacă aș fi fost eu bărbat !

„Bărbat? de ce?

„Cum te-aș fi 'njunghiat !

„Injunghia-mă acù... Ține cuțitul“.

El cu o mînă îi dete de prăsele, cuțitul și cu mîna cealaltă o apucă pe a ei. Sanda se uită lung la tăiușul lucios ce sclipea la lumina lunii ; apoi se uită la Pîrvu, care așteptă nemîșcat cu cotul rezemat de fereastră.

„...Ce sunt eu, bărbat?... eu sunt femee...“ și 'i dete cuțitul fără să mai privească tăiușul sclipitor.

„Sando ! Sando !“ strigă Ancuța de dincolo din odaie. Intr'o clipă Sanda se făcù nevăzută.

Pîrvu mai stete încă pe loc, pierdut în gânduri adînci, când oftînd, când zîmbind. El nu vedea ochii lui Dragomir scînteind în dosul mărăcinilor : vedea numai pe Sanda ; pe Sanda

de adineaori, pe Sanda pe care o iubea sufletul lui din fundul fundului. Bucuros s'ar fi lăsat să'l ucigă ea : atunci ar fi luat-o în brațe, ar fi scăldat-o în sângele lui, dându'i cea din urmă picătură de viață cu cea mai caldă bucurie.

Dar Sanda nu voise să'l lovească. De ce ? O îmblânzise el în adevăr ? La această gândire, o fericire nespusă înneacă sufletul tinerului învățător. El aplecă binișor fereastra pe din afară și plecă.

Ancuța, trezită din visul urît care o chinuise și o făcuse să strige, adormi ear făcându-și cruce, și Sanda se întoarse iar la fereastră. Cu fruntea rezimată de mână ea își afundă lung privirea în întunericul depărtat al nopții. Ea auzi țacăneala unui pas de cal, care se stinse degrab în sgomotul valurilor Oltului. Stete mult așa căutând să'si strângă și să 'și aducă 'napoi tot, tot ce se petrecuse adineaori, când Pîrvu stă drept în fața ei și așteptă să'l lovească

De ce nu'l lovise ?... De ce 'și uitase setea ei de răsbunare ?

O mie de gânduri îi treceau încurcate prin minte ca norii pe d'asupra lunii limpezi. Un fior o apucă din spate... era prea răcoare... Inchise ferestre și se culcă.

Îi era cald... o înneacă. De geaba se așeză în toate felurile pe culcușul ei tare, pe care adormea al'dată așa de repede — somnul fugea de ea. Se sculă și ieși din casă.

Apucâ de vale spre rîu și se așeză pe malul singuratic...

Adineaori el fusese în fața ei; viața fusese'n mâna ei; putea să i-o ia; și'n loc el să tremure, tremurase ea... Din gânduri în gânduri, Sanda 'și aduse aminte de vaca jupuită de vie, și o simțire de tot nouă, pe care această fată nici n'o bănuise vrodată, nici nu o putuse înțelege la alții, începù să-i cuprinză sufletul — mila.

Și iar se gândi la Pîrvu, inchipuindu'si ce trebuia să fi simțit el când a găsit pe frate-său răpus!... Cum o fi plâns!... Cum și-o fi smuls pîrul din cap! Cum o fi strigat în ajutor!... Cum o fi sărutat pe bîetul de Voinea!... De-o-dată gândul ei sări la omul pe care ea îl știă că făcuse cruntul omor, la fratele ei Dragomir, om crud, care nu trebuia iubit, pe care ea nu'l mai putea iubi pentru că omorise pe fratele Pîrvului.

Lacrîmi începură să ude obrajii fetiței, lacrîmi, pentru întăia oară lacrîmi de milă.

Peste câte-va vreme, Dragomir se 'ntoarse iară ca o stafie în puterea nopții. Data asta văzu pe soră-sa ieșind din casă la semnul învățătorului; o văzu pe ea, pe Sanda, cum se lasă să o ia de mijloc Pîrvu.

Atunci, Dragomir își mușcă dejtele pîn' la sînge; își înghiți înjurăturile, își opri răsufierea, ca să nu'i scape cumva o vorbă din câte'si spuneau. Ei trecură pe-aproape de el, mergînd cătră pădure, vorbind dulce pe'nfundate.

De ce Dragomir nu se repezi să-i facă și lui

Pîrvu seama cum i-o făcuse lui Voinea? De ce lăsă prăselele cuțitului în pace? Cine poate ști? destul că în seara aceea fără să mai dea ochii cu nevasta lui, omul nostru plecă înapoi de unde venise șoptindu'și printre dinți:

„O să vie vremea!“

Trecuseră săptămâni; Dragomir nu se mai arăta.

Intr'o seară se 'ntoarse.

Lin nou, cei doi iubiți trecură p'aproape de ascunzătoarea de unde el îi pîndea, și fratele mai mare putu auzi glasul sorii-sii șoptind către Pîrvu:

„Mî-e frică.

— Dec! răspuse învățătorul; de ce să'ți fie frică, dacă sunt eū aici?

— Nu de mine, de tine. Ce face Dragomir mie nu'mi place... De atîta vreme nu mai dă semne de viață... Dacă ne prinde odată?

— Pădurea'î mare și noaptea 'ntunecoasă.

— Da, dar el vede noaptea ca dihorul.

— N'am grije, Sando, nu mă poate birui Dragomir.“

Sandii îi trecu repede prin minte Voinea: și acela era voinie, și lui nu'î era teamă de fratele ei.

„O să te pîndească să te prinză când n'ai să te poți apăra... Mî-e groază, Pîrvule, fie'ți milă de mine! Staū zi-și noapte cu ochii mari deschși, că mi s'au uscat și nu'î mai pot închide... Ș'aș vrea și eū să dorm... să dorm cătuși de puțin, numa să dorm fără grijă și fără teamă“.

Și zicînd aceasta și tremurînd ca de spaîma

unei grozave primejdii ce i s'ar fi arătat neînduplecată în fața'i, Sanda își ascundea capul sub brațul puternic al Pîrvului.

„Atunci, dacă'i așa, zise în sfîrșit Pîrvu, hai să fugim...

— Da, Pîrvule, să fugim departe, să ni se piarză urma, să nu mai știe niminî dintre ai noștri de noi!

De hatîrul ei, orî poate, cine știe, chiar de o împărtășire a presimțirilor ei, Pîrvu se hotărî:

„Fie ș'asa... Duminică noaptea, poimîne, te aștept la șipot. . Plecăm; pînă să cânte cocosușul suntem pe muchea dealului, și când o mijî de ziuă am trecut granița dincolo. .

„Da, zise Sanda, cu sufletul ușurat; atunci nu mai am frică. Tu nu știi, Pîrvule, ce e frica.. e ca un vierme care'i intră în suflet și te roade, te roade pînă te omoară“.

Pîrvu zîmbî:

„De! Sando, adevérat că nu știi, ce-i drept, mie nu mî-a fost frică niciodată“.

Iar la spatele lui, foarte aproape, scînteiau în umbră doi ochi dușmani de moarte.

Pe când se petreceau acestea, Ancuța prăpădită de atîta așteptare și nesigurantă, căzuse la pat. Sanda o îngrijea zi și noapte cu toată dragostea. I era teamă Sandii să nu se 'ngreuneze boala cumnate-sii: simțea că i-ar fi fost o mare apăsare asupra cugetului să părăsească pe biata nenorocită în așa hal.

Când Sanda 'i spuse aceasta lui Pîrvu, el dete din umeri.

„Dar ce? nu mai sunt femei în sat s'o în-

grijească! Și mai la urmă, ce-ai să-ți faci? Dacă a lăsat-o bărbatu-său, ce ești tu de vină?”

De dimineață, Sanda se duse la o cumătră, și mai cu făgădueli, mai cu daruri, o hotărî să îngrijească vre-o câteva zile de Ancuța, pentru că ea, Sanda, avea să meargă la tirg, după niște darăveră, și nu vrea s'o lase pe bolnava singură cu copilul.

Duminică noaptea sosî în sfîrșit — o noapte caldă și limpede: sus o ploae de stele; jos mănunchiuri de miî de licuriri; și toate scînteierile de sus și de jos s'aprindeau, se stîngeau și iar s'aprindeau în mijlocul celei mai adînci tăceri.

Pîrvu aștepta de mult la șipot cu calul înșăuat, când sosî Sanda din livede. El o văzî bine de departe: un licuriciu se încurcase în perii ei din frunte, și, ca o candelă care veghiază în umbra altarului d'asupra icoanîi sfinte, arunca lumina'î albăstruie pe sprincenele femeii.

Cu toată căldura nopții, Sanda tremura și mâna ei pe care o apucă Pîrvu era înghețată.

Vorbe puțină... El o ajută să se suie pe cal și haide! Calul sforăi și nu vru să plece.

„Asta 'î semn rău Pîrvule!”

—Aș!”

O înjurătură, un ghiont în coastele dobito-cului—calul se smuncî în silă din loc, și porniră.

„Fără nici un sgomot, ocoliră satul.. Nimini nu'î auzî, niciun câine măcar nu'î simți trecînd.

Înainte de revărsatul zorilor, erau departe în munte aproape de graniță; și când cea d'întăiu

rază a soarelui auri cel mai înalt pisc de piatră, ei putură să resuffe fără teamă—granița era ca la o bătaie bună de pușcă.

Pentru întâia oară Sanda zimbi tovarășului ei și chipul i se însenină.

„Vezi, zise el, că ți-era frică de geaba. Acu am scăpat“.

Dar n'apucă să isprăvească bine vorba, și de la cotitura unei stînci se arătă Dragomir galben și înfiorător.

„Al meu ești!“ strigă el și ca trăsnetul căzù asupra lui Pîrvu.

Cuțitul se duse p'între coaste pînă în prăsele: încă o lovitură în pîntece și alta în gît și multe altele pe unde se nemerea... și calcă'l cu picioarele și lasă'l și iar.

Când își potoli setea grozavă, Dragomir, plin de sînge din cap pînă'n picioare, se întoarse cătră ea:

„Să trăiești, Sanda, că mi l-ai dat în mână! Am scăpat acu de tot de dușman. Aîde, rizi dè!“

Sanda începù să rîză cu hohot de răsună muntele, un rîs așa de lung și de îngrozitor că Dragomir însuși se cutremură. El voi s'o apuce și s'o sguduie ca să o oprească a mai deștepta tăcerea adîncă a culmilor. Ea îl impinse cît colo strigând:

„Sânge, sânge!“

— Destul acu! taci... Aî mai bine să fugim, să nu dea cineva peste noi, că 'nfundăm ocnă!

— Nu, strigă Sanda cu un glas înspăimîntător, nu; de ocnă să n'ai frică! Hai la Olt să te speli de sânge; hai de te curăță... ai bălăcit în sânge! hai de te curăță!“

Zicând aceasta, ea se urcă pe cal și fără să se mai uite 'napoi porni înderăt la vale. Dragomir se luă după ea uitându-se înapoi și 'ncolo să nu'l vadă cineva. Nimini.. Sus, în albastrul dimineții, plutea în cercuri largi un vultur, și mai 'ncolo altul; tâlharii vînturilor se coborău încet la locul însemnat de Dragomir.

„Acu să ne socotim și amândoi! zise încrunțat Dragomir, care mergea jos alături cu calul.

Sanda se uită la el fără să 'i răspundă, fără să clipească, par'că ar fi fost de piatră.

„Nu ți-e frică? zise el.

— Frică? Acu de ce să 'mă mai fie frică!

— De ce te așteaptă.

— Mergi mai degrab de te spală... c'apoî ocna...

— Gîndești că nu știu tot.

— Mergi de te spală!...

Ajunseră la gura unei văi, pe un tăpșan d'asupra Oltului, care trecea aici între doi pereți drepți de stîncă.

„Putem coborî p'aci? întrebă Sanda.

— Nu, răspuse Dragomir, care lăsase căpăstrul și se aplecase pe marginea prăpăstiei să cunoască locul.

— Mergi de te spală!... Spală-te!“

Atât mai putu auzi Dragomir; ale din urmă vorbe ce'i fusese dat să mai auză.

Intr'o clipă, Sanda sărise de pe cal, puse mîna ei de fier în ceafa lui Dragomir, care era aplecat pe marginea stîncii, și 'i făcuse vînt în gol. Ea 'l privi cum se duce, cum se rosto-

golește împins cât colo de un colț de piatră de care s'a 'mpiedecat și cum îl înghite la urmă valurile tocmai la locul unde se 'nvîrtește un ochiū larg fără fund știut.

După multe zile de lingoăre, Ancuța își mai veni puțin în cunoștință. Cumătra care o îngrijise o părăsise avînd și ea casa ei de 'ngrijit, și o babă bătrînă luase să caute de copil.

Tot culcată și nemișcată, biata femeie simțea oboseala acea binefăcătoare pe care numai omul ce a trecut printr'o boală grea o știe. Dar ce se făcuse Sanda? Toți, o părăsiseră, și bărbatul și cumnata?

Intr'o dimineată se pomeni că'i aruncă cineva de pe fereastră 'n pat o pietricică.

Bolnava 'și întoarse a lene capul spre lumină: era Sanda. Ea 'și scutură pērul sbîrlit, își arată dinții albi și se făcū nevēzută.

„Sando! Sando!“ strigă Ancuța cu glasul ei stins.

Nimeni nu rēspunse.

Să fi fost o vedenie? S'o fi apucat iar frigurile?... Cu dreapta ei slăbănogită de atâta suferință, femeea își făcū cruce.

Dar pietricica era în pat lîngă ea; o vedea, o pipăia,—tot Sanda fusese.

Ancuța așteptă zi după zi—fără să mai vază pe cumnată-sa.

Calul lui Pîrvu s'a întors acasă plin de sânge; Dragomir a intrat par'că 'n pămînt, și Sanda—Sanda e nebună: vara, iarna, umblă p'în pă-

dure cu niște sdrențe pe ea, cu părul vîlvoiș și cântă, cântă mereu; și când un om de omenie, ori o femeie cu milă, îi dă de pomană un codru de mămaligă, biata nebună îi zice rîzînd :

„Bogdaproste !... S'a spălat da, s'a spălat !

— Ce s'o fi întîmplat ? se întreabă oamenii din sat.

— Ce?... Ce mai poți afla dela un nebun?... Numai Dumnezeu poate ști.“

Adesea pădurea s'a uscat și a înverzit iar; copiii aū ajuns oameni, și bătrîniī odihnesc sub umbra sfintei cruci. Sanda tot trăește. Aniī aū trecut peste ea mai ușor ca peste oamenii cumiņți. Intîmplările ei se povestesc ca un basm, dar nimeni nu'și închipuie, când vede pe biata bătrînă rîzînd, vorbind și jucându-se cu toate cele ca un copil mic, că'i sta în față cel din urmă gâde și jertfa cea din urmă a unei străvechi rēsbunări.

BROASCA MINUNATA

Schiță americană de MARK TWAIN

Șă vedeți numa ce mî-a povestit secătura ceea bătrînă de Simon Wheeler când m'a prins la strîmt colț în căruciuma minorilor dela Angel.

Era un bătrîn gras și chel, un chip de om care ți-era drag numai-decât cum îl vedeai, pentru că era foarte amabil și naiv. Poată vremea cât mî-a vorbit, n'a zîmbit măcar odată, nici n'a 'ncruntat din sprîncene, orî să 'și fi schimbat el cătuși de puțin fluiditatea inițială a povestirii, dar nici să arate cea mai slabă umbră de entusiasm.

În toate palavrele lui era un accent de sinceritate serioasă care dovedea, fără doar și poate, nu numai că dînsul nu vede nimica ridicul său burlesc în povestirea sa, dar încă o consideră ca fiind de cea mai mare importanță și pe eroi îi prețuește ca pe niște ființe de o înaltă inteligență, chiar niște oameni de un superior talent.

— Era o dată aici (povestește bătrînul meu)

un tovarăș pe care 'l chemă Jim Smiley. Asta era p'în iarna dela 49,... ba mi se pare că era pe primăvară la 50,... în sfârșit nu 'mă aduc aminte tocmai bine când era; destul că trebuie să fi fost cam p'atunci, fiindcă p'atunci a venit el aici. Dar în sfârșit... Foarte ciudat om. Toată viața și-o petrecea făcând prinsori. Făcea prinsoare pe orice, pe un fleac, pe orice nimic. Nu sta locul pînă nu găsea pe cineva cu care să se prinză măcar pe ce. Dacă nu putea găsi să se prinză pentru, se prindea contra. Orice prinsoare îi propunea o primea și era mulțumit, și ce e de mirare, ecă avea un noroc orb: ori pentru, ori contra, ori pe ce, câștiga aproape la sigur.

Dar să fi fost alergături de cai—bătăi de câini—dueluri de cotoi—lupte de cocoși—el era în fruntea prinsorilor. De-o pildă, vedea două vrăbii p'un gard, numai decăt prinsoare: a din dreapta, ori a din stînga are să sboare întâi. Ori dacă ziceai și dumneta ca el, atunci el se prindea că din contra.

Toți ștregarii de baetți îl cunoștea și pot să 'ți spună multe comedii despre el. Odată nevasta preotului Walker era bolnavă rău, nu mai era nădejde de scăpare. Dar într'o dimineață, iacătă că vine părintele Walker, și Smiley îl întreabă cum îi mai merge bolnavii; părintele zice:

„Slavă Domnului, să vorbesc într'un ceas bun, merge bine de tot; dacă merge tot așa, peste câteva zile se scoală.

— Ei, uite eă (zise Smiley, așa din instinct

și fără să se gândească la reu) mă prinz pe ce poștești că nu scapă.“

S'a supărat părintele rău, și nici nu i-a răspuns, dar mi-te să se prinză.

Pe vremea aceea, avea Smiley o iapă pe care pungașii de băeți o porecliseră „Coropișnița“. Cu mărtoaga aceea a câștigat el multe parale. Iapă avea totdeauna câte ceva: orî tegnafes, orî vre-o rană, orî schiopăta, orî cădea d'a 'n picioarele de slăbăciune. La orice alergătură, îi dedeau înainte două trei sute de metri; erau toți siguri că o ajung de pe urmă și'l trec ușor înainte. Aș! tocmai la sfârșit, par'că intra dracu 'n gloabă, o apuca un fel de năvîrlii turbate: se ridica, holbă ochii, deschidea nările, se sbuciuma, se năbădăia, se răscăcăra, ridică deodată, nu știu cum, toate picioarele 'n vînt, țopăia când de-o parte când de alta, se giulca de garduri, strănută, țifnea, sforăia, necheză, făcea o larmă a dracului, ridică nori de praf, și totdeauna, dar totdeauna ajungea întâi cu lungimea gâtului, just, dar just ca să nu mai încapă vorbă orî tăgadă.

Pe urmă, Jim avea un mops. Să fi văzut lepădătura ceea de javră, nu dedea o lescaie pe el,—o jigăraie urită pe care n'ai fi crezut-o 'n stare decât să șterpelească un oscior de la bucătărie. Dar ia să fi început prinsorile, să fi intrat banii în joc, să fi văzut dumneata câine! Falca lui de jos odată 'ncepea să se 'ntinză, și să 'și arate colții, și gura roșie ca focul. Puteai s'asmuți asupra lui alt câine; acesta se răpezea la mops, îl mușcă, îl tîrîia, îl snopea, îl ridică

și 'l trîntea peste cap.. Bine! Jacksohn, așa 'l chema pe mops, răbda și tăcea pînă când venea vremea. Atunci, când adică prinsorile contra lui se ridicaseră așa că niciunul dintre jucători nu mai avea un ban de pus, atunci odată se făcea mititel de tot, se răsucea 'n loc foarte comic și haț! apuca pe celălalt de încheietura labii de dinapoî, și pe urmă sta pe loc nemișcat și clipea dintr'un ochiū, și strîngea mereu ca un clește mecanic pînă se isprărea prinsoarea și Smiley își încasa banii. Jackson numai odată a pierdut; dar atunci a pierdut pentru că n'a avut noroc: i-au dat să se bată cu un câine care n'avea deloc labe dinapoî fiindcă un fierestrău circular, din nebăgare de seamă, i le retezase de mai sus de 'ncheietură.

În ziua aceea, când erau lucrurile tocmai la pont, când toți banii celor de față se scuturaseră, Jackson se repezi să 'nhațe cum știa el pe adversar. Dar îndată vèzù că l-au fost tras pe sfoară, —față cu un așa adversar meșteșugul lui era fără putere. O clipă fu cuprins de mirare, apoi căzù în silă de vieață. Se înțelese bine că mopsul renunța la biruință: fu biruit și 'ncă 'ntr'un chip destul de trist. Atunci, ridică ochii către stăpînu-i seū, ca și cum ar fi vrut să 'i spună că 'i pare rău de i se rupe inima, dar că nu 'i vina lui, căci nu e chip să înhațe de labele de dinapoî pe un câine care dinapoî n'are labe; și numai decît se 'ntinse lat și 'și dete obștescul sîrșit... Ce bun dobitoc sîrmanul! zèū, bun dobitoc; dacă ar fi trăit, i se ducea vestea departe; avea ștofă, mare talent avea! Iaca, nu

știu cum, dar mă apucă așa o jale când mă gândesc cum s'a prăpădit bietul mops!

Dar, în sfrșit!... toți suntem muritori!..

Smiley mai avea și câini șoricari, și cocoși bătauși, și toate soiurile de lighioane, așa că nu era prinsoare la care să nu poată lua și el parte. Intr'o zi a prins o broască și a dus-o acasă; zicea că vrea să'i dea el o educație adevărată. Și 'n adevăr, trei luni de zile s'a lăsat de toate cele; toată ziua în curticica lui stea de capul broaștii s'o învețe să sară în toate felurile.

Puteai jura că n'are s'o învețe nimic: ei! cu toate astea a 'nvățat-o, și ce frumos! Ii dedea o lovitură ușoară cu o nuielușe la spate, și la minut vedeai broasca sărind în aer ca o minge, făcând o tumbă, ba și două dacă 'și lua vînt bine, și pe urmă căzînd jos drept în patru labe ca o pisică. O învățase să prinză muște—una nu'i scăpa... Am văzut'o cu ochii, adică 'l-am văzut, fiindcă era broscoiu, 'l-am văzut făcînd exerciț să te fi crucit. Smiley îl pune pe Danil (așa 'l chema pe broscoiu) jos și începea să'i cînte: „Hopa țupa, Danilache! haide, taică, hopa țupa!“ Și într'o clipă diavolul de broscoiu, hop! sărea și îmbucă o muscă, și pe urmă se întorcea iar la loc și începea să se scarpine după ureche cu laba de dinapoi, ca și cum n'ar fi făcut vre-o ispravă mare.

Nu se putea să găsești o broască mai modestă și mai cuminte. Dar s'o fi văzut când era vorba să sară pe un loc neted; atunci s'o

fi văzut! dintr'o aruncătură' sărea mai departe decât orice altă broască.. De câte ori era vorba să sară Danil pe un loc neted, Smiley punea la mijloc îl din urmă ban. Era omul mândru și sigur de broasca lui, și avea dreptate; oameni umblați, cari călătoriseră în toată lumea și cunoscuseră fel de fel de lucruri, spuneau că Danil dă sută la sută 'nainte la toate broaștele din lume.

Bun!... Smiley își hrănea broscuțul lui și 'l ținea într'o colivioară mică și venea adesea cu el în țirg ca să facă prinsoni. Intr'o zi, ce să te pomenești cu un individ (era străin, nu era de-ai noștri) că s'apropie de Smiley, se uită la colivie și zice:

„Ce Dumnezeu,  i fi avînd în colivioara asta?

— D , respuse Smiley, am și eu vreo păsărică, vrun țintizoiu; ori poate, mai știi! vreo broscuță... Zeu că 'i o broscuță; ia uite dum-neta cât e de drăguță.“

Individal luă colivia, se uită cu luare aminte în fund, blejdind ochii, o suc , o 'uvîrți și pe urmă:

„Adev rat, aș a e. Da' ce faci dumneata cu broscuța asta?

— Ei, zise Smiley, o țiu și eu aș a, fiind că, după, mintea mea a proastă, broscuța mea este cea mai săltăreață broscuță din toată țara asta“.

Individal luă iar colivia, se mai uită lung și apoi o dete 'napoi lui Smiley, zic nd aș a cu nepăsare:

„Nu mi se pare deloc după înfățișare să fie aș a de mai grozavă broscuța dumatile de cât altele.

— Poate că nu ți s'o fi părënd dumitale, dè ! poate că dumneta știi, orî poate că nu știi ce va să zică o broască săltăreață. Dar eū... par'că m'aș prinde cu dumneta pe douăzeci de dolari că broasca mea întrece pe alta orî care vreî dumneta.“

Individul stete un moment la gînduri și apoi urmă cu un ton mai dulce și par'că cu părere de rău :

Dè ! eū sunt străin aici, și n'am broască ; dar dacă aș avea și eū o broască, mai c'aș ținea prinsoarea.“

Atuncea Smiley zise :

„Foarte bine, foarte bine ! Ține dumneta o-lecuță colivia, și eū mă duc să'ți aduc câte broaște vreî“.

Individul luă colivia, se prinse pe patruzeci de dolari și șezù jos așteptând să'i aducă și lui o broască. Șezù el așa cât șezù dus pe gînduri ; pe urmă luă pe Danil, îi căscă gura largă și cu o linguriță mică îi turnă în guse o încărcătură bună de alice ; apoi dete drumul lui Danil în colivie la loc și se puse s'aștepte.

Smiley se dusesse la eleșteul din apropiere și după ce bălăcise p'în mocirlă, prinsese două broscuțe și acuma le aducea individului.

„Alege pe care poțestî, zise Smiley.

— Care o fi, e tot una, răspunse străinul.

— Bun ! acuma suntem gata, nu'î așa ? Pune broasca dumitale lângă Danil, cu labelle dinainte la linie. Gata ?... Daū semnalul.“

Alinierea fiind gata, Smiley strigă :

„Una, două, trei ! Hop !“

Și fiecare își îndemnă de la spate broasca lui. A străinului, sălbatică, sări cât colo. Danil dete să sară și el. se înțepenî 'n labele de din'apoi, ridică din umăr de două trei ori, iacă așa... dar deloc! Danil nu se putea mișca, par'că era, mititelul, prins într'un șurup. Smiley, se 'nțelege, crăpa de ciudă; dar unde să'î treacă p'în cap ce se petrecuse în lipsa lui. Firește.

Amicul luă banii și p'aci țî-e drumul. Când se depărta își mai întoarse odată capul și zise lui Smiley în loc de adio:

„Zău, nu mi se pare deloc broșcuța dumitale mai abitar de cât altele“.

Smiley stete pe loc scărpinându-se 'n cap și privind prost la Danil căzut jos la piciazele lui.

„Ce nu pot eă pricepe, gândi el însfârșit, e de ce broșcoiul ăsta nici n'a vrut măcar să miște din loc. Ce are?...“

Se aplecă, apucă pe Danil de laba d'inainte și 'l ridică în sus:

„Ce drăcu are de'î așa greă?“

Atunci îl răsturnă cu capul în jos ținându'l de labele d'napoi, și Danil începu să verse alice ca la două lingurițe pline. Smiley se plesni cu palma peste ochi. Era turbat de necaz. Trînti cât colo pe bietul Danil și o luă la fugă ca un nebun pe urmele amicului... Da' de unde? Amicul era departe, firește, și de atunci Smiley nu i-a mai văzut mutra.

Bun!... Cătăva vreme dupa asta, Smiley a căpătat...

La acest punct al povestirii, palavrăgiul meu auzi că 'l strigă cineva de afară: „Tată Simon!“

„Stai aici, îmi zise el : mă duc să văz de ce mă chiamă ; mă întorc numai decât ; să'ți spun alta mai lată.“

Dar eū, care mă săturasem de minunele lui Smiley, mă ridicai de pe scaunul unde mă încolțise tata Simon și plecai. In ușă, iată iar palavragiul meu, m'apucă de un nasture al paltonului și 'ncepe iar :

„Stai să 'ți spun... După aia. Smiley a căpătat o vacă chioară cu coada tăiată din rădăcină...“

— Ei, tata Simon, ia mai scutește-mă pe ziua de azi măcar de vaca ciută. Ce vrei, să'ți înghit toate min.. unile într'o zi ? Mai păstrează'mi și p'altă dată.

— Păcat ! zise bătrînul, măcar asta să fi stat s'o ascuți... asta e mai lată.

— Nu se poate ; am treabă — noapte bună“.

NOROCUL CULEGĂTORULUI

fost odată un băiat sîrman ; și făcîndu-i-se Maîchii Precistii milă de el, s'a prefăcut călugăriță și i-a eșit înaintea când bătea el hoînar drumurile.

„Mă băețele, ce tot umbli tu, de colo pînă colo, fără rost ? Uite, o să vie iarna ; tu n'ai părinți, adăpost n'ai, haine nu, n'ai de niciunele... Vrei tu să te procopsești ?

— Vreaă, sărut mîna, maică....

— Atuncea... vino cu mine“.

Și a plecat băiatul după maica starița. Ea la dus la o tipografie și l-a băgat ucenic ; i-a dat ceva mărunțele pentru covrigi, l-a blagoslovit și s'a dus.

A început atunci pentru băiatul sărac fruceșul jugului vieții : vînzarea puterilor de azi pe o bucățică de pâine pentru mâine, de mâine pentru poimîine, ș'asa tot mereu, muncă sdrobotoare cătu-i ziulica de lucru, de sîrbătoare, ba și de duminică pînă 'n amiază ! asprimea celor mari ; ușoare greșeli plătite cu vorbe și lovituri prea grele, și silință niciodată răsplătită

cu o vorbă bună măcar, și dureri de dinți prăpădiți de otrava plumbului, și usturături de urechi trase la corecturi date prost... și câte și mai câte... Avea de ce să mulțumească maichii stariții, nu-î vorbă.

Dar.... le-a răbdat toate.

A crescut băiatul canonic și muncit și a ajuns, după ucenicie, culegător. Ș'a stat el așa lucrător multă vreme—și multă și grea. Într'o seară, amărit reu de sărăcie și osteneală, tocmai când trecea să se ducă acasă pe drumul pe unde se 'ntâlnise în copilărie cu maica starița, și-a adus aminte cu dor și cu obidă de ea, ș'așa s'a gândit de adînc la dînsa, că numai iacăt'o înaintea lui, tot așa de blîndă și de tristă ca ș'odinioară, tot așa de tînără și de frumoasă de par'că nu trecuseră valurile vremii și peste ea ca peste toată lumea.

„Te gîndeai la mine?”

— Da, maică, mă gîndeam la sfinția ta, că tare mî-e sufletul acrit și m'am săturat să mă chinuesc atâtea ceasuri pe zi și să nu mă propocesc toată viața... și mî dam cu șocoteala că sfinția ta trebuie să ai trecere în lumea asta...”

Da' maica starița zimbî cu mîhnire și i tăia vorba cu bunătate:

„In lumea asta?... nu prea am trecere dela o vreme.

— Și de aia vream să te rog, zise lucrătorul, să mî faci și mie rost de vrun noroc mai bun.

— Să vedem... să mă rog poate de fiu-meu.

— Da ce e fiul sfinției tale?... are vreo putere?

— Apoi dè ! eū așa gîndesc... Da ce ai vrea tu ?

— Știu eū ? așa vrea să nu mai lucrez așa de mult pentru atât de puțin câștig.

— Bine, zise maica starița... Atuncea, dacă-i așa, o să mă rog de fiu-meū să te norocească.

Și rîdicâ ochii ei sfinți, și dulci cum îi cerul senin, în sus și zise :

„Fiul meu, fiul meu ! fă-mi pe gînd și dă omului ăstuia necăjit, că e omul nostru, ce mă rog eū : scutește'l de atîta oboseală, și dă'i și lui un dar : pentru fiecă birfire ce-a trecut p'în degetele și p'în vingalacul lui cîte trei parale, cîte două pentru fiecă minciună și cîte o pară pentru fiecăre două nerozii.

— Aoleū ! maică, zice culegătorul, iar cu paraua ? vèz eū că tot neprocopsit o să rămîi.

— Tacî tu, rîspunse ea, și aibi credința — vorba fii-meū : credința ta te va mîntui... Noapte bună.

— Noapte bună, maică !

Și s'a dus maica starița.

Lucrătorul a pornit și el spre casă. Când să intre... ce să vază ?... Nevastă-sa — Că uitasem să vè spuiū, de degrabă ce mî-e să isprăvesc, că se și însurase—nevastă-sa aprinsese o sumă de lumînări și țopăia p'în odaie singură.

„Ce e femeie ? zise omul ; ce ! ai nebunit de jocî tontoroīul singură fără flașnetă măcar ?“

Aș ! femeia n'aude n'avede : dă'i nainte ! ba încă sare și 'l ea de gît și pe el și 'l tîrêște și 'l învîrtește, dă'i la dreapta, dă'i la stînga, mă rog, ca nebunii, pînă ce cad amîndoī pe cîte un scaun gîfîind. Bietul om începe să și facă cruce ca de alte alea :

„Să știi că mi s'a smintit femeea de necazul sărăciei !“

După ce s'a mai odihnit ea și a răsuflet nițel, s'a sculat de pe scaun și zor-nevoe să'l ia iar la danț. El de frica tontoroîului, sbuchî pe ușă-afară ! Ea dupe el !.... și'i spune toată pricina veseliei ei, pe cum că pe la toacă se trîntise puțin obosită de spălatul rufelor și i se arătase în vis Maica Domnului și'i zisese :

„Femeee, să scobești cu un cuțit sub vatra din tindă, și o să găsești acolo o oală, și ce-o fi în oala aceea al vostru să fie “

„Și uite !“ zice nevasta, și ridică plapuma... Ce să vezi ! Polî, galbenî, patace, franci, băncuțe, hârtii de 20. de 100, ba și de 1000 ! pe care le vërsase din oală în pat.

Și astfel s'a procopsit culegătorul nostru și a mulțumit maichiî stariții că-i menise așa de bine.

Pe urmă, mai târziu, i s'a deschis lui capul și s'a dumirit cine să fi fost călugărită, că aici stătuse putere dumnezească la mijloc și că el se procopsise așa fiind-că de atâta amar de vreme era culegător la un ziar mare cotidian :

Trei parale bîrfirea, două minciuna și nerozii... două de-o pară !

O INVENTIE MARE

venit într'o duminică Aghiuță la Dumnezeu, și zice :

...Doamne ! ce tot îți mai bați capul cu oamenii ăștia?... Nu'i vezi sfinția ta ce secături sunt?... Dă-mi'i mie odată și te mîntue de ei ! Păcat de grija sfinției tale : sunt răi și proști !“

Da' Dumnezeu — nu prea avea chef de vorbă în ziua aia — zice răstit :

„Piei d'aici, negrule și hainule, că nu voiți s'ascult astăzi duminică așa vorbe de pîră...

— Doamne...

— Cum aū să fie proști, brè ! decă i-am făcut eū întocmai după chipul și asemănarea mea ?! ai ?

— I-ai fi făcut după chip, dar i-ai greșit la cap, să nu fie cu supărare sfinției tale.

— Tacî, și piei, pesimistule ! zise Dumnezeu foarte aspru, să nu mă necăjesc !... Ce'mi umbli cu minciuni și cu ponigrelî și cu iscodiri de-ale tale?... Cum sunt proști?... eū nu'i vèz proști !

— Ei ! sfinția ta, zise Aghiuță, nu'i vezi, că

nicî nu prea umbli de la o vreme pe la ei, de cînd ai pășit-o—adică să mă ierte sfinția ta că 'ndrăsnesc — cu istoria dè... cînd te-au necinstit, fie cinstită fața sfinției tale...

— Care istorie, bre? întrebă Dumnezeu, încrunțat făcîndu-se că nu ține minte — orî, mai știu eu? poate că și uitase, că, la Dumnezeu, ce nu se poate?

— Ei? care istorie?... cu ei doi tîlhari... la mijloc... pe Golgota dè...

— Bine, bine, zise Dumnezeu, vrînd să schimbe vorba... Tu... ai mai fost p'acolo, pe la ei?

— Da' unde'mî fac eu vacul, stăpîne? la ei și cu ei: ziua și noaptea nelipsit, nicî în somn nu'î las.. Cine'î crește? cine'î îngrijește? cine'î îndeamnă la bine? D'a dacă's proști?... De cînd îi tot dăscălesc eu? giaba: sunt grei de cap.

— Bine, bine, zise Sîmpietru, vîzînd pe Dumnezeu necăjit, te știm noi ce procopsit ești; da' Dumnezeu vrea dovezi, nu vorbe.. Haide, nu ne mai impuia capul! cară-te, cît e tîu cinste, că'ți mai lungesc urechile o toană!

Ce să facă bietui Aghiuză? A plecat, că știa că Sîmpietru nu glumește. Da' ce și-a zis în gîndul lui, demonul?

„Dovezi poștiți? o să vă dau eu și dovezi... să vă satur.“

Și s'a dus... s'a tot dus pînă a ajuns la o cetate nemțească între două ape mari și frumoase, tocmai pe la soare-apune... Cînd să între pe poartă, numa iacătă aude clopotul de seară.

S'a cutremurat. Aghiuță și s'a oprit pe loc... A stat el așa, cu coada bîrligată și cu ghiarele înfipite 'n palmi, pînă s'a stîns detot-detot auiala din urmă a acioaii.

Atunci a intrat tipa-tipa în cetate și numai decît a și 'ntîlnit pe un neamț c'o barbă lungă pîn' la brîu.

„*Guten Abend!* — *Guten Abend!* — *Wie geht's? wie steht's, Herr von Gutenberg?*“ (Vezi dumneata, Aghiuță îi știa limba și numele omului !)

Și... s'a 'mprietenit amîndoi, și, de colea pîună colea, mai una, mai alta, s'a'ă dus la berărie.

Ce-or fi vorbit ei acolo, ce s'or fi sfătuit, ce i-o fi șoptit neamțului,—Aghiuță știe; destul că neamțul n'a putut dormi toată noptica de gînduri... Pe urmă ș'altă noapte și altele multe tot așa; nu putea omul să 'nchiză ochii. S'a bătut cu ideile și cu planurile, s'a sucit, s'a 'n-vîrtit, s'a chinuit pînă i-a dat de rost și... a născocit însfîrșit tipografia.

Pe urmă... țin'te hîrtie, să nu te rupi! Tra-ge'î și trage'î...

La'nceput a mers, cât a mers, încet. Pe urmă, ce'î plesnește p'în cap lui Aghiuță? pune o roată la mașină, și când vede că roata merge moale, numai odată se repede, își încîrligă coada de o spiță și 'ncepe un vîrtej, de sîrîie că nu se mai vîd spițele, și ajunge de trage astăzi câte 500,000 de coale numărul 12 pe ceas: le tipărește, le pune număr, le fățuește, le li-pește adresele și timbrele și haida! la poște și pe urmă la drumul-de-fier, și aicea Aghiuță iar

cu coada pe o spiță, și face pe ceas, șase poștii și mai bine de degrabă ce'i e să'și împartă bunătățile.

Și numai ce să se pomenească odată Sîmpietru? Un sgomot și o tevatură la poarta raiului, de gândeai că vin Tătarii, nu altceva — fluere, sforăituri, urueli, clopote și un fum...

Ce e? ce e?

E Aghiută cu un tren de marfă încărcat cu fel de fel *Biblii, Filosofii, Legiuviri, Gazete, Reviste vechi, Reviste noue*, și altele și altele — le descarcă pe toate și drept la Dumnezeu cu ele. Zice Dumnezeu:

„Iar ai venit, răule?”

— Iar, Doamne.

— Ce mai veste poveste?

— Ce să fie, Doamne? iaca venii cu hîrtoagele astea: dovezi ați cerut, dovezi v'am adus. Ia uitați-vă! ia poftim, sfinte Petre: pune'ți ochelarii și vezi...”

Și se porni Aghiută să'i arate lui Dumnezeu și lui Sîmpietru marfa. Dumnezeu se uită, sfintul apostol se uită, și 'ncepură amândoi să se scarpine 'n barbă și să se privească adînc cu ochii lor înțelepți.

„Așa e, Doamne? întrebă Aghiută.”

Da' Dumnezeu nu răspuse.

„Așa e, Sfinte Petre?”

Sîmpietru... nimic.

„Ei? și ce vrei acù? întrebă Dumnezeu.

— Să mi'i dai, după cum ne-a fost vorba,

— Brè, ia'i odată și mă lasă 'n pace! zice Dumnezeu plictisit.

Aghiută, vesel, dă să plece.

„Stăi! und'te duci, necuratule?”

— Mă duc să'î iaă.

— Cum?... Apoi terfeloagele astea cui le lași? Ia-ți-le d'aici și să nu te mai vĂz cu așa prostii, cĂ puî pe Petre să'ți taie coada! Auzitu-m'ai?”

CĂnd a auzit Aghiută asta, și-a luat degrabă marfa și tușt! p'aci ți-e drumul! a venit înapoi cu coada 'ntre picioare.

Ș'asa a învățat pe oameni să facă Bibliotecă și Academii naționale, ca nu cumva vremea să le prĂpădească înțelepciunile!

P Ă C A T ...

I

Un băetan voinic — barba deabia'i mijeste, și sub căciula de oaie pèrul creț și des... și niște ochi blânzi — și mintos tînăr. Când a plecat de-acasă să meargă la București p'atâția ani în școli, mama lui — de-treabă femeie! — l-a sărutat de-atâtea ori, i-a potrivit pèrul, i-a netezit căciula și iar l-a sărurat, și i-a zis :

„Niță, mamă, te duci frumos și sănătos : să-ți ajute Dumnezeu și Maica Domnului să'mi vii înapoi tot așa !“

Și cât era de cuminte bătrînica nu s'a mai putut stăpâni... a biruit-o plînsul. De multe ori a dat el să plece, și ea l-a ținut să'l nu-i mîngâie încă. Lui i-ardea să se ducă, și măcar că'i era dragă mama, par'că avea acum necaz pe ea că'i prea întârziază plecarea. A plîns și el, ce-i drept, de plînsul ei ; dar pe când ochii-i erau triști, închipuirea sbura cu bucurie pe

drumul ce i se deschidea lung și necunoscut înainte.

Trei ani de-o neclintită monotonie... Aceleași ceasuri.. aceiași pași.. trei ani întregi ! Al patrulea, deși se anunțase dela început a urma aceeași neabătută cale, păstra pentru mai târziu o noutate, o ciudată surprindere.

Alături cu seminarul, o casă veche boerească... Dela ferestrele și de pe pridvorul din spatele ei, se vedea peste zid în curtea de recreație a școlii. Odată, într'o zi de sărbătoare, Niță se plimba singur p'în curte cu o carte în mână : rămăsese în școală să se prepare de esamenele apropiate. Era o dogmă încâlcită : el ocolea curtea repetind pe derost cu cartea 'nchisă 'n mână. Anevoie se putea ține minte așa fraze torturate... Deschise iar cartea...

Trecând prin dreptul zidului, seminaristul tresări : un ghemotoc de hârtie îl lovì pe mână și alunecând peste cartea deschisă sări cât colo înaintea lui. Niță se oprì pe loc... Neaparat iar o glumă a vreunui camarad... un miez de pâine muiat în cerneală... sau. cine știe ce.

Se uită 'mprejur... In curtea școlii nimeni... Lovitura venise dinspre casele dealături,.. Ridică ochii 'n sus și vèzù la cea mai apropiată ferastră vecină, care era deschisă, perdelele mișcându-se ca și cum ar fi fost cineva ascuns îndărăt... Ce-o fi ?

Să vedem... Seminaristul s'aplecă și luă ghemotocul : era ceva înfășurat înăuntru ., Voi să

'l desfacă,.. O înțepătură... Un ac cu gămălie !
Ce păcăleală proastă !... Supărat trîni ghemotocul și începù să șteargă degetul împuns în firvul căruia, după fiecă storsătură, creștea repede la loc o mărgea mare roșie.

Ghemotocul isbit cu necaz de pămînt se desfăcù... Intre cutele lui o floare !... Cu mirare și cu mai multă luare aminte ca 'ntăia oară, el ridică binișor hârtia... In adevăr era o garoafă — ca sângele ce'i curgea din deget — ruptă de curînd...

Desfăcù atunci mai bine... Ceva scris...

Trupul tîner se simți furnicat din creștet pînă 'n tîlpî de un fior fierbinte... Căldura toată i se urcâ la frunte... Ascunse în sîn hârtia și floarea, cercetâ de jur împrejur cu ochii să nu fi vîzut cineva din școală cele petrecute, și fugi înăuntru fără a mai cutezâ să ridice ochii la fereastra unde se mișcău perdelele.

Bolnav... Friguri și bătaie de inimă, încât nu se putea ține pe picioare. Părintele-director s'a convinscă erêu băiatuluiși l-a trimis să se odihnească. Niță s'a suit în dormitor, s'a aruncat în pat, a scos din sîn floarea și biletul ș'a citit încă odată, iar, și mereu :

„Ești frumos... Dacă ai vrea, te-ași iubi mult.“

... Dacă ar vrea !...

Cine să fie ? El nu e copil ; e flăcău de douăzeci și trei de ani... Cine ?... O femeie !

Bolnavul sare din pat, iese din dormitor și fără să mai anunțe pe cineva, după cum cere

regulamentul, iese pe poartă. Pe dinaintea caselor vecine, el își potolește pasul și trece peste drum ca să poată a pucatoată fațada dintr'o singură căutătură. Ferestrele dela pod sunt toate închise și perdelele lăsate.

El știe că e frumos... Mama i-a spus-o adesea, poate mai adesea fetele din sat, dar de sigur mai mult decât toate sora lui Cuțiteiu, Sultana, care nu i-a spus-o nici-odată... Cu dragoste amestecată și cu puțină mândrie zîmbește el când îi vine acū în minte mama lui.

S'a înserat bine și seminaristul tot se plimbă de colo pînă colo pe dinaintea casii unde se află acea femeie care l-ar iubi mult „dacă ar vrea el“... Clopotul pentru cină sună la școală. Asta 'l deșteaptă; el grăbește și intră.

Sunt toți la masă; lui nu-i e foame... Merge și se culcă așezând sub pernă biletul și garofa, după ce iarăși privește îndelung icoana acelor vorbe, pe care de-acū nu le mai poate uita vreodată.

Sgomotul celorlalți băeți venind în dormitor îl supără foarte. La intrarea lor, el vîră iute mâna sub căpătăiū, apucă bogăția ascunsă și stă nemișcat... Unii îl întrebă câte ceva... nu înțelege bine ce... el nu suflă, prefăcându-se a dormi.

Aproape de miezul nopții. Dorm în sfîrșit toți. Niță se scoală încetinel și cu cea mai mare precauție iese; găsește ușa sălii pe pipăite și coboară în curte... La fereastră luminează... giaturile deschise și perdelele lăsate. El rămâne cu ochii pironiți acolo, rătăcind în altă lume,

pe care o visase par'că adesea, dar nu spera s'o vază vreodată.

Flăcăul își umflă pieptul, întinzându-și brațele amorțite de friguri, pînă'î trosnesc încheeturile, când perdelele se dau într'o parte și o femeie pune mîna pe geamuri să le închiză. Seminaristul îngheață; vrea să strige; dar nu poate, și pînă să treacă efectul loviturii, fereastra e închisă, perdelele lăsate la loc și lumina stînsă.

Se apropie de ziuă cînd tînărul se hotărește să se 'ntoarcă 'n dormitor... Se trîntește pe brînci în pat, își reazimă inima, în care simte o strîsoare nedefinită, pe mîna dreaptă și pe cea stîngă fruntea caldă — adoarme și doarme dus pînă la clopotul de gustare.

Trei nopți de pîndă... patru... cincî... și tot atâtea zile mai grele ca nopțile: ceasuri de cursuri și de meditații... sgomotul camarazilor, neputința de a sta singur cînd închipuirea lui... și frigurile... și ferestrele tot închise... și perdelele vecinic lăsate.

Doctorul, un om de spirit, cînd părintele-directorul i-a prezentat pe Niță, l'a mîngâiat pe tînăr, apucându'l în glumă de tullele din barbă, ș'a zis:

„N'are nimic, părinte ;... să se plimbe mai des... și 'i trece.“

Duminica. . În sfîrșit!

Niță a fost îndemnat de camarazi și de părintele-directorul să iasă la plimbare; el a pre-

ferit să stea la școală ca să se poată ajunge cu lecțiile, rămase 'n urmă din pricina frigurilor... Firește că superiorul a fost încântat de atâta sirguintă.

Dejunul s'a isprăvit... Acum școala este iar deșartă. Silitorul seminarist trece către curtea din fund... Dar dacă ferestrele or fi tot închise?... Nu—și n'apucă să ridice ochii doritori și vede venindu'i prin aer un nou ghem care 'ntr'o clipă îi cade la picioare... Țsta nu mai e prins cu un ac — e legat cu o cordeluță roșie :

„Treci la miezul nopții... Te aștept... O să vezi cât te iubesc.“

Și nicio mișcare la perdele... nicio arătare!... Ziua trece încet... e însă uneori atâta dulceață și'n chinul așteptării ! Dar noaptea ! niciodată n'aū adormit seminaristii așa de târziu !... Din norocire, mai pe urmă nicio piedecă.

Sare peste poartă fără sgomot și se 'ndreaptă sigur către ținta știută. O femeie în umbra gangului !... El se oprește înecat. Ea îi șepțește : „Vino, te așteaptă!“... Atunci... nu e chiar asta !

El se lasă să'l ia de mână și să'l ducă p'în întuneric încetișor... O scară strîmtă... încăperi întunecoase... iar câteva trepte. Voinicul merge machinal lăsându-se tirît ca un copil somnoros de mâna femeii. La fiecă pas nesigur, la fiecă șovăire, o oprire de un moment, o povățuire discretă, o șoptă de încurajare și înainte !

Se opresc... Femeia îl lasă de mână... O clipă, părăsit în locul orb și necunoscut, el e 'n pierzare — o coloană aplecată căreia i s'ar smulge propteaua de siguranță, — aude urechile cum

îi ținesc de tare și simte genunchii părăsindu'l.

Acum femeea lovește surd cu vârful unghiilor pe o ușe — sunt lângă o ușe — care îndată se deschide.

E lumină înăuntru — lumină albastră... un albastru molcom și leneș... Femeea care-l-a condus p'în întunec îl împinge binișor în lumină. Coloana cedând se apleacă, cu toată greutatea trupului puternic de douăzeci și trei de ani, în albastru... și ușa se 'nchide pe dinafară.

Vorbe?... Incap vorbe ?

Cum o femeie știe alintă — cum degetele ei delicate se înfig în mușchii încordați — și gura ei rece ca ghiața — și ochii ei beți — și puful mărunt de pe obrajii aprinși sbîrlit de fiori — încovoiala lîngedă a trupului — izbiturile inimii ei de pereții sînului — și mirosul fără nume ce'i radiează din rădăcinile părului — și cât e de bine să te părăsești în stăpînirea acestor atâtea simțiri ce te 'nvêluesc din toate părțile ca niște vârtejuri de aburi calzi săturați de esențe adormitoare...

Cu vorbe să le spun?... Astea se simt și se gîndesc, de spus nu se pot spune... A fost o smăcinare a sufletului dulce și dureroasă, o exaltare a simțirii îngrozitoare și delicioasă.

Multe nopți asemenea și fiecare neasemănate... Libațiuni sub razele lămpii albastre; toate nebuniile închipuite și neînchipuite; anecdote picante de care el avea un repertoriu popular așa de bogat; scene de gelozie fără cuvînt și din chiar senin; și jocuri, și mușcături; și lupte

atât de inegale, pentru ea ca putere, pentru el ca farmec... ș'apoi, după atâta oboseală, povestirea reciprocă a celor întâmplate mai înainte de a se cunoaște.

El avea puțin de povestit... Așa era de strîmt satul unde trăisă și așa de puțin însemnată viața lui până când «l-a înțepat un ac cu gămălie!»... Șiret țaranul—ține mult la această cădere de frază ; știa el bine că, însoțită de sugerea degetului înțepat și de o privire pe sub sprincelele posomorîte cu bunătate, are să fie cu prisos răsplătit.

Ea însă avea mai multe de spus, și povestea ei era destul de tristă.—Cinci ani de viață cu un om stovit, apoi nebun și paralytic : în urmă, văduvă, cu un copil bolnav și căpiu—o fetiță, care roade și mănâncă lucrurile din casă și care trebuie păzită foarte de aproape să nu dea foc. Interese mari... o avere colosală... consiliu de familie... soacră și cumnați—niște creaturi aspre și brutale, care fac împrejurul o poliție desgustătoare.

Și aci, față cu fraza lui de predilecție, venea așa de potrivit.

»Inchipue'ți ce sete mi-e de viață ! ce dorimi era de tine!»

Căldura strînsă atâta vreme în ființa aceea frumoasă se revêrsa acumă'n afară cu o pornire nebiruită : a fost pentru el scurtă dar plină acea vreme fericită.

S'a sfîrșit însă.

El a trebuit să renunțe la ea, când între ei s'a ridicat zidul consiliului de familie. Acesta firește nu putea îngădui o așa rătăcire... Plângeri... revoltă—de prisos. O ultimă sfortare din partea desperatului a fost întâmpinată într'un chip deciziv.

Când seminaristul a îndrăsnit să nesocotească recomandațiile imperioase ce'i fuseseră comunicate și să calce pragul, pe care aldată pășea la fericirea ce-o socotea un drept câștigat, scump a trebuit să'și plătească pasul imprudent. A fost o maltratare meritată poate, dar oricum prea sălbatică. Sbirii însărcinați cu corecțiunea cutezătorului au făcut exces de zel: nenorocitul, luat fără veste, a fost strivit de lovitură... capul spart, pieptul pisat cu călcăile. În stare de completă nesimțire, a fost aruncat în poarta școlii, unde l-au găsit, a doua zi dimineata, oamenii de serviciu mai mult morți decât vii.

Toate alergăturile și stăruințele părintelui-directorul ca să facă a se descoperi și pedepsi criminalii, care atentaseră așa de crunt la viața elevului favorit, au trebuit să înceteze. Bătrînul a fost chemat înaintea înaltelor fețe păstorești. Acelea i-au adus aspre muștrări că nu'și vede de datorie, că nu îngrijește destul de serios de moralitatea școlarilor, și l-au făcut să înțeleagă că dacă voește să mai rămână director, n'are să se amestice în cele ce se întâmplă afară din poarta seminarului: asta e treaba obrazelor judecătorești, nu a celor bisericesti!

Niță a stat mult între viață și moarte; luni

întregi aū trecut pînă să se poată întrema. El n'a murit din asta ; dar poate că nopțile pe care mama, chemată în grabă, le-a petrecut la căpătâiul nenorocitului, să-î fi scurtat cu mult zilele bieteî bătrîne. De atunci el a rămas cu o boală de inimă, care î-a cauzat pînă la moarte multe momente neplăcute.

Dar era întremat... El porni să caute norocul pierdut... Prea tîrziū... Casele se dărîmaū și lucrarea începuse din aripa unde aldată era odaia albastră... Femeea murisă... Copila bolnavă era într'un institut de educație în străinătate... Consiliul de familie nu stetea cu mîinile'n sîn.

Maî întăi o resemnare sfîntă, apoi puțin câte puțin, dacā nu uitarea cel puțin potolirea dorului sub grămădirea anilor. Zece anî !... Seminaristul este acum preot,—preotul Niță din Dobreni—om așezat și foarte bine vîzut de toată obște.

De dimineață orașul de reședință al județului e foarte animat—tîrgul anual. Preotul Niță umblă prin strada mare cum se umblă la tîrg de colo pînă colo, orî încotro, fără o țintă hotărîtă...

Înainte cafeneliî din centru e strînsă lume multă, care privește la ceva și rîde în gura mare... Poate un animal savant, care denunță vîrșta și vițiile spectatorilor : orî vreo paiată... orî altceva. Grămada de lume sporește neconținut... Popa urmează după mulțime. Pe trotuarul ca-

fanelii pe scaune și'n picioare staū notabilii orașului — reprezentanții județului în vacanța parlamentară, membrii tribunalului, funcționarii dela prefectură, primărie, casierie, ofițeri: de jur împrejur lumea pestriță de toate treptele stă în semicerc. În mijloc se petrece comedia. Po-pa Niță se vîră și el.

Ce este? Ce face atâta senzație?

Un copil de vreo opt nouă ani, sdrențeros și murdar, cu picioarele goale, îmbrăcat în haine nepotrivite—un gheroc mare, a cărui talie îi vine până la glesne, în cap un cilindru tur-tit—face caraghiozlicuri.

Este un mititel măscăriciū foarte destrăbălat —jigărit, sfrejit și galben; pulpele-i uscate care se vîd prin sfișuitura nădragilor sunt pline de jupuituri. Așa de prăpădit, este totuși foarte îndresneț. Fumează o țigară lungă, să strîmbă într'un chip straniū, păcălește și'n jîră pe boeri chemându'i dupe porecla știută. Începe să cînte un cîntec rușinos jucând cîmparașele, făcînd gesturi și mișcări neiertate... Lumea face un haz nespūs... O țarancă bătrînă, care e'n rin-dul întăiū al spectatorilor, rușinată de refrenul pe care copilul i-l aruncă ei cu o intenție dia-bolică, își caută loc să scape de privirile întoar-se asupra-i, se'nchină și zice depărtându-se:

«Cine știe ce păcate! Să ferească Dumnezeu! pe orice copil!»

Mititelul, obosit s'a oprit: merge să salute foarte cōmic cu cilindrul lui enorm pe boeri, și s'așează pe un scaun picior peste picior alături cu domnul senator... Altă țigară... Domnul se-

nator îl trătează cu cafea și rom. Alt „amic“ îl mai îmbiie încă cu un păhărel... și încă unul...

Copilul se scoală și 'ncepe iar jocul... Acu mișcările și gesturile sunt și mai deșuchiate... Cu 'nctul însă membrele pierd siguranța și simetria mișcărilor; cântecul e surd, articularea inegală... încă o strofă!... Dar gâfăiala îl in-neacă... Cântărețul se oprește un moment cletinându-să, moale de mijloc: e galben ca ceara; ochii-i crucesc stinși în fundul capului... O sforțare, excitat de indemnul unanim al amatorilor!... Oftează adânc, dă să rădicesc piciorul, se'n-vărtește în loc și trupșorul zdrobit atâta se prăbușeste greu pe marginea trotuarului. — Beat mort!

Se grămădise lume prea multă... circulația din obor în oraș era întreruptă. Polițaiul chemă pe un vătășel care ridică de acolo pe micul desfrînat, ca să risipească aglomerația.

Popa Niță, cu pumnii încleștați se sui pe trotoar și apostrofă, cu accentul celei mai mari indignări, pe cei ce rîdeaū:

„E păcat, Domnilor! găndiți-vă! Creștini!... Frumos!... Mare păcat!“

Se'nțelege că lumea care se amuzase așa de bine n'a găsit nicidecum la locul ei apostrofa moralistului și i-a plătit-o cu sarcasme groase. Popa nu'și putea găsi liniștea: el bătea nervos cu degetele pe tabla de marmură a mesii, mormăind între dinți fel-de-fel de exclamații de indignare.

Cafegiul, care ştia multe, fu gata să'i dea toate amănuntele asupra aceluï copil. De ne-crezut, dar adevărat... şi popa ascultă încreme- nit :

E un copil de familie bună — O văduvă a unui boer nebun—Inamorată cu un băiat dela ţa- ră, un seminarist—Insărcinată — Ruşinea lumii.— Merge să nască la moşie—Copilul e aruncat : creşte la o ţarancă bătrână care moare ş'aceea şi el rămâne pe drumuri—Aci în oraş e pripăşit de vreo şase luni: a venit să cerşească şi, fiind drăcos de fel, din jucărie 'n jucărie a ajuns în halul ăsta—O fată bolnavă, fugită dela şcoală prin străinătăţi, a- junsă rău pe-acolo ; găsită pe urmă de epitropi şi'ntoarsă în Bucureşti : aci fuge cu un ofiţer, dela ofiţer pleacă cu altul.— Cu băiatul a vrut să'şi facă pomană un eizmar : l-a luat ucenic ; aş ! pungaşului nu'i ardea de lucru—soiū rău ! învăţat să ceară, să fumeze şi să bea. Meşte- rul l-a bătut odată părinteşte ; neprăcopsitul a fugit, şi de atunci trăeşte aşa : spune obrăznicii, măscări, caragiozlicuri, şi capătă şi el o bucă- ţică de pâine ; se'nţoleşte dela unul ş'altul de pomană, şi doarme Dumnezeu ştie unde'l ajun- ge oboseala.—Istoria asta de-aminteri tot ora- şul o ştie ; de-aia 'l şi cheamă „Mitu Boerul“.

Popa, cu coatele pe masă, strângându'şi tîm- plele 'n pumni, rămase înecat de sudoarea, cu ochii ţintiţi la o muscă ce umbla mărunţel pe tabla de marmură albă : el urmări insecta pînă la marginea mesii. Ce socoteală s'o fi făcut în capul cel mic cât un bôb de mac, nu se poate spune : destul că musca stete pe loc, îşi

desmorți labele de dinapoï înpleticindu-le una de alta, își netezi frumos mustățile cu labele de dinainte, apoi deodată se 'nnălță și pieri. Omul, deșteptat, se ridică de pe scaun și ieși.

Cercetări zadarnice... Nu putea găsi copilul. Toate informațiile vătășilor de noapte erau greșite: La cazarma pompierilor, nu era... în gangul poștii, nu... sub șopronul primăriei asemenea: nici aici, nici acolo. Trei, patru ceasuri de goană după o știre exactă. În piață, vătășelul știe sigur că Mitu Boerul a intrat adineori cu mai mulți ofițeri și funcționari la cafeneaua din colț, unde „cântă fetele teatru“.

A făcut o nepomenită senzație popa intrând cu figura lui sperioasă în localul muzelor profane.

„Uite și părintele!“ a stigmat procurorul cu tonul de satisfacție cu care se 'ntîmpină de regulă un musafir întârziat. Iar una dintre cântărețe, care ședea pe genunchii casierului la aceeași masă cu tînărul magistrat a adăogat:

„Blagoslovește, taică părinte!“

Atunci s'a pornit un hohot, aplauze, tropăituri, șuier, rîcnete: „Bravo, popa! Bis popa!“ —Infernal! o menajerie care arde...

Succesul colosal și spontană n'a afectat cătuși de puțin pe omul nostru: sgomotul din fundul acestui suflet covîrșia furtuna veselă defară. Popa a naintat hotărît pînă în mijlocul sălii, a căutat cu ochii în toate părțile și a plecat grăbit de sub ploaia de rîsete, de glume

răutăcioase și de huidueli...

Nu e nici aici... Dar nu se poate să se întoarcă la gazdă singur... Peste puțină... Înainte !... Încă un vătășel ; poate la sfântul Ioan în curtea bisericii ; doarme băiatul uneori și acolo, când e vremea bună...

... Era în adevăr acolo...

La spatele altarului, unde un felinar din răspîntie aruncă razele-î afumate, se odihnea mototolit, cu capul pe un mormînt fără nume nici îngrădeală, un om mic... Tocmai acumă luă seama preotul cât umblet făcuse și se așeză bineșor jos să-și potolească mișcările inimii. El întinse cu sfială mîna spre capul băiatului : atunci simți distinct la arătătorul drept o înțepătură de ac... Da—era aci lângă el pe pămîntul gol rodul nopților petrecute în lumina albastră. Copil în răsboi cu lumea de timpuriu, el par'că ntr'adins poposise lângă altar, doar o putea intra pe furiș sub ochii lui Dumnezeu, care, de când îl împinsese la viață, nu se îndura să-l arunce odată măcar o căutătură.

„Doamne ! șopti popa plin de obidă : uite-te la el, Doamne uite-te și la el !“

Și apucând bine în brațe mototolul adormit, se sculă puternic în picioare și porni Băiatul, deșteptat de sguđuială, mormăi somnoros o înjurătură și adormi iarăși în brațele care-l strîngeau cu atîta patimă.

Pe stradele întunecate ale orașului, omul care-și ducea comoara avu norocul să nu dea de

nicio piedică : era ceasul când și felinarele pot fi stinse, când și vătășei trebuie să doarmă. Ajunse la gazdă, deșteptă vizitiul și pe hangiū, plăti și plecā. A doua zi, înainte de nămiez, erau în Dobreni acasă.

Preteasa nu putea fi tocmai mulțumită de ce'i adusese bărbatul dela tîrg. Nu-i puțină greutate să aduci la o stare cuviincioasă un așa gunoiū de copil. Tot trupul i-era numa jupueli și bube din pricina scărpinăturilor și necurăteniei. Câte lăuturi, câte leși și alifii aū trebuit pentru ca să ridice treptat de pe ființa părăsită coaja în care o inveliseră atâția ani de mizerie !

Copilul s'a lăsat bucuros să facă cu el ce-aū vrut. Mai greu de tămăduit decât bubele erau apucăturile și năravurile... Până la urmă însă și acestea aū fost să fie învinse : povețele, blândețea, o vorbă aspră la soroace, devotamentul oamenilor buni care'l luaseră la sinul lor cald, și mai ales o boală îndelungată aū gonit, dacă nu cu desăvârșire, cel puțin în cea mai mare parte și pornirile și deprinderile rele. Nu e peste putință grădinarului priceput și răbdător să îndrepteze un copăcel fraged pornit să crească srîmb.

Când, scăpat cu totul de vermină, l-aū îmbrăcat într-o duminică în haîne nouă—mintean cu șireturi de fir, ițarași albi cu șnur negru de mătase și pălărie cu panglicuță tricoloră, și i-a zis părintele : „Să le porți sănătos, Mitule ! să

crești mare cu minte și noroc!“ -copilul a pus mâinile în buzunare, s'a privit serios și 'ndelungat în oglindă și s'a pornit pe un rîs... și rîzî! De rîsul lui a 'nceput să rîză și femeea și bărbatul. Dar când s'a 'ntors copilul cu fața la ei și li s'a'ntîlnit privirile, părintele l-a luat în brațe, l-a sărutat de multe ori și s'a pornit pe un plâns... și plîngi!... ș'a 'nceput și copilul și femeea.

S'a'nt dus pe urmă la biserică. Mitu în hăinele nouë a făcut senzație... Mai ales femeile care mai de care l-a'nt alintat, că era ș'un copil curățel.

Atâta numa rău de tot: Mitu era bolnav—tusă seacă, dureri la lingurea, nu mânca nimic și cătu-î ziua 'l tragea la somn... Friguri?... Deochiū?... Lingoare?...

Era boala cănească... zăcea pe prispă la soare... d'abia se mai tîra... Doftorii, descântece, de geaba: se gunoia, se istovea vîzînd cu ochii!... Scurtă căuta se fie bucuria, și cu cât omul o vedea scurtându-se cu atâtea creștea fioroasa închipuire că azi mâine o să se sfîrșească fericirea găsită pe neașteptate... Iată acum se stingea de tot lumina ce'î răsărisă în cale fără veste... vopaița era pe isprăvite.

Preotul așipise despre ziuă îmbrăcat... Femeea sta tot deșteaptă lingă bolnav, care dormea de o zi și mai bine. Ea puse mîna pe obrazul copilului—rece; aplecâ urechia la gura lui deschisă—nimic!

„Scoal', părinte! țipă ea îngrozitor... Nu mai suflă!“

Omul sări în picioare, luă băiatul în brațe și fugi în curte strigând,

„Săriți, oameni buni ! săriți !“

Se arăta peste culmea dealului soarele... O mulțime de bărbați și mai ales de femei se strînse. Preotul pusesă copilul țepên pe prispă și'l bocea în genunchi... O femeie ținea lumina.

Dar nu-î mort încă... Un descântec cu apă ne'ncepută... Copilul pare că mișcă... Il ridică de mijloc încetinel... El deschide lin ochii, răsuflă și zice cu glasul stins :

„Mă-e foame !“

Bun doftor aerul Dobrenilor ! Acea ființă curățită pe dinafară trebuia și pe dinăuntru premenită : asta era treaba lui și a luat-o foarte binevoitor asupra-și. A fost dureroasă și crudă operație ; dar era neapărată și din norocire a isbutit.

Băiatul scapat cu desăvîrșire, sânge proaspăt începù să-î rumenească obrajii, așa de veștezi mai nainte, și să umple ochii lui posomorîți și 'ntunecoși pîna aci, de lumină și veselie. Fusesse o luptă extremă înfricoșată : viața pășea acum nainte strălucitoare și mândră de așa biruință.

Pe când preoteasa Sultana atîrna în biserica din Dobreni o icoană frumoasă dăruită Maicii Domnului pentru că'î dăruisese ce a fost rugat-o ea, în orașelul de reședință era oarecare mișcare la cafeneaua din centru ; se aflase de ur-

ma lui Mitu Boerul.

Dispariția lui nu putuse trece neluată 'n seamă : era o pagubă reală pentru atâția amatori de giumbușuri. Nu se știa ce să fie : fugise?... murise?— În sfârșit se aflase adevărul. O notiță publicată în gazeta locală arăta că, în vremea bîlciului, un popă de țară, care umblase noaptea beat pe la *Café-Chantant*, întrebase din vătășel în vătășel depre băiat... Popa de sigur îl luase.

Procurorul luă afacerea în mână și, „cu o inteligență și un zel care'i fac adevărată onoare“, descoperi că „victima raptului“ se află la Popa Niță din Dobrenii-de-plaiu. Atunci tînărul magistrat, însoțit de forța publică, a plecat la cuvenita cercetare locală.

Revoltat că vrea să'i ia băiatul, preotul a făcut o elocuentă apărare a cauzei sale.

Un copil bintuit de foame ; în prada unor porniri rușinoase și omorîtoare chiar pentru un om copt ; desfrînat prin îndemnul lumii batjocoritoare, nesățioasă de petreceri... Scăpat de așa vitregă soartă, întors dela o atât de rătăcită cale—de la moarte la viață... Dormea pe pămîntul gol, bolnav și înbêtat, cu trupul fript din creștet pînă în tălpi de pecingine murdară, cu inima smintită de ticăloșie... Ce-ar fi făcut copilul ăsta fără adăpost nici milă, când ar fi început zloata și gerul?—Ar fi murit pe o grămadă de gunoiu, ca un căine hărbar fără stăpîn. Și să zici c'ar fi putut înfrunta atîta vijelie înverșunată!—

ce-ar fi ajuns?.. Spitalul de nebunî... Temnița...
Ocnă!

Cuvîntul oratorului căștigase aproape pe toți asistenții... Se vedea pe chipurile tuturor o impresie binevoitoare. Procurorul însă a răspuns scurt și răspicat :

„Popo, nu poți secuestra minorul ! minorul trebuie restituit cui de drept : legea e cu el, legea proteje pe minori !... „*Dura lex, sed lex !*“

Tonul magistral și sever, cuvintele înalte și demne ale procurorului, neapărat că trebuiau să răstoarnă impresia ce preotul obținuse cu elocuența-i sentimentală. Și notarul începù să scrie, sub dictarea omului legii, procesul-verbal.

Era hotărit : îl lua copilul ! El nu'l putea lăsa însă !... Dar.. îl ia !

Popa clipi aiurit și văzù înainte sânge... Chiar pentru o faptă saù numai pentru o demonstrație, însuși n'ar fi putut-o spune—el se repezì 'n odaie și luâ pușca din cuiù, când cumnatu-sëu Cuțiteiù, primarul, om văzut și umblat prin multe, întrâ după el și'l apucâ de mână... Și popa înțelese că niciodată, în clipe așa de înalte, inspirația nu trebuie căutată la un kilometru ; ea ne stă sub nas—cine se uită departe firește n'o s'o vază... Popa puse pușca 'n cuiù—descuiâ lada, scotoci în fund, și lăsâ cu multă discreție capacul, așezând la loc velința pe de-asupra.

Primarul trecù iarăși unde scria procesul-verbal.. Omul legii dicta :

„Disponem dar“...

Cuțiteiù întrerupse, cerënd foarte respectos iertăciune magistratului să'î spuie ceva... și ieșiră

amîndoi în tindă.

„Domnule procuror, șopti primarul cu o a-nume privire, popa este un om foarte de treabă... Nu'l cunoașteți... Poftiți, poftiți!“

Și deschizînd ușa, introduse foarte politicos pe junele licențiat în odaia unde'l astepta nerăbdător părintele... Și așa... se făcură toate bune... Procesul-verbal nici nu trebuia schimbat: totul sta în încheiere. Procurorul întrebă pe notar:

„Unde am ajuns?“

—Dispunem dar...» răspuse notarul cu toată gravitatea.

„Nu așa, zise procurorul: dispunem *însă*“

Și spre mulțumirea tuturilor, reprezentantul ministerului public dictă:

„Dispunem însă—considerând informațiile cele mai amănunțite, care unanim arată pe sfinția-sa părintele Niță din Dobreni-de-plaiu ca pe un om cu cele mai frumoase calități, considerînd pe de altă parte progresele fizice și morale realizate, sub îngrijirea sfinției-sale, de către minorul Mitu, supranumit «Boerul» —dispunem a rămînea sus menționatul minor, în complectă lipsă de ascendenți, sub paza și răspunderea acestui meritos și caritabil preot.“

Seara a fost masă mare la popa Niță. Domnul procuror a trebuit să cedeze rugăciunelor tuturilor și să-și amâne plecarea pe a doua zi. El „s'a crezut dator“ să facă la prînz cele mai sincere și mai călduroase laude sentimentelor umane ale părintelui, „al cărui exemplu nu s'ar putea în deajuns recomanda“.—Domnul procu-

ror vorbea mult și frumos—era foarte vesel; diplomatul Cuțiteișă zimbea cu mult înțeles făcând preotului cu ochiul, pe când acesta ținea între genunchi pe Mitu și, cu gândul pe altă lume, îi trecea încet cu mâna prin părul bălan și moale.

Unei femei ca preoteasa Sultana, așa de bună cu un copil sîrman străin, trebuia să i dea Dumnezeu o bucurie—și i-a dat-o: în același an a avut o fetiță... Dar ce bucurie! Multă bătae de cap și trudă i-a trebuit ca s'o crească—pentru că era și un copil ciudat! De mirare cum dintr'o mamă atât de blajină și supusă să nască așa fire!...

Aveau odată un vițel; îl scoaseseră din ne-caz—se prăpădise vaca și rămăsese bietul fără țîță... Cine-l îngrijea?—Ileana—să fi fost p'atunci fetică de vreo doispre-zece ani. Cine'l hrănea? Cine se rugase cu cerul și cu pămîntul de mă-sa s'o lase să culce vițelul plătînd cu ea în casă?—Ileana. Era o dragoste ne mai pomenită. Intr'o dimineață însă, ea se sculă bufnind: nu vrea să vorbească nici cu mama nici cu tata; ei, ca părinții, vîzînd-o iar în toane rele, o ocărîră! ea fugi în grădină. Aici s'apucă să se joace ca de obicei cu Prișan ăl mic: îl prinse să-l mîngâie și, încleștîndu-și dinții, îl strînse tare de bot. Orî n'avea nici el chef de joc în dimineața cea, orî îl supărase prea tare semnul ei de dragoste, animalul se smunci și se depărtă țîfnind. Ea îl che-

înă—el n'ascultă... Merse după el—el nu vrù... Se restî la el—Priian fugî... Şi tot așa și iar așa... Incăpăținarea lui creștea potrivit cu stăruințele ei. Nu vrea și pace... Obosită, cu tot sângele 'n obraji, tremurând de ciudă, ea se duse, luâ o bucată de mămăligă și o bardă și se'ntoarse iar... Cum o vèzù venind, Priian se'nfipse în copite și bîrligă coada... Ea se apropiâ binișor-binișor... cu mâna stîngă întinsă, cu dreapta ascusă la spate, spunênd prietenului ei, care o necăjise, vorbe mîngăioase... El țintî asupra-î ochii mari și proști și cu și fără încredere, aruncându'î din afundul nărilor umede duhoarea dulce de lapte... Stete nemișcat... Fata înaintă lin mâna... Priian întinse botul fraged, dar, pînă s'apuce bucațica, Ileana îi trase una cu sete în stuful creț din frunte; tăișul se'nfipse adînc în osul încă necopt. Capul drăguț al lui Priian se'nneacă în sânge... Sirmanul se tăvăli și începù se svîcnească grozav din picioare...

Mama o vèzù venind întunecată și stropită de sânge pe obraz, pe mâini, și piept.

„Ce e?”

—Am tăiat pe Priian în fundul grădiniî... Ai să'ți arăt!“

Cînd ajunseră, Priian se isprevisse de tot.

„Haină-haină! strigă mama... De ce?”

—Iac'asa!“

A bătut-o rău; ea a răbdat—nicîo vorbă, nicîo lacrimă.—Mama însă s'a văicărat mult de mahnire și de grije...

Dar cînd s'a supărat pe tat'seù și i-a trîntit candela din cuiù și a unblat fugară trei zile

p'în pădure, de nu mai ştiaŭ und' s'o caute?... Dar mai târziu — fată mare! — când, dintr'o vorbă de nimica, a înşăcat în braţe pe Stanca Radii, şi nici una nici alta s'o arunce de sus de pe tăpşan, unde să făcea hora, de rîpă?.. Aŭ trebuit doi flăcăi să lupte s'o scape pe Stanca... Păcat de aşa frumuseţe şi mândreţe de femei să fie aşa de cruntă şi dîrje!

Pe biata preoteasa Sultana a chemat-o Maica Domnului de vreme... A plâns-o mult bărbatul pe blînda femeie, pe care o iubise atîta pentru sufletul ei cel bun, pentru mila ei de sîrmanul cules de pe drumuri.

Văduvul nemîngăiat şi-a măritat fata curînd după moartea nevestii: nu mai era de traiŭ — trebuia odată căpătuită.

E un om de treabă ginerele; dar e slab de înger... urît şi moale de genunchi... vorbeşte peltic... pricepe greu... Bun om, cum se cade... dar nu e ce-ar fi să fie — mai ales pentru astfel de femei, alt bărbat trebuia.

Mitu a crescut mare şi voinic... Astăzi el este învăţător în Dobreni. Părintele Niţă a dorit mult să'l aibă aproape şi a isbutit să'l permute aici de acum şase luni, ca sa'l poată însura şi aşeza.

II

Toate acestea trec acum prin mintea părin-
Schite—Caragiale.

telui Niță și de-aceea bătrînul e foarte mîhnit. Zadarnic luptă să gonească gândurile care-l frămîntă,—cîntecul de-afară i le încarcă și mai tare: Ileana fata lui, nevasta lui Matache, șade în curte cu bărbia rezemată în mână și cîntă.

Ileana cîntă frumos, e știută; dar acuma căldura cîntecului este deosebită; glasul ei arde. Omul, care învățase atâtea, asculta mușcându-și buzele: el bănuia... nu, înțelegea bine ce putea a ridicat așa de înalt coardele cîntăreții.

O melodie simplă și monotonă, — dar câte înțelesuri, câtă pierzare de suflet, câte fîgădueli fără margini și poftă oarbă! Fata cînta tinerețele lui. Cîntecul acela îl luă în sus, ca pe niște aripe largi și puternice, și-l ducea îndărăt cu treizeci de ani... Intorcîndu-se de-acolo 'ncoace către clipa de față, număra el unul după altul exact toate belciugele ce-i făcuseră lanțul vieții.

Cîntecul Ileanii dureau prea mult: nu mai era de suferit: trebuia năbușit. Tatăl ieși pe prispă și-o chemă brusc. Ea tăcu și s'apropiă.

„Ileano-Ileano! zise popa muștrător și fulgerînd-o cu privirea. E păcat!

— Taică!

— E păcat, adaugă popa și mai apăsător. Rușine și păcat!“ și ieși pripit din ogradă fără să se uite înapoi.

El merse drept la învățător,.. Omul acesta scotea pe Ileana din minți... da, el!

Aici s'a urmat o scenă foarte neplăcută: amare împrumutări de nerecunoștință de o parte, de alta protestări călduroase de nevinovăție. Ti-

nărul jură că n'aŭ fost decât poate glume umf-
late de gura rău-voitoare a oamenilor saŭ mai
bine a femeilor din sat, care dacă nu bîrfesc, nu
trăiesc. Bătrînul ținea 'ntr'una, fără s'asculte,
că un bărbat în toată firea nu se cuvine să se
rătăcească după o minte slabă de femeie. Și la
urmă scurt: o voință hotărîtă pînă la sînge; a
împiedica rușinea și păcatul... Numai-decât în-
vățătorul trebuia să ceară permutarea în alt ju-
deț; preotul avea mijloace să capete aprobarea
imediată. Ii dedita o sumă însemnată; îi gă-
sea o fată bună să-l însoare.. il iubea ca pe
un scump copil al lui... cu mult mai mult de-
cât pe Ileana.. Ș'asupra cuvintelor din urmă
bătrînul simțind că'i scade energia, se grăbi
să plece făr' a mai răspunde la observațiile tî-
nărului, care nu se știa să merite această is-
gonire

Preotul porni spre casă; dar de-odată se o-
prî... un moment nehotărît... apoi își întoarse
pașii--nu vrea să vază pe Ileana.. să meargă
la Cuțiteiŭ... Nu că doar avea să'i spue ceva,
dar simțea nevoia să nu fie singur.

Primarul era acasă. Bătrînii prietenî se așe-
zară pe pălimar... De mîncare n'avea părintele
poftă; dar un pahar de vin bun e bun ori-
cînd.. Cuțiteiŭ scoase din beciŭ o cană cu spu-
mă... Primarul era foarte vesel și fiindcă nu'i
era somn, ca de obiceiŭ, avea poftă de lafurî.

Intre un om și altul este adesea ca dela o-
stea la alta. Arde colo un soare uriaș și din-
colo altul. Printre învîrtitoarea pulbere de lumî,
un colos de flacări d'abia zărește pe celălalt

ca o scînteie ce clipește perdută în negura fără fund... Ba câți încă nu se mai zăresc deloc și unul de altul nici măcar nu bănuiesc. Adesea tot așa se pricep oamenii 'ntre ei și pot înțelege unul altuia sufletul.

Steteau aci față 'n față cei doi bătrîni și bunii prieteni, dar era atît de nemăsurată depărtarea dintră ei! și aceasta reducea pentru Cuțiteiul la proporții ce nici nu mai merită socotite, spaimele părintelui. La urma urmelor, ce lucru mare și grozav?... E ceva să se 'ntîmple mai des și mai lesne?... Ce?... Se iubesc doi oameni tineri... Ei! ș'apoi?... Lume nu e?

„Eu știam dela 'nceput că o să fie 'ncurcătura, zise Cuțiteiul cu zîmbetul lui obicînit... Nici că se putea altfel... Intâi numai bănuiam —acu mi-aș pune capul... Stăi să vezi... —Duminecă vreo două săptămîni, nu știam ce roboTEAM p'în grădină.. Numa ce să'i vezi: venea amîndoi dinspre gîrlă, trecea pe lîngă gard încet și vorbea șoptit... N'am putut auzi mai nimic... Atîta doară mi s'a părut că zicea ea: „Nu te crez!“ da el zice: „O să vezi!“ Am sărit repede din grădină și pînă s'ajungă ei pe linie, cum umbla domol și se tot oprea pe loc, le-am ieșit înainte la poartă... Se legăna alături par'că mergea pe o apă... Era să treacă pe lîngă mine făr' să mă vază.

„Bună dimineăta, fină“, zic; zice: „Sărut mîna, nașule.—Da'ncotro?—Mergeam și noi la biserică.. Ne-am întălnit mai colea cu neica

Mitu...“—I-am tras cu ochiul, și zic : „Cele bună, fină.“—El a tăcut și s'a tăcut roșu ca ardeii; da ea, diavoloaica, a nceput să rîză; zice : „Sărut mâna, nășicule!“ și-a plecat amîndoi înainte.

„M'am uitat lung după ei pînă a întrat în curtea bisericii... așa mândri!... Ei! ce să mai vorbim de geaba, taică? Dacă așa a făcut Dumnezeu lumea noastră... Am zis și eu: așa da, așa'mă place și mie!...

... „Ș'apoi, adică ce-ar fi—adăogă Cuțitei după o scurtă tăcere—ce ar fi să'l lase pe pîrlitul de Matache și să ia pe Mitu?

—Cât oi trăi eu asta nu se poate, zise Popa.

—Ce se potrivește!... De ce?

—Că nu voi eu!“... Și popa înghiți în sec și simțindu'și gîtul uscat, bîu două pahare unul după altul... ș'apoi încă unul.

„Ei! asta-i... Or să te 'ntrebe ei pe tine!... Și dacă-i vorba, tot mai bine să'i fie nevastă decât țiiitoare... Uite popa cum se miră! par'că 'ntâia oară a văzut d'alde astea... Ce, mă, tu n'ai fost tîner niciodată? Nu ți s'a 'ntîmplat... Iacă mie, cum mă vezi, mi s'a 'ntîmplat... și încă la mine... a fost ca nelumea... Acuma pociu să'ți spui ca la un duhovnic, c'a trecut de mult... Eu mă 'ndrăgisem de cumnată-mea...“

Popa făcu o mișcare.

„Da, da, de nevasta lui frate-meu răposatul... Să murim și eu și ea și mai multe nu... Satul tot știa și frate-meu nimic... Diētul răposatul!... bun om, da prost! Par'că 'l împingea dracul să m'ajute el. Țiu minte odată zor-nevoe să

mă duc eu la târg cu ea, că el avea treabă la deal... Bucuria noastră! Mă și suisem în căruță cu Smaranda, când iacătă maică-ta... Venise s'o luăm și pe ea cu noi. Ce să faci? Am luat-o... O zi întreagă n'a fost chip s'o rățacim p'în târg...

„Taica mă dăscălea pe-o parte, maică-ta pe alta... Și unul ș'altul o păzea pe Smaranda... Unde să te apropii? — Ce mi-a dat păcatu'n gând? Să fug cu ea 'n lume... Cine să le fi spus... cum or fi aflat-o și p'asta... nu știu... știu numai atâta că m'a vîndut alde taica — să scape de mine și pe mine de păcat.

— Cum?

— Iaca lesne... M'am pomenit într'o dimineață cu larmă mare 'n sat, chiote, țipete de muieri și copii... Ce e? ce e? Alergau aleși cu ceaușii să prinză flăcăi la miliție... N'apucasem să'mi pui minteanul, și numa iacă Smaranda într'un suflet: „Fugi, Costandine! după tine umblă.. fugi că te ia!“ Odată mi-a scăpărat p'în cap: „Tii! asta hoțul de taica mi-a făcut-o!“ că mi spusese cu vreo câteva zile mai 'nainte: „Mă, Costandine, tu ai fi bun de dorobanț... ce nu vrei tu să te bagi la miliție?“ „Acu, zic, tot mă ia ei, inca!“ Am apucat-o pe Smaranda ș'am smucit-o înăuntru'n odaie... Ți-ai găsit!.. Nici n'am atins bine clanța, și iacă și taica turbat cu toporul ridicat: „Ticăloșilor, vă trăsnește Dumnezeu! vă crep capul ca la niște câini!“...

„Eia intraseră în curte... Ii dau brinci bătrînului—Dumnezeu să'l odihnească!—cât colo,

ies pe prispă și puiū mâna la briū pe prăsele :
 «Mă ! zic ; îl d' nt i de-o pune m na pe mine...
  i vărs ma ele !»  'o ia  la fugă spre p rleaz...
 E  după mine. Un ceau  de doroban i venea
 Înainte m nc nd p m ntul  i 'nvirtea peste cap
  streangul... par'că'l v z  'acu nalt  i spătos c t
 o namilă. „Dă-te !... nu te da !...  ine-ac  !“
 C nd să pui  piciorul peste gard, m -a  i arun-
 cat la ul pe g t  i m'  întors  napo i lat pe spa-
 te. M'am sb tut c t am putut... da'mă luase
 apa. Ce să mai luptă cu beregata str ns  'n
  streang ! M'  legat cot la cot...  i m'  dus...

— E ,  i ?

— E  !  i m'  dus. Cine era să mă pl teas-
 că ? ta ca ?... M'  dus la tact  i d'acolo la o-
 ra ... Am fugit odată cu g ndul să vi  să ia 
 pe Smaranda  i să m'apuc de ho ie. A pus
 m na pe mine, m'  bătut  i m'  închis .. Am
 sărit într'o noapte peste zid... A prins de
 veste straja, s'  luat după mine  i m' mpu cat
  n picior— 'acu am semnul... M -a tras o b -
 tae stra nic ... Am stat închis multă vreme
 până a venit să mă scape— i cu ce cheltuială !
 —cine te g nde ti ?... Bietul ne ca, fr  in -me  !...

„M'an:  ntors acasă... Smaranda avea doi co-
 poi .. fusese bolnavă .. se făcuse urită... C nd
 ne-am văzut, ne-a apucat  i pe mine  i pe ea
 o ru ine...

— Pe urmă ?

— Pe urmă m'am căsătorit  'am trăit cum
 mă  tii... Bodaproste lui bietu ta c  : el m' 
 m ntuit de păcat... că după cum eram nebun,
  l făceam —  l făceam  i era făcut...

Venise popa să caute chipurile liniște la cumnatul Cuțitei! Nu cu vin, cu otravă l' cins-tise. Și de aceea se întoarcea părintele într'un târziu cam pe două cărări, căutând o inspirație luminoasă și neputând apuca în mintea-i turburată calea spre o hotărîre. O oboseală ne-spūsă, un fel de desgust mai sdrobitor decât chiar desnădejdea apăsa greu pe amîndoi ume-rii bătrîni.

Care va se zică el cerea o jertfă — știa de-aminteri și el este tot așa de bine ca și Cuțitei—o jertfă care nu se dă de bună-voie, care trebuie luată cu de-asila... «Cu de-asila !...» Și omul grăbi pasul... Ajunse acasă, luă din fundul lăzii și vîrî în sin un pachet învelit într'o basmă, încălecă și porni... Când răsărea soarele era departe.

Drumul a fost și scurt și lung, lung de neastîmpăr, scurt de gânduri... O să se nvoiască prefectul?... Un învățător nu poate fi luat în armată... Cum să propuie? ce să zică? cum să înceapă?... Dar dacă n'o isbuti?... Dacă nu s'o putea?... Ei! numai să vrea prefectul și se poate...

Prefectul era o veche cunoștință — procurorul de odinioară. Fost deputat, om bogat acum, cu putere și influență nemăsurată. S'ar putea dacă ar vrea el.. În mîna omului ace-luia stetea liniștea călătorului. Acesta și-aducea aminte cât de bun fusese acela cu el... Da, dar acu nu mai era tînerul vesel de p'atunci: trebuia să fie un om matur... Lucrul poate că n'o să meargă așa de ușor ca aldată...

Și astfel, bătându-se cu socotelile, călărețul se trezi înainte-î cu sclikeala turnurilor de tinichea din oraș... Încă o fugă de cal... În sfârșit!

Intră pe aceeași barieră pe unde acu mai bine de douăzeci de ani ieșise ducând în căruță comoara găsită lângă altarul lui sfântul Ion... Călărețul ocoli cu dinadinsul stradele principale și piața, nevoind să mai vadă locurile ce fusesă odinioară teatrul talentelor micului bufon.

Prefectul locuia la marginea orașului într-o casă de jur împrejur cu o grădină mare... La prefectul era lume multă... Preotul așteaptă în sală. D'abia se așezase cu sfială pe un colț de scaun și auzi deodată în o odaie de-alături un sgomot grozav: ceartă, palme, bușeli, țipete; ușa odăii se deschise smucit, o slujnică urită și lăliie, răgind ca o bestie, cu nasul și gura plină de sânge, ieși zăpăcită; după ea numai-decât, o damă mițitică și uscată, cu capul plin de funde de hârtie, fierbând și spumegând, cu un clește de sobă în mână, și strigând: «S'o puie la coteț! la coteț!»—Una după alta pieriră 'ntr'o clipă pe altă ușe.

Popa se ridică 'n picioare mai mult de frică decât de respect. Pînă să-și dea bine seama de ce văzuse, auzi un hohot de rîs strașnic ș'apoi alte țipete, de astădată jalnice și sfișietoare — o femeie se chinuia par'că să-și dea sufletul. Ușa se deschise înapoi, și un ungurean întră purtînd în brațe pe dama cu capul înfășurat în hârtii... Membrele-î erau întepenite, gîtul și mijlocul strîmbe, fața ca varul, și din ochii ei

mari deschise peste măsură se vedeau numai gogoșile albe.. Gemea și scrișnea din dinți. Slugoșul, ajutat de două femei, o duse în odaia ei. Peste un moment, el ieși ștergându-se pe mâini — îl mușcase.

«Ce e ? îndrăsnì popa aiurît

— Iacă niște păcate !»

Și fără multă stăruință, popa află cât e de rea și de bolnavă stăpîna casii, nevasta prefectului... O scorpie !... bate slugile pînă la sânge, le nțeapă cu ace, le frige cu fierul de frizat roșit în spirt... și când ostenește, o apucă ; rîde, plînge, țipă și rămâne ceasuri întregi țeapănă... Trebuie frecată cu perii aspre, bătută cîu nuiiele subțiri și afumată cu niște doftorii tari pînă să'si vie iar în fire.

Popa își făcu cruce și s'așeză la loc s'aștepte. Tocmai târziu, prefectul ieși să conducă pînă la scară pe un boer bătrîn. Isprăvind, dete cu ochii de preot, care sta umilit în picioare. Din două vorbe cei doi vechi cunoscuți se recunoscără. Preotul zise încet :

„Aș vrea, să trăiți, domnule prefect, să vè spui un foc al meu... între patru ochi... dar între patru ochi..“

Fiindcă mai avea doi musafiri, prefectul pofți foarte politicoș pe popa, cu toate protestările de rigoare ale acestuia, în salonul de-alături. și intră în biuroș să expedieze pe cei doi.

Popa trecu în salon și se oprì un moment la ușe... De mult nu mai întrase în așa apartament ! de mult nu'i mai lovise vederile așa combinație de forme și colorii ! Era în adevăr

minunat. Salonul da în grădină, și reflexul copacilor, trecând prin perdelețele de rețea, de-dea și mai mult farmec acestui interior și bogat și de gust.

Omul făcù un pas, înaintând ea un călător într'o vale plină de încântătoare amintiri, pe care o revede deodată după o îndelungată pribegire... Uimit, privi de jur împrejur; dar când ajunsese cu privirea în colțul unde bătea n'plin lumina verzuie dela trei ferestre mari, călătorul rămase trăsnit... Un strigăt i se'nneacă în piept: ochii lui întâlniseră căutăturile unui portret mare...

Era o arătare din altă lume—mai dulce, mai bună... fericită! Zimbea cu acelaș zîmbet neuitat, în care se amesteca multă blîndețe cu multă patimă atâta inteligență limpede cu atâta oarbă pornire... Bătrînul stete mult... mult înaintea ei, și, voind par'că s'aprinză cu privirea lui ochii nemișcați de sus și să'i facă să clipească odată măcar, măcar odată, cletină din cap și șopti:

„Ei!... să știi tu ce e acuma pe sufletul meu! — Poftim, părinte“, zice prefectul.

Bătrînul tresări:

„Cine e? întrebă el, întinzînd mîna spre chipul din perete și fără să se uite la omul ce'l trezea așa de brusc din vis.

— Soacră-mea... mama nevasti mi... O femeie nenorocită: a murit tînără, sîrmana!“

Bătrînul se'ntoarse machinal.

„Ei! ce e? spune'ți păsul, adăogă prefectul; poftim de șezi.“

Popa șezù și tăcù.

„Aî vreo pricină?... vreo daraveră?... spune.“

Popa nu zise nimic.

„Suntem singuri, n'ai nicio sfială... Nu ne-au-de nimini... Spune, zise foarte bine-voitor, deși cu oarecare nerăbdare prefectul. Dacă e posibil, te cunosc ce om ești, fac tot pentru sfinția-ta.“

Bătrînul alunecă de pe scaun și căzù mototol pe covorul moale... Polițaiul, care aștepta afară ordine, era din norocire aci, gata la chemarea superiorului, să ajute pe omul bolnav: l-a descheat la gît, la sîn, la briu... l-a frecat cu oțet la tîmple și la inimă... Când își veni în fire, preotul era întins în biuroù pe canapea... Se incheiă de grabă, își cerù iertăciune —era bolnav, bătăi de inimă și ameteți — simțise cum îl ia ca p'o apă, cum i se ntunecă tot împrejur și cum adoarme... Se ridică, salută și porni să plece.

„Bine, nu mi-ai spus nimic“, zise prefectul, făcënd semn polițaiului să iasă.

Polițaiul ieși foarte mulțumit de serviciul umanitar ce realizase... Popa se căuta mereù în sîn, la briu, prin buzunare, fără să spuie o vorbă... Prefectul, obosit, zise:

«Ei! spune'mi odată...»

— Am pierdut-o!» răspuse popa naiv, salută și ieși grăbit.

Prefectul dete din umeri... Chemă pe polițaiu... Polițaiul lipsea, dar trebuia să se întoarcă la moment: plecasă în fuga mare — „uitase raportul de noapte la canțilerie!“

Orî cât era de tînăra Ileana, înțelesese că taică-său citea în sufletul ei tot așa de bine ca'n cărțile lui dela biserică...

Dacă-i așa, care va să zică știe și el... Ș'a-poî?... să știe! Cine ce treabă are?... Frică?... De cine? de ce?... De Matache?... tontul?... cîrpa? O să'l lase și pace bună: traiu cu de-asila nu se poate. — Cîste?... Vorbe. — Rușine?... N'are. — Da, să știe tot satul!... I-ar părea rău să nu știe lumea toată!... Are să spuie chiar dînsa... Da, pentru că nu mai poate ascunde focul ce-o arde; trebuî odată să'l dea afară... și cântecul și plînsul pe'nfundate nu'i mai ajung pentru asta. Are să iasă pe drum... nu: are să meargă la biserică și, când o fi tot vileagul strîns, o să strige 'n gura mare că'i plesnește inima de atîta chin mut, că fără o-mul ăsta înnebunește, omoară pe cine i-o ieși înainte și se strînge singură de gît cu ghiarele ca o fiară nebună!

Și cu mâinile înfipte în pîr, femeea își legăna ca de durere capul frumos într'o parte și'n alta... De p'în dosul caselor pornî — așa de târziu! — semnalul cunoscut: fiara nebună dintr'o săritură fu de gîtul prăzii.

«Ci vino odată! gemu ea. De ce mă chinuești? Ce vrei? — să mor? Zi tu că vrei să mor... Pe sufletul mamiî din groapă, — s'ajung să mă gunoiesc la garduri pîna or fugi și cîiniî de mine! să'mî pice carnea putredă de pe oase! să mi se macine oasele pîna la mедуvă! jigăniile pămîntului să mi se'ncuibe în

coșul pieptului și'n țeasta capului : zi tu că vrei să mor. . acușica, acilea, mor ! »

Ochii i se 'nchiseră, obrajii și gura îi înghețară, și căzù moale în brațele lui. Când de suflarea bărbatului femeea își căpătâ iar glasul, se puse să'i spuie, cât de nedrept se supërase el pe ea, cât de copilărească și fără temeiu fusese cearta lor și cât suferise ea de lipsa lui.

... Se sbăteau de mult unul în brațele altuia, când se auzi portița trîntită : sosea părintele călare. Amîndoi rëmaseră nemișcați. Călătorul descălică, luă șaua și dete drumul calului să pască... De departe, din fundul grădinii unde erau ei, se vëzù fereastra dela odaia bătrînului luminându-se.

«Să știe el că sunt aici, zise Ileana rizënd înfundat și strîngîndu-se ca de teamă lângă Mitu, m'ar omorî ! »

Preotul știusese lumina și se trîntișe pe pat să'și adune gândurile și să facă un plan nou, altă socoteală...

Deși obosit de atâta drum călare, de-atâtea ș'atâtea, nu putea adormi... Incet-încet însă p'aci să ațipească. Era tocmai să pășească hotarul fericit dincolo de care gândurile scapă din știrea noastră ca să alerge și să'și țopăie libere danțurile bizare...

... El sări în sus.

...Umblă cineva p' în curte... O ușe se deschide și se 'nchide în casele din față ale fiesii... Vorbă tainică !... Bătrînul ieși repede... Nimic... S'auzea numai prin recoarea nopții

• ronțăiala calului.. Fusesse o părere bolnavă...
Ocolî împrejurul caselor... Iar nimic... Besnă...
Nicio mișcare...

Bătù la fereastra Ileanii... încă odată.. mai
tare... tare de tot... Niciun răspuns...

.. Să spargă ușa !... Se duse, luâ toporul
și se 'ntoarse ! dar când pipâi să găsească clan-
ța, dete cu mâna de verigă : era pusă și 'ncu-
iată cu lacătul... Nimeni !.. Cu capul gol, cu
pletele-î cenușii desfăcute și lăsate 'n voia vîn-
tului, bătrînul ieși pe poartă 'n goana mare...
La școală încuiat cu lacătul.. Indărăt !... Era
limină la Ileana : se desbrăca să se culce..
Inapoi !... La școală lumină !

El suî dintr'n pas cele trei trepte ale prispii
și se uitâ pe fereastră : Mitu sta la masă cu
capul rezemat pe mână... Frumusețea tîneru-
lui, privirile lui pierdute cine știe unde, aerul
extatic care 'i lumina capul încremeniră pe o-
mul de-afară : acesta 'și acoperi ochii să nu măi
vază spăimîntătoarea icoană. O clipă stete așa,
apoi bătù hotărît în ușe, intrâ desfigurat, se în-
fipse în prag și isbucni :

„Ce ai tu cu mine ? ce ? om fără suflet, fă-
ră lege și fără Dumnezeu !... Nu răspunzi...
ai ?... Te-am strîns de pe drumuri, te-am în-
călzit la sînul meu, și tu vrei necinștea casei
mele ? tu vrei să mă omori pe mine ?.. Ce rău
ți-am făcut eü ție ? Cu ce ți-am greșit ? Spu-
ne : să mă căiesc și să mă ierți !... Iartă-mă !...
Fie 'ți milă de un biet păcătos de bătrîn... Mi-
tule, copilul meu !..“

Și bătrînul cu părul despletit se tîră în ge-

nunchi și lupta să'i apuce și să'i sărute mâinile cu zorul...

„Părinte! zise tînărul tremurând și căutând să'și scape mâinile. Tu să mă ierți pe mine... Iartă-mă!.. Eū nu uit ce-ai fost pentru mine: nu voiū să'ți fac niciun rēū, nicio rușine. Ea nu mai poate trăi cu bărbatul-sēū... ea dacă se desparte, eū... o iaū

— S'o iei tu?

— Da, eū; nu mai pociū trăi fără ea...

— Omule, ți-e soră!

— Pentru că m'ai crescut.

— Nu!.. ți-e soră bună.

— Cum?

— Tu ești copilul meū adevērat.. Carnea mea!

— Părinte... vrei să mă amăgești..

— Nu, nu te amăgesc... Am greșit... am păcătuit, și Dumnezeu a vrut să mă bată, și te-a trimis pe tine să mă bați... Trebuia de mult să'ți spuiū taīna asta: erai tînēr și eū eram duhovnic... mă puteam eū spovedi unui copil?... Dar atāta dragoste cātă ți-am purtat eū ție... niciodatā n'ai înțeles, n'ai bănuīt măcar că eū îți sunt tatā cu adevērat?... Pentru că n'ai înțeles, iacātā viū eū, duhovnicul, la tine și mă spovedesc ție și te rog: nu'mi lāsa sufletul în fricā de moarte!... Dacă simți că nu poți birui păcatul care te tīraște, pleacă, fugi departe: aici e iad și pentru tine și pentru ea și pentru mine!.. Sā știū eū numai unde ești... Lasā.. ție o să'ți treacă... o să te'n-sori cu o fatā frumoasā... o să ai copii... Lasā

tot aici... și vine taică-tău bun să trăiască lângă tine și să moară fericit, fără buba asta grozavă care-mi roade inima !“

Bătrînul se opri pentru că nu mai putea. Mitu ascultase galben. Fără să răspundă sărută mână preotului, care-l strînse ca și odinioară la piept stropindu-i capul cu lacrimi bogate și calde.

«Acù mă duc, taică, zise el ; mă duc !»

Și se duse.

De două zile... Acù e a treia noapte de când părăsita anină la fereastră semnul știut, ștergarul inodat, de geaba... Nu vine. Ea geme în chinurile așteptării, nesiguranții, desnădejzii.

Bolnav pîntre străin?... Răpus?... Cu altă femeie?...

Să-l caute ? unde?... Să aștepte ? cât?... Să moară ? cum ?

Unde e?... Unde ?

E aici foarte aproape... Se'ntoarce din deparțari la locul lui.. El a cugetat atîta vreme pe drumuri, și-a ajuns să văză că nu poate lăsa pe nenorocita în necăință, fără să-i zică o vorbă, fără să plângă amîndoi împreună păcatul săvîrșit din neștiință... Dar dacă preotul, pentru cuvinte de bigotism ori de eresuri sociale, o fi inventat o poveste de fantazie?... Caldă speranță ! dragostea lui atunci n'ar fi neiertată!... Dar dacă ar fi adevărat?... Ei ? și. La urma urmei el strică ? Ea ? Soarta!... Și de aci o

întreagă filosofie păgână, în fața căreia orice convenție e eres, superstiție orice credință.

Așa filosofând a sărit pîrleazul și trage cu urechîia... Nu poate pași înainte... i-e frică... Un moment voește să se 'ntoarcă și să plece... acu pentru todeauna... Pune piciorul pe pîrleaz... Dar se socotește mai bine... Coboară iar îndărăt și stă țintuit pe loc... Stă pe loc de mult între două căi, fără să poată intra nici pe una : trebue tîrit ca să se urnească... și are să fie tîrit.

Lumina dela fereastra părintelui s'a stins. Tînerul lasă să mai treacă timp, apoi face un pas într'o parte ca să vadă dacă la Ileana e aprins... Nu e.. Se apropie binișor. Căinele începe să latre... Omul îl chiamă șoptit pe nume; animalul se gudură și se potolește... Acum s'aprinde iar lumina la bătrînul. Tînerul se retrage lîngă pîrleaz. Preotul iese.. merge la poartă... se 'ntoarce, și Mitu îl vede cum trece prin bătaia luminii dela fereastră și se 'ndreaptă după căine, ca după o călăuză cercetînd, cătră fundul grădini. Ușor, învătătorul trece afară peste gard și să pitulă în dosul crucii mari de sub deal, la rîspîntie... Căinele sare și el și vine să dea din coadă pe lîngă cruce... Preotul se 'ntoarce în casă și stinge iar lumina. A început acu o luptă așa de 'ncordată, încât între svîcnelile repezî ale inimii nu mai încape nici-un moment pentru căință... Căinele, gonit, ia drumul de ocol; omul sare înapoi în grădină... Ce face femeea?... Să fie bărbatul acasă?... Nu e probabil.. căruța nu e 'n șopron și 'n grajd

niciun sgomot... Lumină de-odată la fereastra Ileanii... ștergarul înodat... Il așteaptă. . Inima 'n dinți !... și freacă cu mâna pe ușa foarte discret.

Un țipet năbușit înăuntru... Ileana suflă 'n lumînare și iese. Tremură scuturată din ră-runchi de friguri... Ea îl târaște în grădina la locul știut, unde de-atâta vreme așteaptă ve-lința întinsă. Femeea se acață de gîtul lui.. El o strînge 'n brațe cu putere și dă să'si apro-pie buzele de ale ei... dar îl cuprinde un fior de groază ș'o împinge departe.

Acum pornește potopul ei de vorbe — jură-minte, blesteme fără șir, dar pline de înțeles : bănueli de necredință... teama de sațiū... ame-nințări de crimă și sinucidere... plânsete și ru-găciuni de milostivire. El rătăcește grav cuvîn-tarea ei monstruoasă... și'i spune tot, tot... Ea rămâne 'ntâi înlemnită... apoi începe să rîză înneecat și din ce în ce mai nervos și mai ner-vos, pînă când isbucește cu hohot și, lovindu'l brutal peste brațul vînjos, pe care i'l apucă și'l strivește sub degete :

„Prostule ! A rîs de tine !... Aî crezut ? Nu-î adevărat ! Minte !“

Și se năpustește asupra lui și'l îngenuche jos la pămînt...

O sprînceană alburie se ivește pe coama dea-lului de cătră răsărit... Pe lîngă crucea din răs-pîntie scîrție roatele căruțelor ce pleacă din vreme să nu le-ajungă zăduful pe drum... Mi-tu tresare din somn.

„Se face ziuă, Ileano ! scoală degrab !“

Șprinceana albă crește și alte roate venind din deal la vale se aud apropiindu-se... o doină din frunză, cântec de drumet, fără grijă... și vorbă... Tinerul ridică femeia de jos și o ajută, cum era amețită, să ajungă pînă la ușa casei...

E grea despărțirea... O să fie chiar peste puțină !

... Bătrînul a dormit rău : bătăile inimii l-au deșteptat prea de multe ori... Se ridică năbușit din pat ; îi trebuie aer : merge să deschiză fereastra, dă perdeluța 'ntr'o parte, și i se năzărește că vede 'n pragul din față două umbre albe ce vor par'că să se topească una 'ntr'alta... Se șterge la ochi și se uită mai bine... Da !... la pușca din cuiu și iese 'n prag :

„Cine-i ?“

O flacăra roșcată, un trosnet, la care răspunde împrelung deal după deal — Mită a picat fulgerat.

„Ce-ai făcut, nebunule ? !“ răcnește femeia și pornește un pas.

A doua țevă ! Ileana cade 'n genunchi... se sbuciumă în zadar să se scoale... Vrea să strige... o gălgăitură de sânge o bodidește pe gură... Se moaie dela jungheitură și tîrîndu-se cât colo se așază de-a binele.

Popa aruncă jos pușca, a cărei gură tot fumegă mirosul necăcios de silitră... Trece gardul, suie în clopotniță, se atîrnă cu amîndouă mâinile de funiile de tei și 'ncepe să le smucească cu o înaltă energie : cele trei clopote

mici și sărace se pornesc de-odată să țipe și să se vaite cu o jale nebunească...

Se strînge multă lume.

Popa ia de mână pe Cuțiteiū și pornește urmat de obștea satului. El merge cu toți la locul unde zac cei doi copii nenorociți... Sprinceană mică alburișcă câtă vreme s'aū jelit clopotele s'a făcut trandafir și mare.

«Eū i-am impușcat, zice bătrînul liniștit... Intâi pe el și pe urmă pe ea... Da, eū!»

Și se 'ntoarce să'i privească... Ileana a adormit, strîngînd în brațe genunchii lui-frate-său... Popa se apleacă la ea:

„Nu așa, cățea! zice el zîbind crud... Nu așa, că-i păcat!“

Și descleștîndu'i mîinile calde încă, o dă greoiū măi la o parte... A sburat în sfîrșit surîsul înțelept de pe chipul prietinului lui Cuțiteiū... Omul își acopere prostește buzele înveneteite cu o mână, cu alta ochii uzi... Toți stau cu capul gol... Nicio suflare.

Popa se ridică, se 'ntoarce spre mulțime cu privirea țintă și 'nfricoșat de 'ngrijată.

„Inima! zice el... I!...“ și se culcă să doarmă somnu-ël bun lîngă copiii săi.

25 DE MINUTE...

„... Fiți toți joi în gară la înălțimea patriotismului vostru, care nu s'a desmințit niciodată, mai alés în așa plăcute, putem zice chiar fericite ocaziuni!

„Cetățeni!!

„Săptămîna viitoare este o zi solemnă pentru orașul nostru!!!“

Astfel se ncheià proclamația adresată de câteva zile de părintele orașelului^{*,*}, către administrația sîi, afișată pe cale publică și reprodușă în capul ziarului oficios „Sentinela Ordinii“ cu acest frumos motto:

„Evenimentele mari fac totdeauna să tacă micile pasiuni!“

Toată lumea erà în adevăr plină de entuziasm, deși „Drapelul Libertății“, dirijat de decanul avocaților, își termina articolul sîu de fond cu cuvintele:

„... Vom căuta să fim cât se poate mai parlamentari. In zadar mișei delà Primărie convoacă lumea la gară! Declarăm sus și tare că joi nu va fi entuziasm, ci numai o meschină

și desgustătoare paradă oficială. — Să înceteze dar cu infamele lor mistificațiuni!... Săptămîna viitoare nu poate fi o zi solemnă... ea nu va fi decât în un moment trist pentru concetățenii noștri!“

Directorul, care era însărcinat a gera aface-
rile prefecturii, — districtul neavînd deocamdată titular, — la citirea acestor șiruri rîutăcioase, a șoptit, cu zîmbetul său diplomatic :

„Om vedea!“

Joia mult așteaptă a sosit.

Vodă și Doamna, plecând în străinătate, trebuie să se oprească 25 de minute în gara din marginea orășelului * * *.

De dimineață, peronul gării, decorat cu împletitura de brad, cu marca județului, ștegulețe tricolore și covorul cel roșu al Primăriei, este înțesat de lume : garnizona, garda civică, școalele, autoritățile, notabilii și cât public a mai putut încăpea.

Directorul a plecat de la șapte de-casă spre a lua împreună cu primarul cele din urmă dispozițiuni la fața locului. Nevăsta lui a rămas să se gătească și să vie mai tîrziu la gară cu copiii și cu amicul. — „Amicul“ este un profesor foarte tîner, care locuiește la directorul de un an de zile ; el dă și lecții la copii și redijează „Sentinela Ordinii“ ; e băiat bun și scrie minunat : se dă ca aproape pozitiv că tot el a scris proclamația.

Acum tot e gata... Directorul se duce la o extremitate a peronului și și aruncă la mulțimea adunată privirile pînă în cea-laltă extremitate...

Atunci îi clipesc de departe în minte cuvintele «Drapelului» și își mângâie favoritele cu mulțumire...

Dar sunt zece fără zece... și cocoana nu mai vine... Ce să fie?

Trenul domnesc s'a anunțat de la stația apropiată... În patru minute trebuie să fie aici... Toți ochii joacă între ceasornic și capetul liniei... Încă trei minute... Două... Un minut...

.. S'aude șuerul cald...

«La o parte, domnilor!» zice grav șeful gării potrivitânduși bine șapca roșie.

.. Iată'l!

Pieptul lat al locomotivei s'arată la cotitura liniei. Arătarea crește... crește mereu sforăind semeată și alunecând cu eleganță maiestooasă către peron.

Cazanul fierbe, fanfara țipă, școlarii întonează imnul: un concert monstru... Vagonul domnesc intră la peron. Un freamăt fonică de colo pînă colo prin mulțime: de-odată, și glasurile copiilor și țipetele trâmbițelor și clocotitura norului fierbinte care se smacăină captiv în pîntecele mașinii sunt acoperite de urale sguduitoare... Trenul se oprește, conform programei oficiale. la 10 ore precize, suveranii cobor din vagon cu suita... iar consoarta directorului n'a sosit încă!

Se face prezentarea autorităților și notabililor, după care. Vodă trece între bărbați, iar Doamna între dame.

Intâiul clopot!

Directorul, foarte nervos, mână un vătășel

călare s'aducă numaidecât pe cocoana, pe copii și pe domnul profesor.

Măria-Sa Doamna e foarte veselă de conversația camelor; dar dumnealor o iașu repede și se 'ntind la vorbă... Una o povățuește pe Doamna să se păzească pe drum de răceală:

„Nu te juca, soro: boala n'alege!“

Doamna mulțumește de binevoitoarea povăț și asigură că s'a îngrijit bine — a luat haine d'acasă... În acest timp, directorul tremură de neastîmpăr.

Al doilea clopot!

Măriile-Lor fac un pas înapoi pregătindu-se să se suie... Directorul, asudat și înneecat de emoție, s'apropie să ție un discurs.

Lui Vodă:

„Măria Ta!... nu plecați!... nu trebuie să plecați!... De abea al doilea clopot a sunat; n'a sunat nici măcar al treilea!... A! dacă ar fi sunat al treilea, atunci aș înțelege să vă grăbiți... Dar nu! Și chiar să fi sunat al treilea... să zicem!... n'aveți grije: nu pleacă trenul fără Măriile-Voaștre... s'a dat ordin în consecință!... Așa-dar, având aceasta în vedere, cu onoare sunteți invitați să binevoiți a lua în considerațiune... că acest district, acest oraș, în fine toți concetățenii noștri v'aū iubit atâta și aū făcut sacrificii!...“

Apoi, cu mai multă căldură, Doamni:

„...Să nu plecați măcar Măria Voastră!... N'a venit încă toată lumea!... mai sînt dame, mai sînt copii, mai sînt amici, cari ar dori să vă vază ca pe o mamă!“

Vodă, zîmbind foarte bucuros, zice :

„Mai stăm, mai stăm, domnule Director.

— Mersi !“ răspunde acesta în culmea emoției și, lăsând pe suverani, aleargă la capătul peronului, se suie în picioare pe o bancă și se înalță în vârful deștelor făcînd cătră șoseaua dinspre oraș semne violente cu batista.

În adevăr, pe șosea vine o trăsură în goană, urmată de un vătășel călare, .

«Aideți, soro ! aide, nene, pentru numele lui Dumnezeu ! că m'ați omorît !

— Vezi ! nu'ți spuneam eu că-i târziu !» zice palpitînd cucoana către profesor.

Directorul își introduce pe peron familia și strigă sever cătră macagiul care stă drept, cu mâna gata pe cureaua clopotului :

„Să nu tragi !... Nu e voe să suni ! Măriile-Lor n'aũ isprăvit încă ; mai aũ trebă aici !“

Apoi cătră suverani :

«Măriile-Voastre, am onoare pentru că să vă recomand familia mea : consoarta mea, copiii mei, amicul meu !...»

Și pe urmă cătră copil :

„Sărutați mâna !“

Copiii se aruncă și execută ordinul. Măriile-Lor sunt din ce în ce mai veseli.

„Am auzit, dragă, — zice Doamnei nevasta directorului, — că ați fostără cam bolnăvioară ! Mi-a părut grozav de rău... Încă'i ziceam lui don' profesor, amicul nostru, zic : vezi dumneata, dacă o prințesă și tot nu se poate pune cu voia lui Dumnezeu ; dar noi eștia !... Dar

acù te-ai făcut bine... Se vede... Fie că frumoasă ești! să nu'ți fie de deochi! să trăiești!..."

Tot de-odată unul dintre copiii domnului director, cari privesc foarte curioși pe suverani, își scobește o nară cu degetul. Mama îi dă o palmă, peste mână!

„Nu ți-e rușine să bagi mâna'n nas!... șezi frumos! te vede *madam'* Carol!“

Copilul plânge. Domnul profesor îl smucește de mână și'l bagă la arest în sala de așteptare clasa doua. Măria-Sa Doamna intervine pe lângă domnul Director în favoarea micului vinovat, care urlă tare în arest. Tatăl cedează înaltei influențe și dă drumul băiatului:

„Taci din gură, măgarule! și sărută mâna Măriei-Sale: dumneaei s'a rugat să te iert!“

Suveranii s'a'u urcat și se arată plini de veselie la fereastra vagonului. — Directorul se hotărăște în sfârșit, după stăruința șefului gării, să permită a se suna al treilea. — Trenul se pune în mișcare. Urale și muzică. Bărbații fac semne de adio cu pălăriile, damele *bzezele* calduroase, directorul se șterge de sudoare obosit, iar nevasta lui strigă cât poate către Doamna:

„La revedere! *bon amusement!* Nu ne uitați p'acolo! la revedere!“

Când trenul a pornit bine, o altă trăsură sosește în goana mai turbată. Decanul avocaților coboară trăgându'și după dînsul cocoana, care trage după dînsa o înterminabilă rochie de catifea verde cu funde bogate de *satin rose*. Amîndoi își fac loc cu furie prin mulțime, care acum a rupt rîndurile și iese în dezordine.

„A plecat? zice dezolată cocoana.

— Da, a plecat; i se răspunde.

— Cum se poate? trenul stă totdeauna treizeci-și-cinci de minute!

— Țsta era tren domnesc, *ma chère* — zice nevasta directorului.

— Ce? era să v'aștepte Vodă și Doamna pe dumneavoastră? adaogă profesorul cu un zîmbet rëntăcios de superioritate.

— Așa? vociferează decanul. Am înțeles!... Astea sunt iar intrigile lui dom' director: care va să zică numai dumnealui și familia și... amicul dumnealui să vază pe Măriile-Lor!..“

Pe urmă, întorcându-se la lumea care se duce:

„Iată, fraților, o probă mai mult că astăzi opozițiunea este considerată ca afară din națiune... Foarte bine... Vom lua act și de aceasta și vom protesta!“

Decanul și familia sa aũ fost multă vreme la cuțite cu directorul și cu familia acestuia, de și damele erau surori. Chiar o polemică, „cât s'a putut mai parlamentară“, s'a urmat cu privire la aceasta, între cele două ebdomadare locale. „Drapelul“ decanului și „Sentinela“ amicului.

Tocmai la niște alegeri, o persoană de înaltă influență, aflând despre vrajba celor doi cumnați, a stăruit de i-a împăcat, promițend serios că și anul viitor va fi o zi solemnă pentru orașelul * * și atunci trenul domnesc o să se oprească acolo un ceas.. și douăzeci-și-cinci de minute.

POVESTE

A fost odată un împărat ș'o împărăteasă, care avea trei feciori; el mai mare să fi avut șapte anișori, el mijlociul vreo șase și prîslea vreo patru. Și erau frumusei și cumînți de ți-era mai mare dragul să'i vezi.

Așa, odată, împăratul pleacă la vînat după fiară cu o sumedenie de curtenî; și merg -ei cât merg călări p'în păduri, p'în munți, și numai 'ntr'o livede răcoroasă, când se opresc să mai resufle caii de atîta urcuș, aud niște mîorlăituri, să fi zis că e vreun cotoiul sălbatic, or cine știe ce lighioană.

Au început să sforăie caii și să'și cîulească urechile în spre partea de unde venea sgomutul. Impăratul zice: „Ce să fie?“ că nu se vedea nicio mișcare în iarba înaltă a prajiștii și mîorlăiturile îi dedeau zor înainte.

Un curtean tîner mai îndrezeț zice: „Nu dați drumul câinilor!“ sare jos de pe cal și, pîș-pîș p'în iarbă, merge binișor cu arcuș gata cătră locul bănuît. Aproape de tot, se oprește și

'ntinde arcul... Altă miorlăitură... Trage săgeat-vîjîie și se pierde în desișul iărbiî care se clatină încet din virf... Altă miorlăitură tot pe loc. In sfîrșit, vînătorul mai face un pas, doi, se uită bine și rămâne încremenit.

In iarbă, la un loc bătătorit într'adins, o copăiță și'n copăiță un copilăș — el miorlăia așa. Cine 'l lăpădase tocmai aici? Norocul lui... A vrut el împăratul să meargă nainte la vînat, că la asta plecase, da' unde a fost chip de țipetele broscoiului, că făcea o gălăgie, un tărăboi de nu'l încăpea pădurea.

Așa, zice întăiul sfetnic, ala era un prietin vechi și bun al împăratu' :

„Măria Ta și boierî dumneavoastră, eă zic să ne mulțumim cu atăta pe ziua de astăzi. Hai să ne 'ntoarcem acasă, să dăm poșîndicul ăsta pe mîna unei femei, că cu așa trîmbiță nu mai întălnim noi vînat căt am umbla.“

S'aă întors cu copilul încet la pas, și, or de osteneală căt țipase, or de zăngănitul armelor, or de legănătura mersului domol călare, copilul a adormit în brațele sfetnicului, care i-a cătat tot drumul.

In sfîrșit, ce s'o mai lungim de giaba ! pune-te biata împărăteasa, biata să nu fie ! cu cocoa-nele din casă, ia'l pe copil, desfașă'l, spală-o — că era fetiță — premeneste-o, aleargă de'i ca-ută sîn... mă rog, toate celea multe cătے trebu-esc la un pui de om. Și feciorii împăratului, bucuria lor, că aveă acuma o păpuse viie să se joace cu ea !

Hrănită, îngrijită, alintată ca o fată de 'mpă-

rat, cum nu era să crească bine? Creștea mare și frumoasă, dar frumoasă, nu așa — frumoasă! Așa crescut feciorii și fata pînă a ajuns ea de vreo optsprezece ani și ei care de câți era.

O iubeau împărăteasa și împăratul pe fata de-o pierdeau din ochi, cât era de mlădioasă când umbla de colo pînă colo pe covoarele moi, de nu s'auzea pășind, și cu trandafiri în păr și rîdea de toate celea, par'că era, când s'arăta în fața bătrînețelor lor, ca un luceafăr scînteietor și vesel în fața unui drumet ostenit.

Și erau toți fericiți. Da' numa, ce să se pomenească odată împăratul și împărăteasa, tocmai când ședeau amîndoi de vorbă și punea la cale că ce rost să'i facă fetii ăsteia, să'i găsească un voinic, un om de neam pe potriva ei, ca fata de suflet a unei case împărătești — ce să se pomenească? Vine feciorul ăl mai mare și zice cu glasul tremurat:

„Măriile Voastre, taică și maică, vă sărut mâinile, vreau să vă spuîu o vorbă și să vă fac o rugăciune mare!“

Zice împăratul: «Ce e, fătul meu? Spune.»

Băiatul zice: „Sărut mâinile Mărilor Voastre, am venit... să 'ndresnesc... dacă nu vă e cu supărare... să'mi... să'mi dați mie pe Ileana de nevastă... că... mi-e dragă și fără ea nu pot trăi.“

Împăratul răspunde: „Fătul meu, asta nu se poate. Ești fecior de împărat și ai să fii împărat. Nicî inima ta n'are voie să bată cum îi place și nicî tu n'ai voie s'o ascuți cum bate. Dacă vrei s'o ieși pe Ileana, lapădă-te de tronul

'mpărătesc, pe care ar fi să mi'l moștenești tu când o vrea Dumnezeu să mă cheme de aici; lapadă-te de tron, și atunci, rămâneți: tu bărbatul Ileanii și frate-tău el mijlociul împărat pe bun drept în locul tău la vremea ta... Gândește-te bine toată noaptea și mâine să'mi dai răspuns!"

Dar când a zis vorbele astea, împăratul s'a posomorât rău de tot — adică: să nu te socotești că'i glumă ce'ți spui eu. A plecat tinerul pe gânduri. N'apucă împăratul să se 'ntoarcă spre împărăteasa, s'o întrebe ce zice de asta, și iacătă feciorul el mijlociul întră, se'nchină pîn'la pămînt, sărută mâna tatii și mami și zice:

„Taică și maică, Măriile Voastre, am venit să vă fac o rugăminte: eu vreaș să mă 'nsor și vă rog să'mi dați pe Ileana, că fără Ileana eu mor

— Fătul meu, zice împăratul supărat, asta nu se poate.

— De ce, Măria Ta?

— De ce, de ne-ce... Uite pentru că nu vreaș eu! zise împăratul răstit. Ieși afară! ieși, că se 'ntîmplă nu știu ce!

— Ați văzut, Măria Ta? zise Impărăteasa, după ce a plecat flăcăul mahnit.

— Am văzut, răspunde împăratul încruntat.

— E un lucru mare, Măria Ta, zice Impărăteasa; și înca mie mi-e frică și de alt-ceva."

Și cum zice vorba asta, hop și Prislea, de douăzeci și doi de ani, de-abea cu câteva tuleie în bărbie, iar: «Ileana și Ileana, că de unde nu, îmi fac seamă singur!» și'ncepe să plîngă

și să cază în genunchi la părinți, că'i era mai mare milă mă-sii de el.

Se scoală împăratul necăjit foc și șart ! o palmă lui Prislea de a răsuna tot palatul :

„Ieși afară, mucosule !“

Plîngî Prislea și fugi ! Impărăteasa plînge, și împăratul turbat trimete să cheme numai-decât pe întâiul sfetnic. Cum sosește bătrînul, împăratu'i spune tot.

„Măria Ta, zice sfetnicul, nu trebuie să te superi așa de tare. Cine n'a trecut prin asta ? La tinerețe, e boală cu leac. Să'i trimetem pe copii să se plimbe p'în lume un an ; un an să n'aibă voe niciunul să puie piciorul pe pămîntul împărăției noastre, și peste un an să mai vorbim : boala trecătoare... Ochiî cari nu se vîd se uită.“

Impăratul chemă pe unul câte unul dintre feciori, și fiecăruia le spuse porunca hotărîtă, scurt și apăsător, așa că nu mai era chip să mai zică băiatul nici cîrc.

«Aî înțeles ?»

— Am înțeles, Măria Ta !»

Și aū sărutat fiecare mîna taichiî și maichiî și și-aū luat rîmas bun dela Ileana, și aū plecat tus-trei călări tot uitîndu-se înapoi, cât aū putut să mai vază, cum fluturaî în vîrfurile turnului, de departe, două năframe albe. S'aū despărțit la o rîspîntie și aū apucat care pe unde.

Aū umblat ei cât aū umblat, așa hoînar, multă vreme p'în lumea largă de colo pînă colo,

și ce să vezi? Când mai erau vreo trei luni pînă se li se 'mplinescă termenul, ajung ei, fără să se caute, într'un tîrg mare, unde se ținea iarmaroc vestit odată la zece ani. Și ținea iarmarocul ăsta o sută de zile în cap. Se strîngeau acolo la vreme toate bogățiile de mărfuri din patru părți ale lumii, bunătățile și leacurile pămîntului, și minunile iscodeniilor toate, și comediile și solomonii, ghicitori, cântăreți și panglicari și paiatele ei mai d'înăi: veneau toți să'și arate care mai de care meșteșugul... și lume... lume de toate neamurile și limbile din depărtări.

Umblînd așa p'în iarmaroc, feciorul nostru îl mai mare dă peste un negustor care vindea un plocat frumos cu pîrul creț și dulce ca mătasea porumbului fraged. Plocatul acela era vrăjit, că cine șede pe el, pînă să se stingă o scîntee, ajungea unde gîndea. Ce mai încape tocmeală multă? — l-a cumpărat.

Tot în vremea asta, al doilea frate găsește pe un pusnic dela Sfîntul Munte, tot de unde o fi fost, care vindea o iconiță făcătoare de minuni a Maichii Precistii, și iconița aceea avea puterea că cine ar fi fost pe moarte dacă o atîngea cu credință de buze, îi trecea boala și se ridica 'n picioare bun sdravăn, par'că nu l-ar fi fost durut în călcăie. ^{ăcar m.}

„Câte parale?”

— Atâtea.

— Poftim.

A luat iconița ș'a plecat.

La o înghesuială nerășbită, cum e la orice

iarmaroc, iacă se 'ntâlnesc cei doi frați și nu le vine să crează ochilor, și se iaă în brațe — că pasă-mi-te își tănuise unul altuia șiretenia deacasă. Când să'și spuie câte toate le vëzuseră și cât li e dor de maica și de taica de-acasă, iacătă un sgomot grozav : un tîner alerga p'în iarmaroc plîngînd și căutînd cai să sboare ca vîntul și ca gîndul, că el trebuie numai-decât să plece acasă. Fuga și ei, să vază ce e. Când colo era chiar Prislea. Cum îi vede, dă un țipăt :

„O, frații mei iubiți, ia uitați-vă în oglinda asta, gîndiți-vă la părinții noștri acasă și să vedeți grozăvie ! Doamne ! Doamne ! ce să facem ?“

Și cum se uită ei în oglindă și se gîndesc acasă, ce să le vază ochii ? Vëd aievea pe Ileana culcată 'n pat cu përul despletit, albă cum îi varul, cu ochii ca sticla duși în fundul capului fără o rază de viața—broboane mari de sudoare pe frunte,—stîrlici la 'ncheietura mâinilor încrucișate pe piept—și sughite rar—sfetnicul bătrîn îi ține lumînarea, și mitropolitul în sfită de aur s'apleacă și apropie de buzele ei fripte lingurița cu grijanie ; și la o parte și alta a patului, în genunchi, plîng înfundat împăratul și împărăteasa cu capetele lor bătrîne pe picioarele rëcite ale bieteii fete...

Repede, flăcăi ! toți pe plocat...

Aă ajuns...

Iconița la buzele moartei...

Se mișcă fata... clipește din ochi... își ridică mâna la frunte... își dă frumos përul într'o parte... zîmbește... se scoală...

E sănătosă... sărută pe părinții și pe frații ei, și ncepe iar să rîză ca mai nainte și să umbrele de colo pînă colo; fuge 'n grădină, taie trandafir, și pune 'n pîr și spune la copilării și rîde de pîr'că s'a sculat o ciocîrlie din somn și și cântă cântecul de dimineață.

A pus împăratul să clădească o biserică mîndră cum nu mai fusese pîn'atunci în toată împărăția, spre lauda Fecioarei, care făcuse o așa minune. Și a mâncat și bîut la sărbători mari trei săptămîni lume după lume pe socoteala curții împărătești.

Acu, toate bune: fata a scăpat; să fie sănătoasă, să trăiască și Maica Domnului Buna, care a păzit-o, să'i dea noroc... Da... fata ca fata; ce te faci cu flăcăii? că de a doua zi aū început iar să vie unul câte unul la împăratul să și spuie pîsul.

Cui so dea?

Care are mai mult drept s'o ia?

Fără oglindă n'ar fi văzut-o în cî hal era și n'ar fi îndresnit să calce porunca împăratului, să vie înainte de termen.

Fără plocat, n'ar fi sosit la vreme.

Fără iconiță ar fi dus-o toți la groapă.

Aū stat seara la sfat împăratul, împărăteasa și sfetnicul cel bătrîn, și pînă'ntr'un tîrziu n'au putut să se nțeleagă cei doi bătrîni cumiști cui trebuie dată fata: ba unuia, ba altuia, ba lui Prislea; ba că se tragă la sorți, norocul s'aleagă!

Împărăteasa, dacă vîzî și vîzî că nu se mai isprăvește vorba și ea cam picotea de somn, zice:

„Doamne! Măria Ta, cum sunteți dumnea-voastră bărbatii! vă pricepeți la împrejurări mari, și la ale mici vă pierdeți cumpetul și rostul... Răsboiul mare să fi fost de făcut și pînă acu îl puneți la cale... Stați și v'ascult de-atât amar de vreme... am căscat de mi-a trosnit fălcile... Ce mai țura-vura... vorbă lungă de geaba? Iacă, o s'o ia el de l-o iubi fata, că drăptul lui e!“

— Ei? întreabă cine a ascultat povestea, Care dintre flăcăi a luat-o pe Ileana?

— Nu știu dumeata, răspunde povestitorul, cum să isprăvesc toate poveștile cu trei feți-logofeți? Pe cine era să iubească fata?... Pe Prîslea.

— Dar ceilalți cum au rămas?

— Au rămas destul de bine. El mare a rămas cu topuzu'mpărătesc; el mijlociul cu iconița... Puțin lucru e să împărățești? Nu'î destul să nu mori niciodată? Dar era și drept să fie a lui Prîslea, pentru că el, dacă nu o lua pe Ileana, rămânea cu oglinda, și s'ar fi tot uitat în ea, ar fi văzut-o pe fată mereu cu altu'n brațe și s'ar fi prăpădit băiatul... Și dacă se prăpădea el, se prăpădea și fata, se prăpădea și mă-sa împărăteasa, care tot pe el îl iubea mai mult, că era Prîslea, și ar fi fost mai mare păcatul să se 'ntîmple atâtea nenorociri pentru o biată dragoste de tinerețe.

OM CU NOROC!

Amicul meu, domnul Manolache Guvidi, este o persoană cunoscută în societatea noastră; e un om cu o avere însemnată, câștigată printr'o muncă onorabilă; e un om inteligent și serios, un bun soț și un bun tată de familie. Cu atâtea calități trebuia să reușască în lupta pentru viață: invidioșii, cu toate clevetirile lor, n'au putut nimic în contră-i.

Odată, în vremea primei sale cășticii, el avea o mare întreprindere publică, — aceea a fost începutul prosperității lui, deoarece din câștigul acelei afaceri a ieșit cheagul averei frumoase de care să bucură astăzi. Invidioșii intriganți căutară să'l sape și după o campanie înversunată prin graiuri și prin presă, reușiră să producă în cercurile înalte un curent defavorabil amicului Manolache.

Alergături, protestări, plângeri fură zadarnice din parte-i. Atunci, ca să nu se dea bătut și totuși să nu mai meargă fără folos la locurile oficiale, unde fusese bruscat și amenințat cu rezilierea contractului și cu un proces ruinător,

el trimese pe nevasta-sa să parlamenteze cu un personaj de mare influență, care oarecând îl ajutase la nevoe arătându-i multă bunăvoință.

Domnul Guvidi se cunoștea pe sine; el știa că cu caracterul său „neîncovoiat și mândru“, n'ar fi putut conduce așa de bine ca soția sa această daraveră delicată. Doamna Guvidi, deși foarte tânără, sub înfățișarea și manierele ei copilăroase, ascundea mai mult tact diplomatic. În adevăr, bărbatul socotise cuminte: ceea ce omul „tare și aspru“, cum se știa el, ar fi putut compromite, femeea slabă a scos-o cu blândețe la un fericit capăt.

Gurile răuvoitoare au trebuit în sfârșit să tacă ostenite; iar amicul nostru, luat în deaproape de tot sub puternica protecție a înaltului personaj de care am vorbit, și-a putut urma înainte treburile și realiza câștigul însemnat pe care 'l merita munca lui inteligentă și neobosită.

Și nu numai atâta: dela această împrejurare s'a stabilit între familia Guvidi și protectorul său o prietenie din cele mai călduroase, care a plutit într'un senin neîntrerupt atâția ani—până când moartea crudă a răpit în floarea vârștii pe doamna Guvidi.

Sîrmana femeie! așa de tânără, așa de frumoasă și atât de iubită! Cine 'și putea închipui! Și ce gol a lăsat ea în urmă-î!

„IREPARABILĂ PERDERE PENTRU CEI CE
RĂMAN NECONSULAȚI.“

Acestea sunt cuvintele negre și pline de durere ce le-am citit cu toții pe panglica lată a

celei mai frumoase cunune cu violete de Parma, când am urmat tristul convoi. Iar pe cununa depusă de jalnicul soț era o vorbă și mai scurtă, și mai sfîșietoare :

„MEMORIE ETERNĂ : GUVIDI DEZOLAT!“

Mult a trecut de atunci și timpul, ca mai totdeauna, a alinat „eterna“ durere, umplînd încet-încet cu uitare golul ce'l lăsase în urmă-î încântătoarea pierdută.

Când golul a fost cu desăvîrșire umplut, amicul nostru Manolache s'a însurat a doua oară.

Om cu noroc !

Aceasta, soția a doua, este tot așa de tînără și de frumoasă cum era odinioară reșosata ; iar cît despre tactul diplomatic, atît de necesar cînd are cineva daraveri mari și multiple, putem spune că o întrece.

Și de aceea afacerile casei Guvidi & Co. sporosc mereu și merg din ce în ce mai bine : succesul este robul amicului nostru ; norocul umblă după omul acesta ca un cîne ascultător și credincios.

Mă gîndeam tocmai ce roman bogat și senin s'ar putea face din studiul vieței acestui tip de om fericit, pe care'l cunoaștem toți așa de bine în societatea noastră, cînd iată că primesc prin poștă următoarele :

„Domnul și Doamna M. Guvidi au onoarea a vă ruga să petreceți ziua de duminică la moșia lor Moara-de-Piatră.

„Adunare restrînsă de intimi.

„Ținuta absolut fără pretenție : *où il y a de la gêne, il n'y a pas de plaisir.*

„Nota. La gară v'așteaptă trăsura.“

Stilul e femeea... Grațioasa doamna Guvidi !
Îi cunosc scriptura și dictonul favorit, pe care'l
spune așa de des și cu o atît de fermecătoare
clipire de ochi !

*

Moara-de-Piatră ca moșie e o moșie mică ,
da, dar ce raiū mic !

E așezată la distanță de douăzeci de minute
dela gară.* * Un parc măreț și un *cottage* en-
glezesc cum se găsesec rar la noi.

Cu cât socotiți că a cumpărat moșia asta ?—
N'o să credeți, căci în adevăr eū însumi n'ași
crede, dacă n'ași ști pozitiv. Cu cât ?... Cu o
pereche de cai roibi... atât ! Frumoși cai, ce ie
drept ; dar, oricum, să capeți o moșie, care fa-
ce două sute cinzeci de mii de lei ca o para,
pe o pereche de cai, care mult-mult să facă
cinci mii, cinci mii cinci sute !... Aci însă a
lucrat un alt factor mult mai puternic decât
interesul — patima.

Fostul proprietar al Morii-de-Piatră era mult
cunoscutul N... distinsul *sportman*, un flăcău
destul de copt, putred de bogat, și care, cum
îl știm toți, are o pasiune neînfrînată pentru
cai. A văzut odată la șosea pe doamna Guvidi
cu roibi, — îi mâna singură, — în cine știe ce
dispoziții de spirit se afla omul — se zice că ju-

case toată noaptea trecută la „Jockey“ și pierduse mult—și de atunci n'a mai avut pace nici somn.

Astea le povestește însuși amicul nostru comun, Guvidi.

Caii aceia aũ devenit pentru N... o marotă, o idee fixă, o boală, cum vreți s'o numiți. Ce n'a făcut ca să'i capete? I-a urmărit pretutindenii; a legat cea mai strînsă prietenie cu Guvidi, a stăruit, s'a rugat, s'a umilit... în zadar toate. Deși bărbatul stăruise să'i facă hatîrul noului prietin, nevasta nu voia cu niciun preț.

„Nu fac tirgul pe bani! a zis ea o dată cu hotărîre.

— Atunci, pe ce? a întrebat N... cu tonul omului gata la toate.

— Pe... N'o să vreii...

— Orice!

— Pe Moara-de-Piatră! a răspuns scurt femeea, care era acuma par'că mai frumousă ca totdeauna.

— Ei! prea exagerat! a intrerupt Manolache, amestecându-se și el în vorbă din fundul salonului, unde'și citea gazeta.

— Ce te-amesteci dumneata în tocmeala noastră?... nu te privește!“ i-a obiectat doamna încruntînd-se ca un copil răsfățat.

Domnul Guvidi dete din umeri și'și urmă înaintea citirea.

«Îți place mult?... mult? a întrebat N...

— Mai mult de sigur de cât îți plac dumi-tale... caii mei, a zis ea zîbind cu un fel de rîutate sceptică.

— Asta este peste putință! a răspuns N... încet și înneecat, și ochii lui, care văzuseră multe, ațintiți în ochii femeii tinere, sclipiră într'un chip foarte ciudat.

— Nu crez pînă nu mi-ei dovedi-o!» zise ea și mai încet accentuându'si bine zîmbetul rătăcios.

Tîrgul s'a făcut... Nicî nu se putea altfel— altfel nu căpăta N... ceea ce dorea cu o atît de adîncă pornire... Roibiî au fost ai lui.

Și astfel, de vreo șase ani acuma Moara-de Piatră este proprietatea Guvizilor.

*

Am ascultat de gentila invitație și nu mî-a părut rău. E în adevèr un loc încântător, și am petrecut în sînul acestei familiî model cum nu se poate mai bine.

Dar nu era o petrecere ordinară: se rupea turta Nicuțiî—copila unică împlinea cinci ani.

Câte și ce daruri—o avere!... Intre altele o fotografie recentă,—încadrată în patru vergèle de aur masiv, prinse la incheeturi cu ținte de diamant ca boabele de năut,—nașul ținînd în brațe cu dragoste pe mica fină, care'i rîde cu nevinovăție.

Nașul a făcut o frumoasă surpriză oaspeților: a adus din București muzica roșiorilor.

Ospètul a fost strălucit și balul pe iarbă ver-de foarte animat și vesel.

A doua zi, luni, avènd fiecare dintre invitați

afaceri de dimineată, am trebuit toți să luăm trenul care trecea la unu noaptea.

O noapte de septembrie limpede ca sticla curată... vreme dulce și lună plină... zece trăsuri mergând la pas și banda roșiorilor cântând un marș triumfal în frunte—de neuitat.

Familia Guvidi cu nașul ne-a condus pînă la gară.

Ne-am suit în vagon cu toți, după ce am mulțumit gazdelor și în deosebi doamnei, care făcuse onorurile cu grația ei obișnuită, etc..

N .., care n'avea ca noi treabă, a rămas pentru o noapte la Moara-de-Piatră Guvidi, așteptat a doua zi negreșit în orașul P... unde'l cheamă niște afaceri urgente, a rămas în gară s'apuce trenul ce venea din București și cu care noi ne încrușam la întâia stație.

Se 'nțelege că în tren am vorbit toată vremea numai despre petrecerea minunată de cu ziuă, și am fost unanimi în a fericii, cu mai multă sau mai puțină invidie, pe amicul Manolache de cât noroc a avut și are.

Doamna Z... una dintre invitate, o văduvă respectabilă, care știe toate câte se petrec în societatea noastră, și chiar mai multe, ne-a afirmat pe drum—„contând, se 'nțelege, pe discreția noastră”—că N..., cum e cam bolnăvicios, și-a făcut testamentul și lasă aproape toată averea sa copilei lui Manolache, pe care o iubește la nebunie.

Și toți, firește, am trebuit să zicem iarăși:
„Mare noroc pe Guvidi!”

GRAND HÔTEL „VICTORIA ROMÂNĂ”

Eram ș'asa indispus de neodihnă. Toată noaptea trecută moțăisem ghemuit în unghiul unui vagon de clasa doua, înghesuit de o companie veselă de bucureșteni cari se'ntorceau de la expoziție : un potop de impresii și amintiri... Mă despărțisem de ei de dimineață, ș'acù pe'nserate întram în orașul meu natal, unde nu mai fusesem de copil.

Trebue să mărturisesc că n'am simțit „acele palpitări” cari se simt la orice revedere de a cest fel : ce-î drept, nici pomii și altele n'au manifestat față cu „vechiul lor prietin” vreo deosebită emoție. Dela gară trec prin niște ulițe triste : miroasă a scăpătate și păraginare. Asta mă îndispune și mai mult.

Să plec cu trăsura înainte, pe'ntunerice și pe un drum necunoscut ? Nu ! mai bine să rămâiū aici o noapte ; am nevoie de repaos : să dorm fără cletinătură, fluere, clopote, și mai ales fără impresii mirifice de la Paris. Tocmesc trăsura pe a doua zi la patru și trag la „Grand-Hôtel *Victoria Română*”, în centrul orașului.

Oțelul meu are două caturi. Jos e la mijloc gangul, de o parte „*Restaurant et Berărie*“, de alta „*Cafenea et Confiserie*“ Dinaintea „confiseriei“ sunt așezate mese și scaune pînă în mijlocul stradei: aci se strînge seara societatea aleasă. Acum e plin de lume.

Sosirea mea produce sensație. Toți ochii se pironesc asupra mi. Opresc o cameră și stau la o masă în partea restaurantului să beau o bere.

Privirile mă săgetează; pe lîngă cei de la mese, ies acuma să se uite la mine și cei din cafenea... Un băețel ca de vreo cinci ani se scoală de la locul lui, vine binișor la masa mea și se pune, mîncînd dintr'o prăjitură, se mă studieze de aproape. „Nicule! vin la mamă!“ strigă o damă. În zadar; copilul, numai ochi, n'aude. Am rezistat pînă aci, înfruntînd ploaia de segeți; privirile copilului mă biruesc. Mă gîndesc la bestiile din menajerii: ele afară de chinul dureros al captivității, mai sufăr unul, care acuma vîz eu cât e de neplăcută să rabzi, fără să le fi solicitat, privirile persistente ale unei mulțimi curioase. Dar dacă ar fi numai privirile! Exemplare din menagerie, publicul este rugat să nu le atingă: pe mine, băiatul, cu mîna plină de spumă de zahar, mă și pipăie!

Imposibil de răbdat... O sfortare... Mă scol înșfîrșit, evitînd privirile copilului, plătesc și intru pe gang... Băețelul se ține după mine pînă la scară și stă locului să se uite cum mă sui, pînă când, făcînd cotul scării, îi ies din bătaia ochilor. Am scăpat, dar m'a apucat capul.

... Numărul 9—odaia mea : e o căldură năbușitoare, în năuntru și miroase a văpsea cu terpeninaproaspătă... Să deschizi... Ferestrele dau în uliță. În față e o respîntie. În fund se vede foișorul de foc d'asupra casii orașului. Pe sub ferestre trece strada «Independenții», care la dreapta dă în strada „Regală”,—strada principală din fața otelului. Aceste lămuriri topografice le dătoresc chelneriții, care, manifest în-dispusă c'am deranjat-o, mi le dă scurt, îmi aprinde lumînarea și pleacă bufnind ușa.

De-abea acum încep să recunosc locul. „Grand-Hôtel“ stă pe maidanul unde ne jucam în copilărie. Par'că văz încă maidanul plin de popor înghesuindu-se la o masă, de care o săptămînă a stat zi și noapte o condică enormă deschisă. Era după 11 Fevruarie. De câte ori ieșam dela școală iscăleam toți *da*, și fiecare de mai multe ori... De mici aveam sentimente civice în orașul meu natal!

Ulițele din dosul „Victoriei Române“ au rămas cum le știam odinioară. În cele două colțuri ale respîntiei din față este de o parte un birt și de alta o cafenea mică. Dela fereastra mea văz bine ce se petrece peste drum. În cafenea, un individ, aplicat cu pieptul pe biliard, citește o gazetă deschisă mare pe postavul verde; într'un colț, doarme altul cu capul pe masă. Dincolo, în birt, sunt două femei și doi tineri; beau și rîd; lingă ei pe o laviță cântă doi lăutari. După gesturile și grimasele cobzarului, după mișcările cari le fac cu pîntecele, pare a fi un cântec obscen. Dacă n'ar fi tră-

surile, cari se'nvîrtesc mereu pe de dinaintea otelului, aş auzi tot.

Zece ceasuri... Să mă culc. Las ferestrele deschise şi lumînarea aprinsă şi mă aşez în pat... Mă doare capul... Băiatul cu prăjitura... Ce ochi!.. Oare să fi existând deochiul!..

.. Un neastîmpăr nesuferit îmi furnică din talpă pînă'n creştet... Insecte!.. Iute ies din pat!.. Iaū lumînarea să vîz de aproape... E grozav!.. Un popor întreg, ca la un plebiscit... şi umblă aleargă pe cearşaful alb încoaci şi'ncolo uimite de lumină! Ce să fac?... Trebuie să dorm!.. În pat, imposibil... Trag cearşaful, îl scutur bine pe fereastră şi 'l întinz pe covor în mijlocul odăii; desfac un pachet de tutun, presăr pe cearşaf şi mă culc pe jos.

.. Imi arde toată pielea; nu pot adormi; sunt ametit, nervii iritaţi: simt enorm şi vîz monstruos. Lumînarea îmi dă drept în ochi... Mă scol s'o mut şi apoi m'aşez iar la loc.

.. Deodată sar în picioare: sgomot mare în uliţă! Merg degrab 'la fereastră.—O suflare răcoroasă de afară mă înviorează... Cadranul transparent de pe foişorul de foc arată unu ş'un sfert.—Cînd aū trecut trei ceasuri?... Am aţipit, prin urmare?... Ce e în stradă?... Maturătorii oraşului... Aū prins un câine la mijloc.

Ştiu... Asta e o petrecere populară la noi: am vîzut-o de atâtea ori... Câţiva inşi se pun la pîndă de-o parte şi de alta a uliţii. Un câine flămînd rătăceşte căutând dosurile bucătăriilor şi unghiurile unde se aruncă gunoaiele. La un semnal, toţi se ridică şi'l împresoară din toate

părțile. O clipă, animalul se oprește înghețat; sângele îi dă năvală la inimă, care începe să svicnească de coaste.... E pierdut!... Părul i se sbrleşte pe coamă. Un fior îi fulgeră d'alungul prin șira spinării și-i încovrigă coada d'a'nderătele, pînă-i înfige vârful în pîntece. Ochii turburî caută încotrova un punct de scapare: dar abia se pune problema în mintea aîurită, și o piatră l-a isbit peste bot, alta la o încheietură, un lemn peste șale și altele plo-uă... El își iese acum din sine: mașina cea vie dă drumul rezervei de energie, — pentru așa moment o păstră, — nici un gînd de economie: trebuie cheltuită toată! Opintindu-se din fundul rărunchilor, animalul s'avintă orbește în fața loviturilor... Un rēcnet suprem, sparge rîndurile vrăjmașilor, le scapă pîntre picioare și fuge uitându-se drept și numa'nainte, fuge mereu pînă dă de un loc singuratic. Aci s'așează, stîns de oboseală, să'și liniștească cutremurul membrelor, să'și lingă rănile și să se vaite discret de durere. Somnul se capătă mai ieftin decît hrana și deocamdată îi e mai trebuincios: truditul trup se încolăcește binișor: închide ochii triști și adoarme oftînd greu din afund.

Toată intervenirea mea acum în favoarea animalului este zadarnică. Degiaba raționezi cu de sus dela fereastră că nu le e permis unor oameni ai autorității să turbure liniștea nopții și somnul contribuabililor. Pot eu striga mult și bine: cine m'aude? Huîduiturile și rîsetele

acoper chiar glasul celui mai interesat, chelălăiturile animalului. Il mai văz doar cum se sbate sub loviturile măturoaielor, ridicând cu contorsiunile lui un nou de praf.

Sunt nervos; nu mai pot privi; dar tot ascult... De mirare..., căinele nu mai țipă deloc. A fugit!... Urmează rîsete... Mă uit iar. Măturătorii stau tolăniți pe trotuar, iar la lumina felinarelor din colțuri se vede în mijlocul străzii victima lungită — e un câțel mic, alb și lățos.

Mă culc supărat la loc. Mai am două cîsurî și scap... Bietul dobitoac... Acu încep vijiturile măturoaielor... Dacă ar fi câțelul favorit al vreunei dame, — par'că am văzut una adineaori la «confiserie» cu un câțel în brațe, — și ea ar fi amica vreunui om influent din localitate, atunci măturătorii...

Ceartă jos în cafenea... S'a spart ceva... par'că o ușă cu geamuri trîntită cu violență... Țipete de femei, strigăte de bărbați, fluerături febrile de gardiști... Ah! a venit stăpîna câțelului. Alerg la fereastră. Nu se mai vîd ceasurile la foisorul de foc; lumina de'ndărătul cadranelor s'a stins; dar mai sus de foisor, arde clipind în cadență steaua dimineții: se face ziuă.

E o grămădire dinaintea birtului din colț... preocupă, cari merg cu coșurile încărcate la piață... Ce să fie?

O femeie în camașe, cu picioarele goale, cu pîrul desprîns, ține strîns de piept pe un om

îmbrăcat în uniformă de poliție. El luptă să scape -- ea nu'l lasă. Ea începe să sbiere răgușit făcând gesturi extravagante:

«Ce, domnule! care va să zică, dacă sunt o uenorocită, să-și bată joc de mine dumnealui pentru că e dela poliție?... Și mai întâi, cine ce treabă are? dumnealui a fost amantul meu?»

Comisarul, îndreptându-și mondirul boțit la piept:

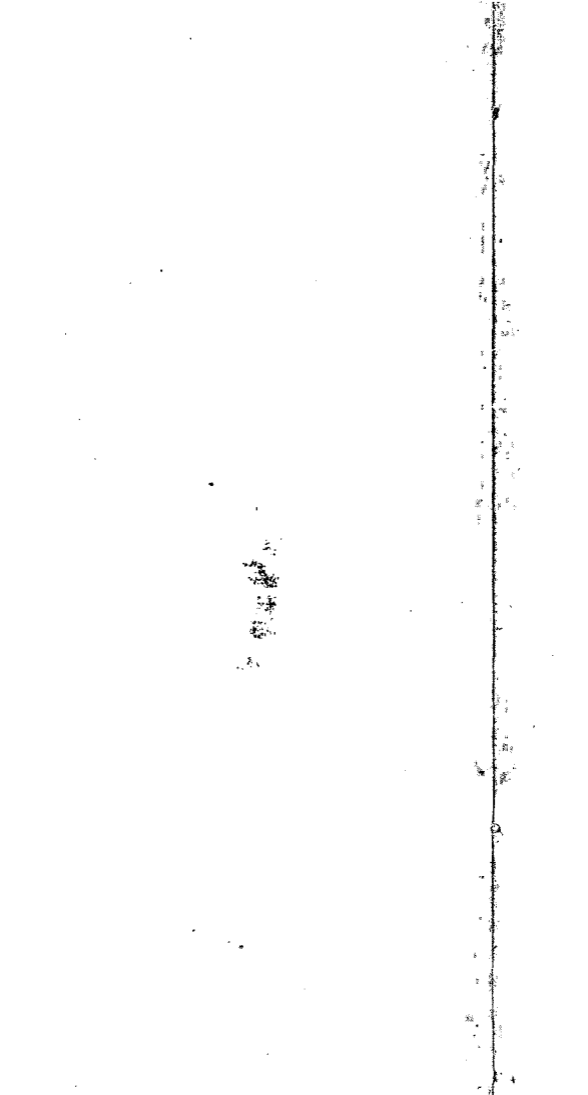
«Sergent! e beată; la arest!»

Doi inși o înhață; ea se smucește și dă să se repează iar, dar un sergent voinic o apucă de braț și o'nvirtește în loc:

«Nu sbiera și mergi!» strigă el scrișnind și lovind-o greu cu palma peste gură.

Aud atunci o horcăială înecată și, în cadrul luminat al birtului, văz silueta albă a femeii ridicând în sus brațele goale cu pumnii încheștați și dând capul cu părul despletit pe spate ca și cum i s'ar fi frînt gîtul. Un moment se răsucește de mijloc, apoi cade țapena pe spate în prag... Pun mâinile la ochi și mă cau înapoi...

Luminarea arde în fundul sfeșnicului cu flacări din urmă. Cobor iute, scol pe portar și plătesc. Patru ceasuri. Luceafărul se stinge și el încet-încet: vine soarele... Trăsura m'așteaptă. În câteva minute sunt afară la câmp. Ce dimineață! ce răcoare! și ce singurătate! Uf!... Nici-odată n'am să uit ce bine m'am odihnit o noapte în orașul meu natal, la Nr. 9. «Grand-Hôtel *Victoria Română*»!

O FĂCLIE DE PAȘTE

Leiba Zibal, hangiul dela Podeni, stă pe gânduri la o masă sub umbrarul de dinaintea dughenii, așteptând diligența, care trebuia să fi sosit de mult; e o întârziare de aproape un ceas.

Este lungă și nu prea veselă istoria vieții lui Zibal; dar așa cum e prins de friguri, tot e o petrecere pentru el să ia pe rind una câte una fazele ei mai însemnate...

Precupeț, vînzător de mărunțișuri, samsar, câteodată și mai rău poate, telal de straie vechi, apoi croitor și ștergător de pete într'o ulicioară tristă din Ieși—toate le încercase după accidentul care'l făcuse să'și piarză locul de băiat într'o mare dugheană de vînături. Doi hamali coborîseră în beciu un boloboc sub privigherea băiatului Zibal. O neînțelegere se ivi între dinșii la împărțeala câștigului. Unul din ei lua un crîmpeiu de lemn ce'l găsi la 'ndemână și lovi în frunte pe tovarășul său, care căzu ametit și plin de sânge la pămînt.

Băiatul, vîzînd sălbăticia, dete un țipăt de alarmă, dar mizerabilul se repezi să iasă din

ogradă și, trecând pe lângă băiat, ridică mâna asupra-i... Zibal pică leșinat de spaimă. După o zacere de câteva luni, când se întoarse la stăpîn, locul lui era ocupat.

Atunci începù lupta grea pentru viață, care se îngreună și mai tare prin căsătoria lui cu Sura... Răbdarea însă ostenește soarta rea. Frațele Surei hangiu la Podeni, muri, și hanul rămase lui Zibal, care urmă negoțul pe seama lui.

Acî se află el acuma de cinci ani.

Are strînsă o avere bunicică în bani și vînături bune îngrijite, o marfă care totdeauna face parale. De sărăcie a scăpat Leiba, dar sunt toți bolnavi, și el și femeea și copilul—frigurile de baltă.

... Și oamenii sunt răi și pricinași în Podeni... Ocări... batjocuri... suduituri... acuzați de otrăvire prin vitriol... Dar amenințările!

Amenințarea este mai grea pentru un suflet ce se clatină ușor decât chiar lovitura. Ceea ce muncește acu pe Leiba mai mult decât tremurătura frigurilor este o amenințare.

«A! *goi* ticălos!» gîndește el oftând.

Ticălosul este badea Gheorghe—pe unde o fi! — un om cu care Zibal a avut o daraveră foarte neplăcută.

Gheorghe venise într'o dimineață de toamnă la han, obosit de drum; ieșea din spital—

zicea—și căuta de lucru. Hangiul l-a luat în slujbă. Dar Gheorghe s'a arătat a fi un om prea brutal și prea ursuz... suduia mereu și mormăia singur prin ogradă. Era o slugă rea, leneș și obraznic... și fura.

Intr'o zi a amenințat pe bulabusta îngreunată, care'l ocărise cu drept cuvînt, s'o lovească în pîntece... aldată a asmuțit un câine asupra lui Strul cel mic.

Leiba i-a făcut numai decât socoteala și l-a trimis. Dar Gheorghe nu voia să se ducă; el pretindea cu violența că s'a fost tocmit pe un an. Atunci hangiul a spus că merge în deal la primărie să ceară vătășei ca să'l alunge.

Gheorghe a vîrit repede mina în sîn strigînd: «Iudă!» și a voit să se uăpustească asupra stăpînului.

Din norocire, sosea atunci o haraba încărcată cu mușterii. Gheorghe a început să rinjească, zicînd:

Ce te-ai spăriet, coane Leiba?... Iaca mă duc.

Și apropiîndu-se crunt, peste tarabă de Leiba, care se dete cât putu înapoi, îi șopti:

«Să mă aștepți în noaptea paștelui, să ciocnim ouă roși, jupâne... Să știi că ți-am făcut și eu socoteala!»

Atunci intrară mușterii în dugheană.

«Să ne vedem săuătoși la Inviere, coane Leiba!» adăogă Gheorghe depărtându se.

Leiba a mers la primărie, apoi la subprefec-

tură, să denunțe pe amenințător, cerând să fie păzit. Subprefectul, un tînăr foarte vesel, a primit întîi peșcheșul «modest» adus de Leiba pe urmă a început să rîză de jidanul fricos și să'l batjocorească. Leiba a stăruiet călduros să'l facă a înțelege gravitatea lucrului, cum era hanul izolat departe de sat și chiar de șosea. Dar subprefectul, cu un aer mai serios, l-a povățuit să fie cuminte: nici să nu mai pomenească de așa ceva, ca să nu deștepte în adevăr, într'un sat unde oamenii sunt răi și săraci. poște de călcare

Mai târziu, peste cîteva zile, il căutară pe badea Gheorghe un pomojnic și doi călărași: era bănuie pentru o pricină.

Ce bine era să'l mai fi răbdat Leiba măcar pînă la sosirea acestor oameni!... Dar Gheorghe era acu cine știe unde...

Deși asta se petrecuse de mult, totuș, în mintea omului prins de friguri, se repeta bine impresia figurii lui Gheorghe, a nișcării lui vrînd să scoată ceva din sîn și a cuvintelor lui amenințătoare. Cum se deștepta așa de limpede acea amintire?

Era sâmbăta Paștelui.

Sus pe deal, în satul depărtat ca la doi kilometri printre bălți, se auzeau clopotele bisericii... Și se aude așa de ciudat când ai friguri: aci foarte tare, aci aproape deloc... Noaptea care venea era noaptea Paștelui: scadența făgăduelii lui Gheorghe...

«Dar poate că l'ați prins pînă acum!»

...Oricum, Zibal mai stă la Podeni doar pîn'la cîștiul viitor. Cu capitalul lui se poate deschide un negoț frumos în Iași... În tîrg. Leiba o să fie sănătos, o să șază aproape de comisie... O să cinstească pe comisar, pe ipistat, pe sergent... Cine plătește bine este bine păzit.

Intr'un tîrg așa mare, noaptea e sgomot și lumină, nu întunec și tăcere ca în valea singuratică a Podenilor. E un han în Iași.—acolo în colț, ce loc bun pentru o dughiană!—un han unde toată noaptea cântă fetele la *Café Chantant*. Ce viață sgomotoasă și veselă! Acolo găsești la orice ceas, zi și noapte, pe domnul comisar cu fetele și cu alți *poretzi*.

Ce mai trebuie multă bătae de cap aici, unde, mai ales decînd cu drumul de fier, care ocolește foarte pe departe mlaștinele, *gheseftul* scade mereu...?

«Leibă strigă Sura din năuntru, sosește diligența, s'aud zurgălăii.»

Valea Podenilor este o vîgăună închisă din patru părți de dealuri păduroase. În partea despre miazăzi, mai cufundată, se adună, din șipotele ce isvorăsc de sub dealuri, niște băltae adînci, deasupra cărora se ridică ca niște perii stufigurii dese de rogoz. Intre partea băltoasă și partea mai ridicată despre miazănoapte, în mijlocul văii, stă hanul lui Leiba: e o clădire

veche de piatră, sănătoasă ca o mică cetățue; deși terenul e mlăștinos, hanul are zidurile și beciurile bine uscate.

La glasul Surei, Leiba se ridică greoiu de pe scaun întinzându-și membrele obosite; el cată lung în zare cătră răsărit; nici pomeneală de diligență.

«Nu vine; ți s'o părut...» răspunde el balabusteii, și se lasă iarăși jos.

Foarte trudit, omul își încolăcește brațele pe masă și își așează pe dinsele capul, care-i arde tare.

La căldura soarelui de primăvară, care începuse să încingă fața mlăștinelor, o moliciune plăcută cuprinse nervii omului, și gândul începu să dèpene pe fusul conștiinței bolnave mai rar, tot mai rar și înmuiând treptat formele și colorile închipuirilor...

Gheorghe... Noaptea Paștelui... Talhari... Ieși... O crișmă în miezul târgului... O dugheană veselă, care merge bine... Sănătatea...

Și ațipi...

... Sura lipsește cu copilul de mult d'acasă.

Leiba iese în ușa dughenii să se uite în calea ei.

Pe ulița mare e o circulație vie, o ne'ntre-ruptă fișiitură de roate pe rézoare, acompaniată de ciocăniturile ritmate ale trapëtului de potcoave pe luciul asfaltului.

Deodată însă circulația se oprește, și dinspre Copou se văd venind o grămadă de oameni, gesticulând și strigând foarte mișcați.

Mulțimea pare că escortează pe cineva: militari, o streajă și fel-de-fel de public. La toate ușile dughenelor se înghesuesc privitorii curioși.

«Ah! gândește Leiba, o pus iar mâna pe un talhar!»

Cortejul se apropie. Sură se deslipește din mulțime și urcă lingă Leiba pe treptele crișmii.

«Ce e, Sură? întrebă el.

— E un nebun scăpăt dela Golia.

— Să închidem dugheana, să nu dee peste noi.

— E legat acuma; dar adineaorî scăpase. S'a bătut cu toți soldații... Pe un jidan, pe care un *goi* răutăcios din mulțime l-a îmbrâncit peste nebun, nebunul l-a mușcat de obraz.»

Leiba de pe trepte vede bine; cu o treaptă mai jos, privește Sură cu copilul în brațe.

Este în adevăr un nebun furios pe care l țin câte doi oameni de fiecare parte; pumnii sunt strîns legați unul peste altul cu o curea tare. E un om cu o chereștea uriașe: un cap ca de taur pîrul negru des, barba și mustățile aspre și împîslite. Prin cămașa-i, sfîșiată de luptă, se vede pieptul lat, acoperit ca și capul de un stof de pîr. E cu picioarele goale; gura i-e plină de sânge, și stupește mereu firele pe care le-a smuls cu dinții din barba jidanului.

Toată lumea s'a oprit... De ce?

Jandarmii desleagă mâinele nebunului.

Mulțimea se dă într-o parte făcând un loc larg împrejurul lui. Nebunul da un ocol cu ochii și și oprește privirile care ard spre ușa lui Zibal; scrișnește din dinți, se repede țintă pe cele trei trepte, și într-o clipă, apucând în palma dreaptă capul copilului, în cea stînga pe al Surei, le isbește pe unul de alta cu atîta putere că le confundă ca pe niște ouă moi...

Un sgomot s'auzi, o trosnitură care cu nimic nu se poate compara, la întîlnirea celor două titve smăcinate una pe alta.

Leiba, cu inima înodată, ca un om ce cade dintr-o nemăsurată înălțime, dete să țipe: «O lume întreagă mă lasă cu dinadinsul pradă unui nebun!»

Dar glasul mut nu se supuse voinții.

«Scoală, jidane! strigă cineva trosnind tare cu o nuia pe masă.

—Proastă glumă! zice Sura din pragul crîșmii; să sparii așa omul din somn, țărănciū mijic!»

Leiba sări drept în picioare.

«Te-ai spăriet, jidane? întrebă rizînd glumețul. Dormi la nămiez, ai?... Scoală, că'ți vin mușterii... sosește harabaoa poștii.»

Și, după prostul său obiceiū, care irita rău pe jidan, voi să apuce pe Zibal în brațe să'l gîdile.

«Lasă-mă'n pace! strigă hangiul smucindu-se și imbrincindu'l cu toată puterea. Nu vezi că sunt bolnav? Lasă-mă'n pace!»

Diligența sosește în sfârșit cu aproape trei ceasuri de întârziare. Sunt doi călători, care se așează împreună cu conductorul, poftit de ei, la aceeași masă.

Din convorbirea călătorilor se lămurea bine împrejurarea. La tactul de mai sus al poștii, se întâmplase peste noapte o călcare cu omor în hanul unui jidov. Hangiul omorât ținea și schimbul cailor. Tâlharii îi furaseră, și pînă să se găsească alții în sat, călătorii curioși putuseră cerceta în voe teatrul crimei.

Cinci victime. Dar amănuntele ! Dacă nu s'ar fi găsit casa prădată, s'ar fi crezut că a fost o eruntă răsbunare, sau fapta nebuniei religioase. În anectodele despre sectarii iluminați, se povestesc câteodată executări de așa absurdă sălbăticie.

Leîba tremura scuturat de un puternic acces de friguri și ascultă aiurit.

Apoi urmă ceva, care trebuia neapărat să umple de respect pe conductor. Tinerii pasageri erau doi studenți, unul în filosofie, altul în medicină : mergeau să petreacă în orașelul lor natal. Între ei se întinse o înaltă dezbateră academică despre crimă și cauzele ei, și dacă trebuie să fim drepti, medicinistul era mai bine preparat decât filosoful.

Atavismul... Alcoolismul cu urmările-i patologice... Vițiul de concepție... Deformarea... Paludismul... Apoi nevroza!— Atâtea și atâtea euceriri ale științei moderne... Dar cazul de reversie !

Darwin ... Haeckel ... Lombroso ...

La cazul de reversie donductorul face niște ochi mari, în cari strălucește o profundă admirație pentru cuceririle științei moderne

«Este evident, adaugă medicinistul. De aceea, criminalul propriu zis, luat ca tip, are brațele peste măsură lungi și picioarele prea scurte, fruntea îngustă și turtită, occiputul tare dezvoltat; chipul lui e de o caracteristică asprime și bestialitate, bătătoare la ochii deprinși; e un rudiment de om: e, cum am zice, tiara, care de-abia de curînd a reușit să stea numai pe labele dinapoi și să-și ridice capul în sus, spre cer, către lumină!»

La vîrsta de douăzeci de ani, după atîta emoție, după o bună ospățare cu un vin așa de bine născut și așa de bine crescut ca vinul lui Zibal, o frază de o nuanță lirică, fie chiar din partea unui medicinist, șade bine.

Entusiastul tîner, între Darwin și Lombroso, găsisese vreme să miroasă și puțin Schopenhauer — «spre cer, către lumină!»

Zibal era departe de a fi priceput «luminoasa» teorie. Pentru întîia oară poate, în aerul umed al Podenilor, se rostogoleau așa de înalte vorbe, așa de nobile subtilități de gîndire.

Ceea ce pricepuse însă Leiba mai bine decît oricine, mai bine decît chiar conferențiarul, era ilustrația isbitoare a teoriei; cazul de reversie el îl cunoștea în carne și în oase: era

potretul lui Gheorghe. Acest potret, din care pînă mai adineori păstra numai trăsurile fundamentale, i se redeștepta acum în spirit cu o perfectă palpabilitate pînă în cele mai neînsemnate amănunte.

Diligența era departe. Leiba o urmărise cu privirile pînă ce, cotind la stînga, ea se pierduse pe după deal. Soarele scăpătase și el după coasta dela apus, și seara începea să'mpăenjinească dulcele forme din valea Podenilor.

Hangiul, posomorît, se puse să rumege în minte tot ce auzise.

... În tăcerea nopții, pierduți în întuneric, un bărbat, două femei și doi copii fragezi, smulși fără veste din brațele binefăcătorului somn de mîna fiarei cu chipul omenesc și jertfiți unul câte unul... Tipetele ne bune ale copilului retezate de junghiul care'i despică pîntecele... Gîtul spart de secure, prin deschizătura căruia iese, după fiece gîlgîitura de sânge, o horcăială surdă... Și cea din urmă jertfă, care, năucită într'un colț, asistă la toate astea așteptându'și rîndul... Procesul mai grozav decît execuția. jidanul fără apărare în mîna *goilor*... țestele prea slabe pentru minile năprasnice ale nebunului de adineaori.

Buzele lui Leiba, fripte de friguri, urmau machinal gîndul tremurînd repede. O scuturătură puternică îl apucă dintre spete: el intră cu pasul împletit în gangul hanului.

Fără indoială — gândește Sura — Leiba nu e bine de loc, e tare bolnav ; Leiba are «idei la cap» ... căci ce înțeles poate avea tot ce face el de câteva zile și mai ales ce a făcut astăzi ?

Crîșma a închis-o înainte de aprinsul luminărilor, tocmai când se isprăvea *șabesul*. De trei ori a bătut mușterii în ușa dugheniei, strigând cu glasuri cunoscute să le deschiză. La fiecare bătae, el a tresărit și a oprit-o șoptindu-i încet și cu ochii sperioși :

«Nu te mișcă... nu voi să intre *goi* aici.»

El a trecut apoi sub gang și s'a pus s'ascută pe treapta de piatră a pragului securea de tăiat lemne. Tremură de nu se poate ține pe picioare, și nu vrea să se odihnească. Ce e mai îngrijător decât toate, el, Leiba, la întrebările ei stăruitoare, a răspuns aspru și a trimis-o să se culce, poruncindu-i să stingă numai-decât lumina. Deocamdată, ea s'a împotrivit ; dar așa de scurt i-a repetat omul porunca, încât dînsa, cu toată obida, a trebuit să se supună, resemnându-se să amâne pentru mai târziu lămurirea acestor împrejurări.

Sura a stins lampa, s'a culcat și acuma doarme alături de Strul.

Femeea avea dreptate... Leiba e în adevăr bolnav

*

E noapte deplină. Zibal șade de mult pe pragul ce dă în gang și ascultă...

Ce?

Sgomote nehotărîte vin din depărtare... Par'că sunt tropote de cai, bubuituri de maiu înfundate, convorbiri misterioase și agitate. O încordare înaltă a atenției ascute simțirea auzului în singurătatea nopții : când ochiul e desarmat și neputincios, auzul pare că luptă să și vază.

Dar nu e o părere... Pe drumul care abate din șosea încoace se aud venind pași de cai. Zibal se scoală și vrea să se apropie de poarta mare a gangului. Poarta este bine închisă cu o birnă grea d'a-curmezișul, ale cărei căpătâie staū în câte-o bortă în ziduri. La întâiul pas, nisipul strivit sub papucul lui face o scîrșitură prea indiscretă. Zibal scoate picioarele din papuci și rămâne în colțuni. Așa, fără vreun sgomot aprețiabil de o ureche neprevenită, el merge la poarta gangului tocmai când călăreții trec prin dreptul ei în pasul cailor. Dinșii vorbesc încet de tot, însă nu atâta încât Leiba să n'apuce foarte bine aceste câteva vorbe :

«S'a sculat de vreme....

— Dar dacă o fi plecat ?

— I-o veni rîndul aldată... Da' eū aș fi vrut...»

Nu se mai poate înțelege nimica ; oamenii aceia s'aū prea depărtat.

De cine era vorba?... Cine să se fi culcat saū să fi plecat?... Cui o să'ī vie rîndul aldată?... Cine e acela care ar fi vrut altceva?... Și ce

aițeva vrea acela?... Și ce căutaă pe drumul de lături — un drum pe care nu intră cineva decât anume ca să se abată la han?...

O osteneală sdrobitoare se lăsă pe cerbicea lui Zibal...

«Să fie Gheorghe?»

Leiba simți că i se sting puterile și se așeză la loc pe prag. Intre frînturile de gânduri ce se rostogoleau în capul său, el nu putu prinde un gând întreg, o hotărîre... Aiurit, intră în dughiană, trase un chibrit și aprinse o lampă mică cu petrol.

E o idee de lumină; fitilul e așa de jos lăsat încât flacăra stă ascunsă în interiorul capsulei de alamă; numai prin grația mașinii apar de jur-împrejur niște bendițe verticale foarte subțiri de-o lumină aproape cu totul moartă... Dar este destul pentru ca să vază bine în ungherile cunoscute ale dugheniî... Așe cu mult mai mică deosebirea între soare și cea mai de nimic scîntee, decât între aceasta și întunecul orb!

Ceasornicul țacănea în perete. Sgomotul a cesta monoton supăra pe Zibal. Omul nostru puse mîna pe limba ce se legănă și i stinse mișcarea.

Gura lui era uscată. Îi era sete. Spălă un păhăruț în cada cu trei picioare de lingă tarabă și voi să și toarne rachiū bun dintr'un șip; dar gitul șipului începū să clănțanească

tare pe buzele paharului. Aceste sunete erau și mai supărătoare. A doua încercare, cu toată voința lui de a-și birui slăbiciunea, nu avu mai mult succes.

Atunci, renunță la pahar, lăsându-l să cază domol în apă, și înghiți de câteva ori din șip. Puse după aceasta la loc șipul, care atingând scîndura produse o ciocnitură de speriat. Un moment, se opri înecat de această impresie. Apoi luă lampa și o puse pe firida ferestrii, care da în gang : pe poartă, pe paveaoa și pe zidul din potrivă al gangului se zugrăviră niște bande late de-o lumină cu prea puțin mai deasă decât o închipuire.

Zibal se așeză iar pe prag întindându-și urechia la pîndă...

Clopote în deal... Toacă pentru înviere... Care va să zică a trecut de miezul nopții ; ne apropiăm de ziuă... A ! dacă ar trece și restul acestei lungi nopți ca jumătatea întâia !

... O trosnitură de nisip strivit sub talpă !... Dar el e în colțun și nici n'a mișcat măcar piciorul... A doua trosnitură... Mai multe... E de sigur cineva afară, aci, foarte aproape. Leîba se scoală apăsându-și pieptul cu mâna și căutând să întoarcă înapoi un nod rebel ce i se ridică în gît.

... Sunt mai mulți oameni afară ... Și Gheorghel !...

Da, el e ; da, a bătut în deal ceasul Invierii.

Vorbesc incet ;

«Dacă'ți spun eu că doarme. Am văzut când a stins lumina.

— Mai bine ; prindem cuibul întreg.

— Poarta o deschiz eu : îi știu meșteșugul. Să'i croim ferestruca... Birna trece pe aici...»

Și se simțiră pipăiturile cu care omul de afară măsură distanța pe lemn ...

Un sfredel mare se aude rozând țesăturile uscate ale blăniî bătrine de ștejar ... Zibal are nevoie să se rezeme : el se sprijinește în palma stîngă pe poartă și cu dreapta își acopere ochii.

Atunci, printr'un caprițiu neexplicabil al întimelor jocuri, se produse în urechia omului din năuntru foarte tare și lămurit:

«Leiba! sosește diligența!»

Era neîndoios glasul Surei... O caldă rază de speranță... un moment de fericire... este iar un vis!... Dar Leiba își trage repede mâna stîngă: vârful instrumentului, pătrunzînd de partea asta, l-a înțepat în palmă.

A mai gândi la scăpare?... Absurd!...

În creșterea care ardea, imaginea sfredelului luă niște dimensiî ne mai-închipuite. Unealta, învîrtindu-se mereu, creștea la infinit, și borta devenea tot mai mare și mai mare, așa de mare însfirșit, încât, în cadrul ei rotund, monstrul putea s'apară în picioare fără să se aplece. Ceeace se petrece în acel creșter ieșea din sfera gândirii umane: viața se ridicase la o treaptă de exaltare din care toate se vedeau, se auzeau se pipăiau enorme, de proporții chaotice.

...Lucrarea din afară urmează cu metodă și stăruință. Leiba a văzut acuma de patru ori pe rînd dintele răsucit de oțel pătrunzînd în partea lui și trăgîndu-se înapoi afară.

«Amù, adu heresteul...» zise Gheorghe.

O limbă îngustă de herestreu trece prin borta întăia și începe să ronțăie în mișcări dese și regulate... Planul era ușor de înțeles : patru borte în patru unghiuri ale unui pătrat; între ele herestrul trage liniile; în contrul pătratului s'a înfipt sfredelul mai dinainte; când bucata va fi cu totul deslipită de trupul întreg al lemnului, se trage afară; prin golul rămas, o mână puternică se introduce, apucă birna, o dă 'ntr'o parte și ... *goi* sunt la Leiba în casă.

Și același sfredel, peste câte va minute, are să fie instrumentul casnei lui Zibal și a tuturilor aî lui... Doi gîzi or să țină victima răstignită jos, și Gheorghe, cu călăiul pe pîntecele ei, o să vîre încet, ca în blana de lemn moartă, sfredelul în osul viu al peptului, adînc, mai adînc, pînă să atingă inima, pe care s'o oprească din svieniturile-î nebune și s'o țintuiască pe loc.

O sudare de moarte scaldă tot trupal lui Zibal; omul se 'numia din încheeturi și încet se lăsă să cază în genunchi, ca o vită ce'si pleacă sub lovitura din urmă grumazul, pătrunsă că de acuma ea însași trebuie să se părăseacă pe ea însași.

«Da! s'o țintuiască pe loc!... gîndi el pierdut... da! so țintuiască pe loc!»

Și rămase timp cu ochii holbați pe lumina dela fereastră... Câteva momente el stete astfel încrămențit pe altă umă, dar deodată:

«Da repetă el surizând cu o clipire fieroasă; da! s'o țintuiască pe loc!»

Se petrecu atunci in această ființă un fenomen ciudat, o complectă resturnare: tremurătura lui se oprî, abaterea dispărû și figura-î descompusă de-o atât de îndelungă criză, luă o bizară seninătate. El se ridică drept, cu siguranța unui om sănătos și puternic, care merge la o țintă lesne de ajuns.

O linie, între cele două puncte superioare ale pătratului, era pe sfârșite. Leîba se apropiâ curios să vază jocul uneltei. Surîsul său se caracteriză acum și mai tare. Mișcă din cap, ca și cum ar fi zis:

»Mai am încă vreme.»

Herăstrăul roase cele din urmă fibre de lângă borta cătră care tinsese, și începû lucrul între bortele inferioare.

»Mai sunt trei», gândi Leîba, și cu precauția celui mai încercat vinător întră binișor în dugheană. Căutâ sub tarabă, luă ceva ieși înapoi cu același tact, ascunzând obiectul ce'l ținea în mâna, ca și cum se temea de indiscreția zidurilor, și se duse în vârful deștelor la poartă.

Dar ceva grozav lucrarea de afară s'a oprit cu desăvîrșire... nu se mai simte nimic.

«Ce-î asta?... Să fi plecat?... S'a dus?» fulgerâ prin mintea omului din năuntru. Și la această închipuire, el își mușcă buza de jos, cuprins de o nepomenită dezolare....

«Hahà!» fusese o urită amăgire: lucrarea începé din nou, și el se pune a o urmări cu bătaile de inimă a celui mai cald înteres. Hotărît, omul nostru erà muncit de-o neînțeleasă dorința de a vedea lucrul cât mai de grabă sfârșit.

«Mai iute! gândi Leiba cu nerăbdare... mai iute!»

Acum se auzeau iar clopotele în deal.

«Mai iute, bre, neapucă ziua!» zise un glas de afară îmboldit par'că de voința omului din năuntru.

Lucrătorul porni cu multă activitate. Încă puține mișcări, și toate punctele pătratului sunt unite.

Insfîrșit!

Sfredelul trage încetinel în afară bucata în patru colțuri... O mână mare și viujoasă intră... Pînă să n'atingă însă birna pe care o caută, se aud două răcnete, pe când Zibal înfășură cu putere căpătâiul liber al lațului de butucul fix de la ușa girliciului...

Lațul era ingenios combinat: o frînghie lungă legată cu un căpătâi de un butuc: la o lungime potrivită, pe locul unde era să dispară pătratul scobit, un ochi, pe care Leiba îl ținea deschis cu mâna stîngă, în timp ce cu mâna dreaptă ținea strîns celălalt căpătâi. La momentul cerut, Zibal dete drumul ochiului și apucând repede cu amîndouă mâinile căpătâiul liber cu o smucitură supremă trase înăuntru brațul întreg.

...Intr'o clipă operația fusese gata... Două răcnete o însoțiseră, unul de pierzare, altul de triumf: mîna era «țintuită pe loc».

Se auziră apoi pași depărtându-se grabnic. Tovarășii lui Gheorghe părăseauă lui Zibal prada prinsă cu atîta isteție.

Jidanul se repezi în dughiană, luă lampa și cu o învîrtitură sigură ridică fitilul sus de tot: lumina captivă între gratii ieși d'asupra veselă și victorioasă, redînd viață hotărîată formelor nebuloase din preajmă-î.

Zibal trecu cu lampa în gang. Tălharul ge-meu greū; după încordarea brațului se vedea că renunțase la o inutilă sbuciumare. Mîna era umflată și degetele încovoiate... părea că vrea s'apuce. Jidanul apropia de ea lampa.— Un fior: frigurile se întorceau iar.—Aplecî lumina prea aproape, încât, tremurînd, atinse mîna talharului cu sticla fierbinte; o crispație violentă a degetelor se produse urmată de un vaet surd...

La vederea acestui fenomen, Zibal tresări.. prin ochii lui scăpărase o inspirație excentrică. Incepū să rîză cu un hohot care sgudui bolta gangului și intră repede în dugheană.

Mijea de ziuă.

Sura se deșteptă deodată... par'că auzise prin somn niște ragete îngrozitoare... Leiba nu era în odae. Toate cele din ajun ũ reveniră în minte. Se petrecea ceva rău. Sări jos din pat

și făcu lumină. Patul lui Leiba era nedesfăcut. El nu se culcase deloc,

Unde era?... Femeea își aruncă ochii pe fereastră: pe dealul din față se plimbă un stol de lumină mică și vioaie, care se mișcău, săltau, aci ascunzându-se, aci ivinduse iarăși... Ieșău dela Inviere. Sura deschise oleacă fereastra; atunci auzi gemete înfundate la poartă. Infiorată, coborî iute pe scărișică. Gangul era luminat. Ieșind pe prag, femeea fu isbită de o grozavă priveliște.

Pe un scaun de lemn, cu coatele pe genuchi și cu barba rezemată în mâinui, sta Zibal. Ca un savant care, în amestecul unor elemente, ar căuta să prinză un secret subtil al naturii ce de mult îi scapă și'l necăjește. Zibal ține ochii ațintiți asupra unui lucru spînzurat, negru și inform, sub care, pe un alt scaun, la o po-trivită înălțime, arde o făclie mare.

Zibal privește fără să clipească procesul de descompunere a mâinii ce de sigur nu l-ar fi cruțat pe dînsul.—El n'auzise urletele de-afară ale nenorocitului: era acuma prea interesant ce vedea ca se mai auză. Zibal urmărise cu nesățiu toate contorsiunile, toate crispațiile stranii ale degetelor, apoi amorțeala cuprin-zându-le încet pe unul câte unul — erau parcă labele unui gândac, care se sgârcesc și se întind, se agită în mișcări extravagante, tare, mai încet, încet de tot și apoi înțelenesc sub jocul unui copil crud.

Era sfârșit. Mâna cocea și se umflă încetinel fără mișcare.

Sura dete un țipăt.

«Leiba!»

Zibal îi făcù semn să nu'l deranjeze... Un miros gras de carne arsă se răspîndea in gang : o fișitură se auzi și mici plesnituri.

«Leiba! ce e?» rēpetâ femeea.

Se făcea ziuă bine... Sura se aruncâ și trase birna. Poarta se deschise de perete tirind trupul lui Gheorghe spînzurat de brațul drept. Mulțimea sătenilor, toți cu făcliuțele de Paște aprinse, năvăli înăuntru.

«Ce e? ce e?»

Indată înțeleseră ce fusese.

Zibal, care stătuse pînă acì nemișcat, se ridicâ gray in picioare. El își făcù loc să treacă dând cu liniște lumea la o parte.

«Cum a fost pricina, jidane? întrebâ unul.

— Leiba Zibal, zise hangiul cu tonul înalt și cu un gest larg, merge la Ieși să spună rabinului că Leiba Zibal nu-i jidan... Leiba Zibal este *goz*... pentru că Leiba Zibal a aprins o făclie lui Christos!»

Și omul plecâ încetinel spre răsărit la deal, ca un călător cuminte, care știe că la un drum lung nu se pornește cu pasul pripit.

CUPRINSUL :

	<u>Pagina</u>
Răsbunare	3
Broasca minunată	40
Norocul culegătorului	49
Păcat	58
25 de minute	102
Poveste	109
Om cu noroc	118
Grand Hôtel „Victoria Română“	123
O făclie de Paște	133